

ЩО ПОТРІБНО, АБИ ЗІРВАТИ
ОСІННІЙ ПЛАН ПУТІНА ЩОДО
ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

«СВЯТІ ХАБАРНИКИ»: ЧОМУ
БЕЗСОРОМНА КОРУПЦІЯ ЗАВЖДИ
КРОКУЄ ПОРУЧ ІЗ ВИСОКИМИ ІДЕАЛАМИ

ЯК ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО
ПОЕТИЧНОГО КІНО ВТІЛИЛИСЯ
В СУЧАСНІЙ ФЕМІНІСТСЬКІЙ СТРИЦІ

У К Р А Ї Н С Ь К И Й
Тиждень

№ 29 (349) 18 – 24 ЛИПНЯ 2014 р.

СТАНІСЛАВ
ЦАЛИК
ПРО БІОГРАФІЮ
ТА ОБЛИЧЧЯ
КИЄВА

КИЇВ НАШ!

The
Economist

Featuring selected content
from The Economist

ISSN 1996-1561

9 771996 156002

29 >

ПРОЕКТ НА ПІДТРИМКУ ДЖАЗОВОГО ФЕСТИВАЛЮ
UKRAINE JAZZ SUMMER 2014
 ПІД ПАТРОНАТОМ ПОСОЛЬСТВА ДЕРЖАВИ ІЗРАЇЛЬ В УКРАЇНІ

МІЖНАРОДНИЙ
 ДЖАЗОВИЙ
 АБОНЕМЕНТ
 MDA.COM.UA

КИЇВ

22

ЛИПНЯ

**CARIBBEAN
 CLUB**

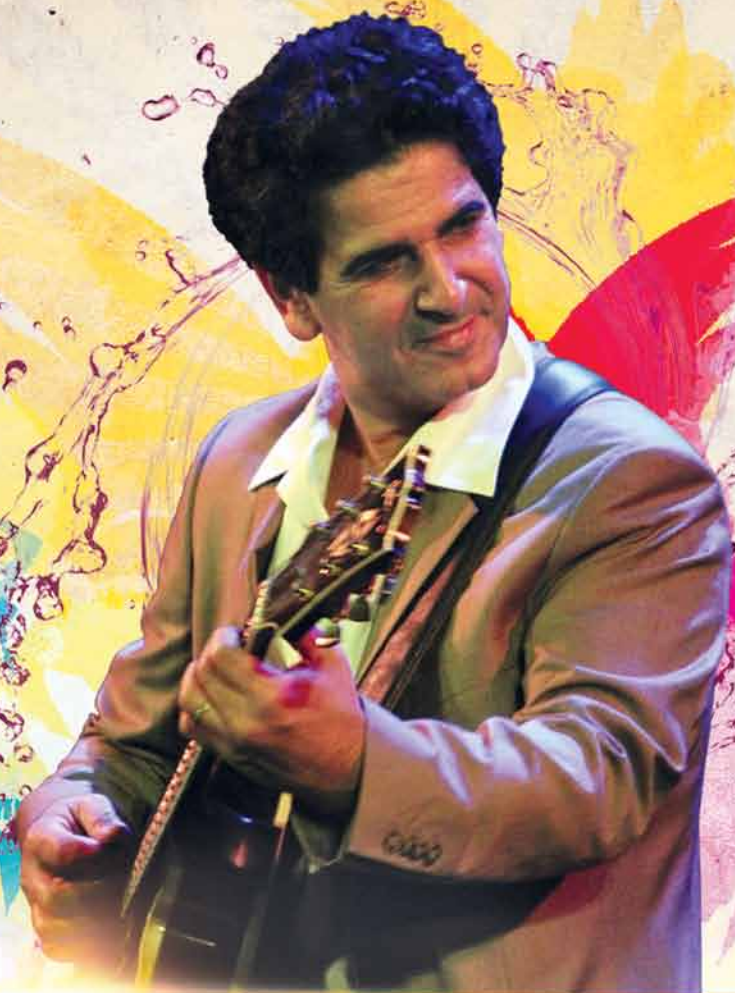
ВУЛ. С. ПЕТЛЮРИ, 4

ЖИВИЙ ЗВУК

PARTER.ua

національний оператор
 287 87 87

ПОЧАТОК
19:30

RONI BEN-HUR TRIO

РОНІ БЕН-ГУР ТРІО

USA-BRASIL-ISRAEL

RONI BEN-HUR

РОНІ БЕН-ГУР
 ГІТАРА

DUDUKA DA FONSECA

ДУДУКА ДА ФОНСЕКА
 БАРАБАНИ

ARK OVRUTSKI

АРК ОВРУЦЬКИЙ
 КОНТРАБАС, БАС-ГІТАРА

KyivWeekly
 Ukraine's first eco-friendly publication

Тиждень

ІНФО: (044) 287-87-87, (067) 224-41-11

НА ЧАСІ

Канікули в комі

Як українські політики влаштовують тарганячі перегони замість вирішення нагальних проблем

4

Другий фронт?

За яких умов путінська «золота осінь» чи «холодна зима» може призвести до дестабілізації ситуації в країні

6

Роздержавлення голів

Чому масштабна приватизація потрібна Україні

8

ТЕМА НОМЕРА/СТОЛИЦЯ

Київ у фокусі

Що потрібно, аби Київ став столицею європейського зразка

10

Станіслав Цалик: «Київ був комфортним містом, і це формувало свідомість киян. Вони доволі прагматичні люди, які майже не реагують на обіцянки»

Історик і краєзнавець про нове та старе обличчя столиці

12

Політичний генплан Кличка

Від чого залежатиме реалізація програми нового мера

16

Основні проблеми Києва

Якими можуть бути способи усунення головного болю майже трьох мільйонів людей, що живуть у столиці

18

Ігор Луценко: «Києву потрібна майнова люстрація»

Громадський активіст і віднедавна депутат Київради про сьогодення та майбутнє столиці

22

Київ сльозам вірити

Денис Казанський про контрасти столиці

24

Плавильний тигель України

Богдан Буткевич про новий київський міф

25

Олексій Резніков: «Диявол криється в дрібницях та процедурах»

Секретар Київради про перші кроки нової влади

26

Олександр Омельченко: «Все в межах Києва зароблене киянами і належить їм»

Колишній міський голова про кадрову політику та наповнення бюджету столиці

28

Ірина Нікіфорова: «У Європі вже існує таке поняття, як «київський синдром»

Громадська активістка про проблему забудови історичного центру

30

Зачакловане місто

Ален Гіймоль про Київ очима іноземця

31

СВІТ

Архітектура для людей

Як швейцарці перетворюють старі об'єкти на зручний для сучасної людини простір

32

Бо ми цього варті

Яким чином високі ідеали уживаються з безсоромною корупцією

34

Корпорація хакерів

Чи реально протидіяти кіберзлочинам, які множаться і стають значно професійнішими

36

СУСПІЛЬСТВО

Нестор Махно – завжди винний і завжди герой

Дмитро Архирейський про махновщину як жертву пропаганди

38

Уроки англійської

Що простіше: повторювати «Героям слава!» чи вшанувати справжніх героїв, які боролися за вільну Україну понад 60 років тому

40

СПАДОК

Україна XIX століття: між консерватизмом, лібералізмом і соціалізмом

Юрій Терещенко про розвиток українського руху

43

НАВИГАТОР

Тіні забутих

Катерина Барабаш про штампи українського поетичного кіно в сучасному феміністському фільмі

48

«Титани» проти «хамелеонів»

Славка Куцай про медіа-віну олігархів

50

Тиждень

№ 29 (349) 18–24.07.2014

Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ

Видавець ТОВ «Український тиждень»

03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37

Головний редактор Алла Лазарева

Редакція Дмитро Крапивенко, Наталія Петринська,

Олександр Крамар, Анна Корбут, Ганна Трегуб,

Богдан Буткевич, Валерія Бурлакова,

Станіслав Козлюк, Юрій Макарів,

Роман Малко, Ольга Ворожбит

Директор зі збуту Олександр Грищенко

Директор з реклами Олена Андреева

e-mail: olena.andreeva@tyzhden.ua

тел.: 067-407-10-89

Видається з 02 листопада 2007 року

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової

інформації КВ № 18119-6919 ПР від 30.08.2011 р.

Адреса для листування 03067, Київ, а/с № 2

Адреса редакції 03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37

e-mail: office@tyzhden.ua

тел.: (044) 351-13-00

Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 1447 від 28.07.2003 р.

№ зам. 14-2173

Наклад 41 500

Номер підписано до друку 16.07.2014

Виходить щоп'ятниці

Розповсюджується в роздрібній торгівлі

та за передплатою

Передплатний індекс 99319

Ціна договірна

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на літредування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються.

Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе.

Матеріали, позначені літерою «Р», публікуються на комерційній основі

Наші партнери: www.tyzhden.ua

The Ukrainian Week

ФАКТИ ТИЖНЯ

СБУ затримала 16 росіян і 160 українців за підозрою у причетності до діяльності спецслужб РФ

Понад 80% росіян категорично виключають можливість протесту проти Путіна. Дані чергового опитування Левада-Центру

Європейський Союз оголосив про персональні санкції проти 11 ватажків сепаратистів Донбасу

Російські банки втратили в Україні понад 50% депозитів. Про це свідчать дані міжнародного рейтингового агентства Standard & Poor's Ratings Services

Канікули в комі

Уперше за багато років українська влада не пішла на літні канікули. Незважаючи на спеку, депутати, урядовці й президент працюють як мурашки. Хто більше, хто менше, але на Печерських пагорбах кипить робота. Елітні курорти явно недораховуються запланованих прибутків.

Урядовці подекуюють, що їхній шеф прямим текстом заборонив своїм підопічним їхати за кордон, бо обов'язково хтось побачить, сфотографує – і буде скандал. На це один із міністрів резюмував, що найкраще місце для відпочинку нині Слов'янськ, і його колеги від такої реальності лише сумно всміхнулися. Депутати в Раді також завбачливо відмовилися від відпустки, бо як розслабитися, коли в країні війна, і чим вона закінчиться, ще вилами по воді писано... Про президента навіть мови немає. Він хоч за півтора місяця вже й устиг добре вимучитися і нагадує вичавлений лимон, але відпочиватиме явно не скоро.

На порядку денному в політиків іще дуже багато питань, які потребують нагального вирішення, і найголовніших як мінімум три. Успішне закінчення АТО, ухвалення запропонованих президентом змін до Конституції та розпуск Верховної Ради. Втім, усі ці пункти аж надто взаємозалежні й проблемні. Вирішувати їх намагаються, але до фінішу ще дуже далеко, бо гра лише набирає обертів. Прагнення керівника держави виконати свою обіцянку (відправити нинішній парламент в історію) явно пробуксовує. Його нове бажання прийняти зміни до Конституції внесло у плани деякі корективи. Зробити, на його думку, це треба негайно, а тому з розгоном Ради доведеться поче-

Автор:
Роман Малко

кати. Нова ВР поки збереться, мине багато часу. Тому ідеально було б ухвалити нововведення, розігнати парламент і восени провести вибори. Однак цей склад депутатського корпусу не надто бажає змінювати Основний Закон, а тим паче розходитися. Аргументи в усіх різні, але методи гальмування процесу традиційні.

Насправді все доволі просто. Багато з нинішніх недоторканих чудово розуміють, що потрапити до нового скликання їм не світить, а тому хочуть просидіти в нагрітих кріслах якомога довше. Співпрацювати із президентом вони готові взамін за продовження сидіння і все задля цього інтересу робитимуть. А стосовно змін до Конституції є інтрига. Частина депутатів, ті що входять в орбіту очільника держави, го-

варто, бо вони, найімовірніше, «за» не голосуватимуть. Змінити ситуацію може хіба що пропозиція від якої неможливо відмовитися, і це, до речі, один із варіантів.

Інтрига в четвертій групі гравців, без якої процес ухвалення змін завершити позитивно неможливо. Йдеться про частину соратників із Майдану – «Свободу» та «Батьківщину». Вони категорично проти запропонованих Порошенком змін, бо вбачають у них посилення віднедавна ослабленої президентської влади і ще цілий букет шкідливих нововведень. Категоричніша «Свобода». Як стверджує її лідер Олег Тягнибок, жодна із пропозицій партії не була врахована президентом у процесі обговорення, а тому за

АТО НАЙБЛИЖЧИМ ЧАСОМ ТРИВАТИМЕ, НЕЗВАЖАЮЧИ НА ВСІ СКАВУЛІННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕМОКРАТІЙ

Українська армія хоч знезацька опинилася на 21-му місці в рейтингу найпотужніших у світі, все ще потребує підтримки мирного населення. Їй досі бракує бронешилетів, касок, тепловізорів і навіть черевиків

ловно фракція УДАРу і ще деякі нечисленні компанії, безумовно, готові підтримати його пропозиції і проголосувати за що завгодно. Вони, так би мовити, команда. Ще одна частина, та, що потенційні перебіжчики, вихідці з колись провладної більшості, які завжди там, де тепло й сито, готові торгуватися. Процес перемовин тривалий, але швидше за все буде успішним. Частині маргіналів, тим, кому вже нічого не світить або світить кримінальна стаття за підтримку тероризму чи ще щось пікантне, природно, абсолютного байдужі будь-які зміни. Їхнє єдине бажання – продовжити своє перебування на волі, а тому розраховувати на них не

Парламент Латвії одностайно ратифікував Угоду про асоціацію ЄС з Україною як символ солідарності з українським народом

У Сніжному 15 липня внаслідок авіаудару загинули 11 мирних мешканців. Українські військові того дня не використовували авіації

За час проведення АТО загинули понад 260 українських військових. Дані РНБО

За результатами перевірки з Міністерства внутрішніх справ звільнено 585 працівників донецької міліції

Жертвами аварії в Московському метрополітені стали 23 особи, 146 госпіталізовано. Постраждало троє українців, одна громадянка України загинула

зміни до Основного Закону свободівці не голосуватимуть. Проте причина насправді не в звичайній образі, а в неприйнятних нововведеннях, які є «шкідливими для розвитку нашої держави». Йдеться про можливість надання особливого статусу російській мові та іншим мовам національних меншин, прописану в ст. 143. Таку компетенцію можуть дістати сільські, міські, районні та інші місцеві ради, і це фактично стане механізмом перетворення російської на другу державну в зрусифікованих регіонах. Як зазначає Тягнибок: «Ми категорично проти таких «миротворчих ініціатив» ціною знищення національної ідентичності та єдності українців, основою якої є українська мова. Це капітуляція перед вимогами російського агресора Путіна». Окрім того, націоналістів не влаштовують запропонований спосіб формування фракцій окремими депутатами, що сприятиме «тушкуванню», торгівлі живим товаром і проституції в стінах парла-

На порядку денному в політиків іще дуже багато питань, які потребують нагального вирішення, і найголовніших як мінімум три. Успішне закінчення АТО, ухвалення запропонованих президентом змін до Конституції та розпуск Верховної Ради

менту, а також уведення в конституційний обіг нового терміну «регіон». Але найголовніше, що запропоновані зміни аж ніяк не сприятимуть децентралізації влади й посиленню місцевого самоврядування. Свободівці запевняють, що їхню позицію підтримують і в «Батьківщині», однак як там поведуться в час X, передбачити важко. «Батьківщина» таки дуже непередбачувана субстанція.

А втім, уже на найближчих засіданнях ВР інтрига може розв'язатись. Очевидно, що президентська команда дуже зацікавлена в ухваленні змін до Основного Закону і спробує якось домовитися із соратниками по боротьбі. Порошенкові дуже потрібна ота сотня з чимось багнетів, бо коли їх не вдасться залучити, буде непереживки. Хоча водночас з'явиться чудова нагода взятися нарешті за розпуск, що теж у принципі непогано.

Звичайно, на тлі АТО всі ці тарганячі перегони бачаться доволі нудними, і багато хто з політиків каже, що до завершення війни, мабуть, узагалі не варто щось змінювати і когось розганяти. Не на часі, мовляв. Постіх не сприяє якості й порозумінню. Тільки-от коли ця війна нарешті закінчиться, питання відкрите. Українська армія хоч зненацька опинилася на 21-му місці в рейтингу найпотужніших у світі, все ще потребує підтримки мирного населення. Бронезилетів, касок, тепловізорів і навіть черевиків їй досі бракує. Бойових гелікоптерів, здатних здійнятися у небо та ще й стріляти, кажуть, не залишилося й десятка. Чого є досталь, то це набойв. Стріляти не перестріляти. Ось тільки ними самими сильно не повоюєш. Якщо нічого не зміниться й навіть у цьому стані ми все-таки знищимо терористів, звільнимо Донбас і покажемо Путіну його справжнє місце, а то й замочимо його в його ж таки улюбленому сортирі, то маємо шанс посісти відразу перше місце в рейтингу як наймогутніша армія світу й зайнятися нарешті мир-

ними справами, змінами до Конституції та виборами.

Та сподіватися на швидку перемогу, мабуть, не варто, хоча величке перемир'я, яке нічим добрим не закінчиться, може таки й буде. Річ у тому, що сита Європа на чолі з канцлером Меркель дуже непокоїться втратами путінських терористів від українських ракет, а тому всіляко намагається нагнути нас до миру. І хоч у світі, здається, не прийнято вести переговори з терористами, а заведено їх знищувати, та процесів в Україні це чомусь не стосується. Не цураються навіть оригінальних спроб організувати відеоконференції з терористами. Треба, мовляв, домовлятися. Загалом ситуація з Європою дуже нагадує переддень Другої світової. Уроки страшної війни, на жаль, нікого нічого не навчили. Заради загального спокою всі готові годувати делікатесами скаженого пса, доки пупець не розв'яжеться. А що апетиту а-ля Гітлер задовольнити неможливо, бо все закінчиться дуже й дуже погано, чомусь явно не хочуть розуміти. Усвідомлюють усі жахливі перспективи хіба що в деяких окремо взятих демократіях. У кількох країнах Східної Європи, яким колись добряче перепало й може перепати знову, та у США. Всі решта намагаються імпровізувати залежно від своїх фінансових інтересів.

Вочевидь, третього рівня санкцій поки що не буде. Мусимо викручуватися самі і з прикрістю констатувати, що допомоги чекати майже нізвідки, а коли вона й надійде, то хіба що у вигляді співчуттів, інструкторів та радників. Природно, що АТО найближчим часом триватиме, незважаючи на всі скавуління європейських демократій. По-перше, немає іншого вибору, бо говорити ні з ким, уже пробували, а по-друге, малочисельні реальні помічники України, зокрема США, настійливо вимагають саме продовження бенкету до переможного кінця. І цей переможний кінець швидше за все буде. ■

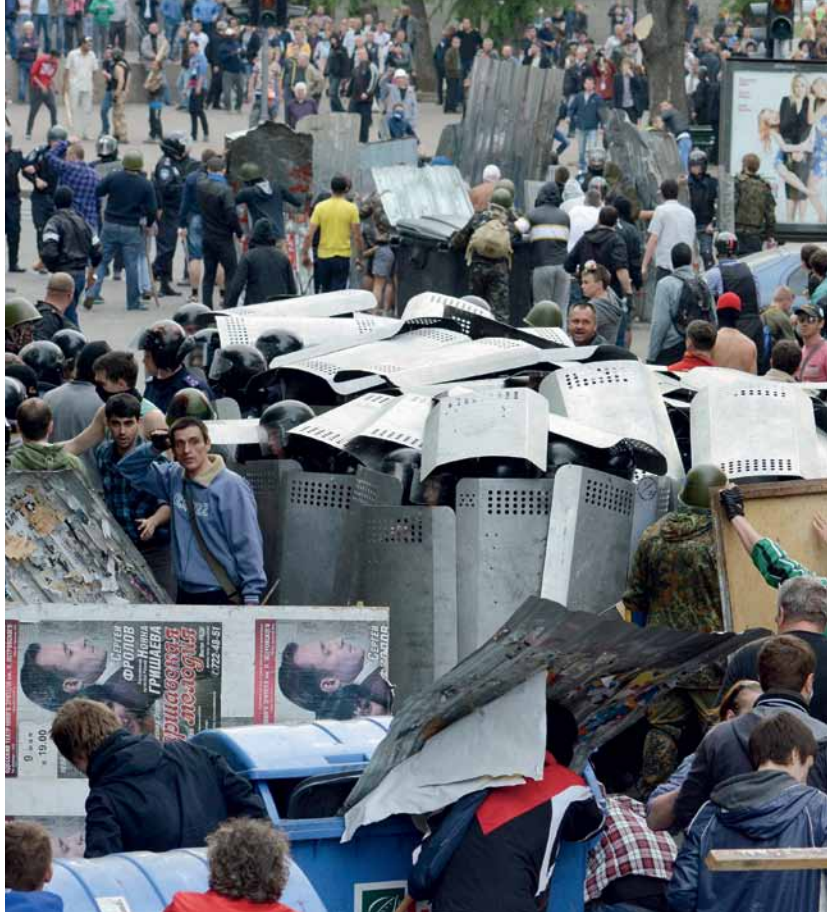

Другий фронт?

Якщо українські еліти не врахують уроків помаранчевого минулого, путінська «золота осінь» чи «холодна зима» може стати точкою повороту до реваншу Кремля в Україні

Автор:
Олександр
Крамар

Попри дедалі більші втрати українських сил АТО, ніні очевидно, що маємо справу з агонією терористичних груп на Донбасі. Відчайдушні спроби російських спецслужб закинути на територію нашої держави чергові партії бойовиків та зброї, а особливо перехід до чимдалі менш прихованого використання сил ППО з території РФ для збивання українських літаків (як це вже сталося з Ан-26 на висоті понад 6 км) та вторгнення російської авіації в повітряний простір України (провокація з бомбардуванням Сніжного) красномовно підтверджують безвихідний стан диверсійно-терористичних груп на Сході. Показовою в цьому контексті є і нещодавня, на перший погляд бравурна, а при уважнішому прочитанні позначена нотками відчаю, заява лідера об'єднаного «Лугандону» Олега Царьова: «Протягом тижня має статися перелом у війні... Ми спробуємо перейти в наступ. Або будемо змушені піти в оборону». Натомість дедалі менш обережні й менш закамфльовані кроки дають щоразу більше аргументів лобістам жорсткого підходу до Росії на Заході й щораз менше можливостей корумпованій Кремлем частині західного істеблішменту опиратися такому тиску. Відтак росте загроза контрзаходів західних держав.

За таких умов у Москві не можуть не розуміти, що зламати Україну без відкритого військового вторгнення неможливо, якщо не відкрити «другий фронт» у її тилу. Розкладання й дестабілізація зсередини – це перевірений спосіб підруву потужніших у мілітарному плані супротивників, яким для окремо взятого російського диверсійно-терористичного військового угруповання на Донбасі наразі й виявилася Україна зі своїми силовими структурами. Впродовж першої декади липня надійшла низка сигналів про підготовку й нібито навіть уже затвердження в Кремлі плану дестабілізації ситуації в південних та східних регіонах (а може, й на решті території) України під умовною назвою «Золотая осень» (на протигагу «Русской весне», яка там провалилася). Першими про це заявили голова СБУ Валентин Наливайченко та секретар РНБО Андрій Парубій. Пізніше інші джерела не раз повідомляли про розвиток теми.

Ініціатори чергової хвилі дестабілізації серйозно можуть уважати, що «Русская весна» зійшла нанівець через недозрілість передумов дестабілізації та/або обмеженість часу й ресурсів для підготовки та закидання диверсійно-

терористичних груп. До осені часу в разі більше і для вишколу останніх, і для нагнітання невдоволення ситуацією в країні серед громадян. Схоже, що механізм дестабілізації може відповідати сценарію, про який українські спецслужби повідомляли перед 9 травня, однак тоді через «сирість» розробки так і не були реалізовані. Як відомо, йшлося про тривалу інфільтрацію в середовище різних українських організацій вихідців із України (включно із центральними та західними регіонами, як-от сумнозвісний Сергій Здрілюк), які служать або служили в різних силових структурах Росії. На масштабну інфільтрацію та здобуття впливу зсередини потрібен природно тривалий час, якого на весні не вистачало, однак до осені (або зими) його значно більше.

«Затягування пасків», що триває вже не перший місяць, до осені – зими має бути помножене на втому країни від війни та проблеми із проходженням опалювального сезону (що без російського газу хоч і цілком можливе, однак, імовірно, супроводжуватиметься значним дискомфортом для більшості населення; див. **Тиждень, № 28/2014**). До цього, згідно із задумом, вочевидь, мають додатися розчару-

ФОТО: УНАН

вання в ЄС через надто пасивну підтримку Брюсселем Києва, синдром невиправданих, явно завищених очікувань швидкого поліпшення якості життя після повалення режиму Януковича та символічного підписання Угоди про асоціацію. Усе це має забезпечити належне тло для агітації проти «прозахідних націоналістів», з одного боку, й деморалізації прихильників євроінтеграції та демократизації країни – із другого.

Наше видання ще кілька років тому писало про підготовку «Українским выбором» Віктора Медведчука організаційного та ідеологічно-інформаційного ґрунту для реваншу проросійських сил у разі перемоги на майбутніх президентських виборах проєвропейського кандидата або неможливості дотиснути Януковича до вступу в Митний союз (див. *Тиждень*, № 49/2012). Дальший розвиток подій довкола Угоди про асоціацію, Євромайдан та вимушений фальстарт у вигляді «російської весни», схоже, просто змусив пришвидшити й модифікувати реалізацію відповідного сценарію. Натомість його основна канва, як і кінцева мета, залишилася тією самою: дестабілізація України та відновлення контролю Кремля над нею

СУТИЧКИ В ОДЕСІ 2 ТРАВНЯ 2014 РОКУ. Ініціатори «Золотої осені», ймовірно, вважають, що «Русской весне» просто не вистачило суспільного невдоволення та часу й ресурсів для підготовки

ЗАГРОЗЛИВИХ АНАЛОГІЙ МІЖ СИТУАЦІЄЮ В УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІТИКУМІ ЗАРАЗ ТА ДЕВ'ЯТЬ РОКІВ ТОМУ ДОСИТЬ

всією, більшою частиною чи бо-дай південно-східними регіонами.

Наразі очевидно, що Путіну навряд чи вдасться реалізувати черговий сепаратистський проєкт «Новоросія» за кримсько-донбаським сценарієм, захопити опорні пункти силами диверсійно-терористичних груп. Адже мешканці південно-східних регіонів дістали надто непривабливу картинку Донбасу, який продемонстрував, що так гладко, як у Криму більше не буде, тож навряд чи захочуть повторення аналогічного в себе, а позиції проукраїнських сил за його межами значно сильніші. Однак спробувати дестабілізувати ситуацію в Україні загалом чи на значній території так, щоб переконати світ і помітну частину її ж таки суспільства, що вона fail state («неспроможна держава»), на яку не варто покладати сподівань, цілком може вдатися, якщо цьому свідомо чи несвідомо підіграють нинішні вітчизняні політичні еліти. Якщо країна підійде до часу X невідповідною, з ненадійним складом парламенту, в якому переважатимуть колишні регіонали й комуністи, зануреною у внутрішні чвари, що викликать у широкого загалу відчуття дежаво помаранчевих часів, із розчарованою, а відтак і деморалізованою проєвропейською частиною суспільства.

Паралелей між тенденціями нинішніми й дев'ятирічної давності (другої половини 2005-го – початку 2006 року) аж задосить. Як тоді, так і нині Верховна Рада зі старим складом (який під тиском обставин частково перефарбувався й виказує підтримку проєвропейському уряду та президенту), відчуваючи в суспільстві поступове розчарування новою

монолітною командою, повноваження новообраного президента доволі обмежені й без підтримки парламенту він не може нормально контролювати ситуацію в країні, у строкатому таборі «майданівських» політичних сил наростає перетягування ковдри кожним на себе.

Нагадаємо, що за схожих обставин дев'ять років тому впродовж чотирьох місяців колишні соратники по Помаранчевій революції двічі провокували відставку уряду й шли на союз із проросійськими опонентами. У вересні 2005 року Ющенко усунув із посади Тимошенко й за підтримки ПР провів через парламент команду Єханурова, а вже в січні 2006-го, в розпал газової війни з РФ, політична сила Тимошенко спільно з СДПУ(о) Віктора Медведчука та Партією регіонів голосує за відставку уряду Єханурова, провокуючи серйозне ослаблення позиції Києва у відносинах із Москвою. В обох випадках перемогу здобув не Ющенко й не Тимошенко, а Путін та зорієнтовані на нього сили в Україні. І все ще відсутні реальні запобіжники аналогічному протистоянню найближчим часом, спусковим гачком для ескалації якого вже незабаром може стати протистояння довкола дати проведення дострокових парламентських виборів.

Зауважимо: парадокс у тому, що така війна, попри сподівання «Батьківщини» чи «Свободи», може виявитися участю в чужій грі. Адже думку, що зволікання із призначенням перегулює може підвищити їхній результат за рахунок розчарування в Порошенку та зорієнтованих на нього політичних силах, не підтверджують соціологічних тенденцій. А логіка українського політичного процесу останніх двох десятиліть свідчить: виборці, розчаровані одного разу в тому чи тому політику або політсилі, дуже рідко і в незначній кількості повертаються до старих уподобань, від яких відвернулися раніше, натомість шукаючи будь-кого, аби нового. Це створює поживний ґрунт для зростання у критичний для державності час популярності безвідповідальних авантюристів та витончено замаскованих політехнологічних проросійських проєктів, а відтак різко послаблює відпирність українського суспільства до маніпуляцій іззовні. ■

Роздержавлення голів

Чому масштабна приватизація потрібна Україні

10 липня прем'єр Яценюк анонсував «наймасштабнішу приватизацію за всі 20 років». Наступного дня міністр фінансів Шлапак повідомив, що з близько чотирьох тисяч підприємств, які включені до списку об'єктів, що не підлягають приватизації, Мінекономрозвитку планує виключити 1100–1200. Ці активи раніше чи пізніше змінять форму власності.

За даними ЗМІ, уряд планує продати контрольні пакети акцій таких акціонерних товариств, як Одеський припортовий завод, Суміхімпром, Укрнафта, Турбоатом тощо, а також меншоритарні частки в низці дистриб'юторів електроенергії, вугільних компаній та ін. Загалом у 2014-му виставлять на продаж 190 підприємств і 130 об'єктів нерухомості орієнтовною вартістю 31 млрд грн (у державному бюджеті закладено 17 млрд грн надходжень від приватизації).

Але ні така велика сума, ні солідний перелік активів не розкривають суті майбутнього роздержавлення. Останніми роками плани приватизації часто були масштабними незалежно від того, хто при владі. При цьому надходження до бюджету від продажу державної власності за десятиліття становили лише 54,5 млрд грн (вартість Криворіжсталі та Укртелекому – понад половина цієї суми). Для порівняння: дефіцит держбюджету, запланований тільки на 2014-й, – 68,6 млрд грн.

Рішучість Кабміну можна зрозуміти з двох фраз. По-перше, Яценюк наголосив на тому, що потрібно приватизувати ДП «Укрспирт» та «інші державні компанії, які є предметом корупції, а не розвитку країни». Таким чином уряд чи не вперше демонструє готовність розпрощатися навіть із вельми рентабельними активами, зокрема Укрспиртом і не тільки. По-друге, Шлапак заявив, що «коштів буде стільки, скільки отримаємо». Отже, метою приватизації Кабмін бачить не тільки й не стільки надходження до бюджету, а радше виведення

Автор:
Любомир Шавалюк

Загалом у 2014-му виставлять на продаж

190
підприємств і

130
об'єктів нерухомості орієнтовною вартістю

31 млрд
грн

УКРАЇНЦЯМ НЕОБХІДНО ПОЗБУТИСЯ НАСАДЖЕНОГО СОВЕТАМИ ПАТЕРНАЛІЗМУ

підприємств, галузей та робочих місць з-під впливу держави. Такий підхід до приватизації досі не бачений і заслуговує на похвалу.

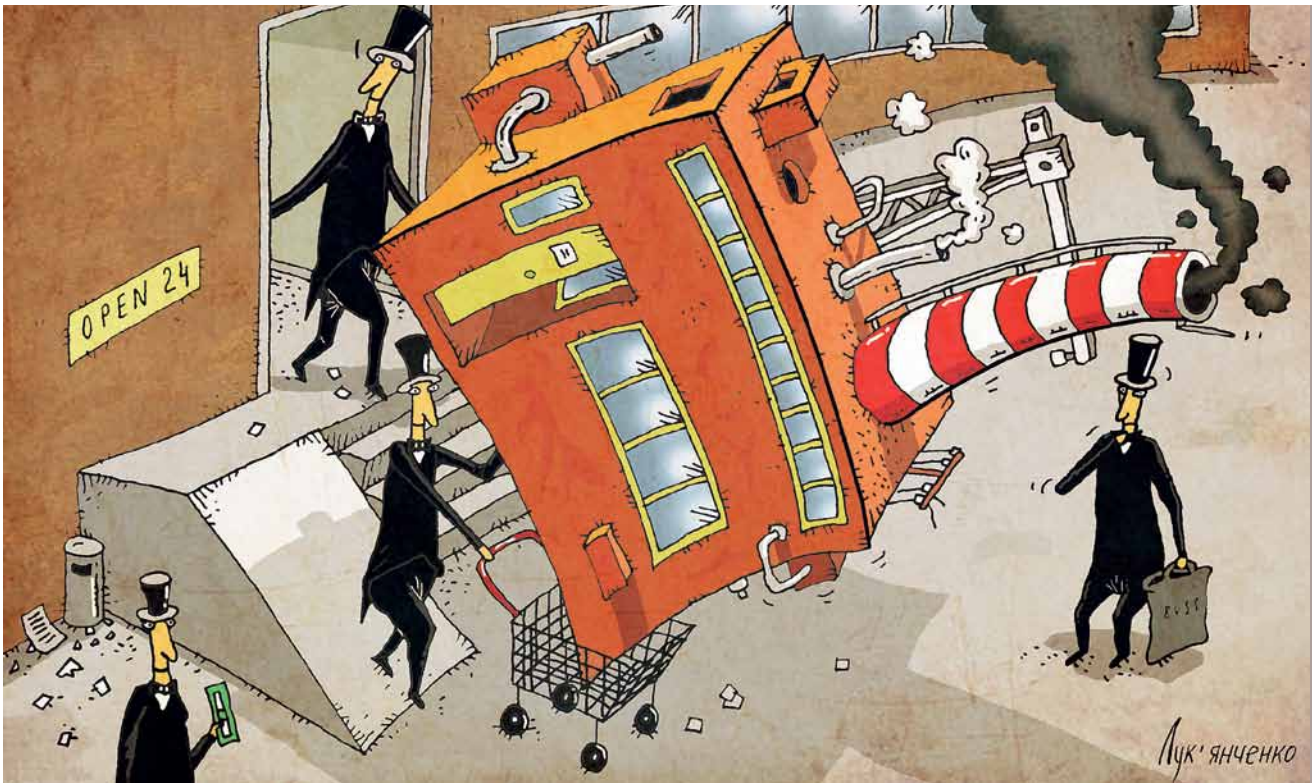
Чи потрібна Україні й українцям масова приватизація і що вона нам дасть? Одряду після заяв уряду з'явилися численні коментарі політиків та економічних експертів. Наприклад, Анатолій Гриценко заявив, що масштабне роздержавлення може перетворитися на величезну аферу, в результаті якої збагатяться лише всім відомі олігархи. Мовляв, лише вони мають мільярди, необхідні для того, щоб придбати власність на великому розпродажі, який влаштує держава. До того ж в умовах глибокої кризи та нестабільності у країні активи доведеться реалізовувати за заниженими цінами. Нібито краще почекати, підготувати підприємства до приватизації, а згодом виторгувати за них пристойні гроші...

ється – лише \$2 млн за 2013-й. Багато виробництв простоюють, а держава регулярно порушує питання про переорієнтацію їх на виробництво біопалива.

Насправді проблема проста. Висока ціна етанолу, встановлена Укрспиртом, неконкурентоспроможна за кордоном. Тому заводи штучно обмежені внутрішнім ринком, що призводить до простоїв. Водночас ціна є неефективною: вона включає в себе, поперше, дорогу сировину (здебільшого зерно), яку директори заводів беруть на баланс підприємств за відкати, та частину виробітку, який збувається наліво. Такі явища непоодинокі. У результаті керівники спиртозаводів кладуть собі в кишеню й частково передають нагору достатньо грошей для того, щоб Укрспирт був куркою, яка несе золоті яйця, для будь-якої влади, і виступають категорично проти приватизації. Недаремно за Януковича компанію курирував Юра «Єнакіївський», який на ній заробив мільярди для «Сім'ї». Кілька років тому, мабуть, із його ініціативи на спиртових заводах з'явилися «смотрящі», завданням яких було зрозуміти реальну потужність цих активів та спрямувати кошти, які надходили директорам заводів, у державу, себто режиму Януковича.

Тому, сказавши про приватизацію ДП «Укрспирт», Яценюк поцілів у десятку. Адже продаж згаданого активу, хоч озолотивши якогось капіталіста, приведе до зникнення величезних тіньових потоків грошей та спирту, а також дасть змогу заводам і тисячам їх працівників розвиватися й шукати собі місце на ринку. Те, що влада готова відмовитися від цих фінансових потоків на користь приватного інвестора, – вельми позитивний сигнал.

Звичайно, є й позитивніші випадки управління державною власністю. Наприклад, ПАТ «Турбоатом». За останні п'ять років (2008–2013) його чистий дохід та обсяг виробництва зросли вчетверо. Компанія інвестувала в

оновлення 194 млн грн (23% минулорічної первісної вартості основних засобів), щороку виплачує дивіденди. Але при цьому подекували, що на прокладках осідає частина рентабельності Турбоатома. А якщо порівняти його з «Мотор Січчю», яка має подібні фінанси та перспективи, хоч і працює на іншому ринку та є приватною, то картина не така яскрава. Чистий дохід останньої за п'ять років збільшився в 4,2 раза, при цьому інвестиції в основні засоби – 2,4 млрд грн, що дало змогу оновити 39% їх первісної вартості на кінець 2013-го.

Приватний власник більш умотивований розвивати виробництво, а разом із тим і працівників, створюючи для них соціальні ліфти, за допомогою яких природно відбирають найталановитіших. Натомість менеджери державних компаній зазвичай думають не про зростання, а часто лише про те, як урвати якнайбільше та якнайшвидше, доки не звільнили й не прийшов новий керівник із такими самими мотивами. Про особистісний розвиток працівників держкорпорацій годі й казати: вони здебільшого лише тримаються за місце й пригнічують у собі будь-яку ініціативу, фактично морально розкладаються.

Дехто скаже, що міжнародні донори змушують уряд провести приватизацію, інакше йому нічим буде розплатитися за кредитами. Можливо, й так. Але так само Польща на початку 1990-х отримала величезні кредити, а також дістала військово-політичну й аналітичну підтримку США (Лешек Бальцеревича, який керував польськими реформами, консультували Джефрі Сакс, Джордж Сорос та ін.). В обмін на це поляки влаштували масштабну приватизацію, допустивши західні компанії, котрі, як згодом виявилось, володіли дефіцитним на той час кредитним ресурсом та мали вмілих управлінців. Допуск у Польщі третьої сили, міжнародного бізнесу, до соціально-економічних процесів не дав чиновникам змоги притертися до місцевого бізнесу й породити олігархів. Це знищило величезний ґрунт для корупції. У результаті де зараз Польща, а де Україна?

Масштабна приватизація вкрай потрібна Україні. Не лише щоб усунути паразитування на державі, яка, будучи найбільшим капіталістом, створює достатньо приводів і спокус для олігархів і можновладців. І не тільки для того, щоб припинити «маринувати» людей та знищити адмінресурс держкорпорацій, працівни-

ків яких змушують «правильно» голосувати на виборах під загрозою звільнення. А й щоб унеможливити такі ганебні випадки, коли Укрзалізниця блокує проїзд вагонів із продукцією комбінату «АрселорМіттал Кривий Ріг» (колишній МК «Криворіжсталь», успішно проданий індійцям 2005 року) тільки через те, що він конкурує із заводами загальновідомого українського олігарха, який має необхідні контакти. І щоб на решті з'явилися люди, відповідальні за розвиток численних підприємств та зацікавлені в ньому.

Та головне, для чого потрібна приватизація, – роздержавлення голів. Українцям необхідно позбутися насадженого советами патерналізму, зректися переконання, що держава відповідає за все й має необмежені можливості. Коли зрозуміємо, що в нашій країні великі гроші може заробити той, у кого є розум і талант, а не той, у кого влада й гроші, ми перестанемо розкладатися й почнемо розкриватися, розвиватися та самореалізуватися. От тоді «невидима рука» Адама Сміта швидко потягне країну вгору. Але для того спершу потрібне втручання руки хірурга, який відсік би від держави все зайве. І масштабна приватизація – це, беззаперечно, частина його операції. ■

Київ у фокусі

Перш ніж вирішувати кричущі проблеми столиці, варто зазирнути в її майбутнє

Це несправедливо, але так є скрізь: справи цілої країни вирішуються в столиці. Від Києва значною мірою залежить, як розвиватиметься далі Україна. Ідеться не лише про конкретні управлінські кроки та стратегії, а й про спосіб життя, характер взаємодії між людьми та інституціями, про приклад, який три мільйони нав'язують решті сорока з чимось. Особливо нині.

Тотальне перезавантаження, яке щойно відбулося в київській владі, висуває на порядок денний сподівання на краще в таких обсягах, які заздалегідь не можуть бути реалізовані, але привід для дискусії наявний. Зокрема, про модель столиці, її дальший формат і засадничі характеристики. Щоб уникнути зайвих абстракцій: чи стане Київ столицею європейського зразка, чи втілюватиме й надалі застарілий тип мегаполіса, який нині радше характерний для третього світу?

Щось із бажаного не залежить від київської влади ні в сенсі сприяння, ні в сенсі гальмування. Зокрема, якщо відбудеться децентралізаційна реформа, чимало питань не виявиться потреби вирішувати саме тут, відтак потік прохачів, лобістів і промоутерів із провінції може висхнути. Успішні економічні перетворення, якщо вони настануть, так само зменшать потребу «залагоджувати проблеми» в уряді чи міністерствах. Тож Київ якоюсь мірою менше тягнути до себе магнітом і набрякатиме новим населенням. Але все одно залишаться центральні органи, штаб-квартири великих бізнесів, офіси іноземних компаній. Це означає, що тут залишаться гроші. Таким чином, завжди буде якийсь незначний відсоток тих, хто може дозволити собі житло по \$3 тис. за квадрат, престижний позашляховик, дозвілля в недешевій ресторації, та... решта населення. Сегрегація міста за майновим принципом має однакові наслідки: «елітний» острівець благоустрою та околиці

Автор:
**Юрій
Макаров**

з ознаками гетто (довоєнні кияни розповідають, що тодішній парний бік Хрещатика називали «Бобкін-стрит», де гуляла «чиста» публіка, на відміну від непарного боку «Гапкін-штрасе», де тинялися менш респектабельні кадри). Повністю цього не уникнути, йдеться лише про ступінь: квартали мільйонерів у Парижі та Ріо-де-Жанейро значно більш схожі між собою, ніж колишній «червоний пояс», заселений іммігрантами, та сумнозвісні бразильські фавели. Власне, в нашому випадку йдеться про прийнятний рівень контрасту.

Але місто загалом – іще й публічний простір. Від того, наскільки він гармонійний, антропологічно співмірний, залежить рівень психологічного комфорту чи, навпаки, невротизованості кожного окремого члена спільноти. Для організації цього простору треба абстрагуватися від комерційних інтересів окремих бізнесів, перейнятися відчуттям тих звичайних мешканців, які бачать його із тротуару або вікна маршрутки, й уже в другу чергу – водіїв чи пасажирів приватних авто, принаймні так нині вважають у світі.

Можна згадувати міста, де якість життя не постраждала через їхній почесний і обтяжливий статус: Амстердам, Відень, Страсбург, найсвіжіший приклад – Берлін після об'єднання Німеччини й повернення йому столичної ролі. Є ще один прецедент, що мав би стати викликом для країни, яка вагається між першим і третім світом: це Богота, столиця Колумбії. Їх усі об'єднують збережений історичний центр, досконала інфраструктура, раціональне зонування, наявність культурних майданчиків – і, до речі, практична відсутність кварталів дешевих багатопверхівок, які пов'язуються із «соціально нестабільним середовищем» (евфеїзм). Але водночас усім їм притаманні вельми приваблива інвестиційна атмосфера (а отже, й

ділова активність) та інтенсивне культурне життя. Невже такий збіг – випадковість?

В ідеалі Київ згодом мав би стати саме таким містом, з огляду на кількість пам'яток, фантастичної якості залишки старої забудови, рідкісний ландшафт і пам'ять про колишні затишок, красу, блиск та елегантність.

Утім, спадок минулого не такий уже бездоганий, не без питань. Історично місто складалося з частин, які ще 200 років тому були між собою мало пов'язані: Нижнє місто – осередок ремесел, торгівлі (Контракти), освіти (Могиланська академія), самоврядування (Магістрат); Верхнє місто – обитель аристократії та буржуазії; Печерськ – із Лаврою та Печерською фортецею, біля якої взагалі було заборонено селитися. Все це об'єдналося в єдиний організм заледве у другій половині XIX століття. Наступний тектонічний зсув відбувся вже на нашій пам'яті – наприкінці 1950-х. Тоді в столиці України, як і в усьому СРСР, почалося масове житлове будівництво. Але замість покращити умови насамперед власне киянам із комуналок та підвалів влада почала масове переселення людей із села (був такий в СРСР механізм – «оргнабір») для роботи на заводах, які водночас тут будуються. За відносно короткий проміжок часу від 1959 до 1982 року населення Києва офіційно зросло в 2,1 раза – до 2,3 млн! З адміністративного, культурного, наукового центру столиця перетворилася на індустріальне місто, причому більшість нових чи кардинально розширених заводів працювала на оборону (і за тодішніми правилами була підпорядкована безпосередньо Москві). Виробничі об'єднання «Арсенал», «Комуніст», імені Петровського, імені Корольова, Радіозавод, Київприлад, Завод реле та автоматики, «Маяк», «Ленінська кузня» і багато-багато інших вигодовляли передусім електронне начиння для зброї, це були за радянськими мірками високотехнологічні підприємства із кваліфікованим робітничим та інженерним кадровим складом. Те саме стосується численних наукових інститутів із власними дослідними базами, підпорядкованих головним чином Академії наук.

З одного боку, це привело в Київ величезну масу досить осві-

СТОЛИЦЯ В ЦИФРАХ

2 870 930

жителів (офіційна статистика на 1 травня 2014 року)

Більш ніж
3 МЛН
жителів
(неофіційна статистика)

Більш ніж
20 ТИС.
МАФів

Близько
30 КМ
велодоріжок

Більш ніж
20
велопарковок

1,75 МЛН
автомобілів
перебуває в
місті за добу

Вид Києва з
лівого берега
Дніпра.
Художник
Гротте, 1849 рік

чених, розвинених людей, яким, попри те, було цілком байдуже до його історичного минулого, архітектурного образу, традицій, атмосфери. Із другого – такий вибухоподібний розвиток суттєво спотворив надовго наперед не лише зовнішнє обличчя міста, а і його логістику. Якщо уважно подивитися на мапу, неможливо не звернути увагу на величезні сірі плями, які мало не дорівнюють площі міської забудови й розривають її на кілометри. Це передусім промзона – різні заводи, які стоять поруч, паркан до паркану, це залізниця із просторою зоною відчуження без жодних тунелів, шляхопроводів чи естакад через неї так само на кілометри ліворуч і праворуч. Нарешті, це територія військових частин, яких у міській смузі теж не бракує. Щоб дістатися з пункту А до пункту Б, між якими по прямій кількасот метрів, доводиться робити кількакілометровий гак. Звісно, в 1960–1970-ті роки ніхто не замислювався про зручність для сучасників, ані тим більше про клопоти їхніх онуків. Нині постає завдання інтегрувати не лише фізично, а й психологічно конгломерат розірваних житлових масивів із допотопною, до того ж деградованою, інфраструктурою. Звідси, до речі, й зубний біль так званих МАФів – тимчасових кіосків і крамничок, які, безумовно, не красають міста. Але якщо за пізніми радянськими нормативами в житлових будинках тупо не було передбачено місця для магазинів, ці архітектурні бастарди із практичної точки зору спокують гріхи колишніх планувальників.

Але найбільша проблема, звісно, не в цьому. Заслужені пенсіонери заводів «Більшовик» і

Точелектроприлад та їхні нащадки ніяк не знайдуть себе в новій реальності. В Києві вони нікому не потрібні. Потрібні менеджери, брокери, юристконсультанти, нотаріуси, крійтери... Потрібні мільйонери, водії маршруток... Звісно, державні службовці різного рангу. Нічого не вдієш, це специфіка сучасного адміністративного й бізнесового центру.

Багато в чому ліквідація складнощів Києва залежить не від місцевої влади, а радше від економічної свободи в цілій країні, від загальної атмосфери сприяння приватному бізнесу. Уся ця маса «зайвих» людей, яка скніє по своїх Виноградарях і Троєщинах, може бути задіяна в сервісі та дрібносерійному виробництві, збагачуючи себе й місто. Те саме стосується й багатьох великих і малих побутових проблем, котрі можуть бути вирішені, якщо підходити до них із позицій бізнесмена-інвестора в майбутнє, а не чиновника-піяляра. Проте є стратегічні завдання, що мають бути окреслені на рівні цілісної концепції.

Модель сучасного міста як простору комунікації та взаємодії, обміну ідеями й емоціями на перший погляд дуже далека від нинішніх заפורшених, укріплених трищинами реалій. Попри те, доведеться її або впроваджувати, або... тікати звідси, бо можливості хаотичної експлуатації дорогих землі й бренда вичерпані.

Має бути покладено край будь-яким зазіханням на історичну та архітектурну цінність Києва: більше ніяких надбудов і точкових забудов, ніяких нових монстрів у центрі – бодай тому, що це знецінює вартість усього коштовного бренду міста.

Потрібно запозичити новинки урбаністичної моди: громадські центри й зелені зони, велосипедні доріжки, перехоплюючі паркінги – тим більше що це наука нічого не коштує, нинішні політики й чиновники не так рідко відвідують Лондон і Варшаву.

Слід створити, перепрошую, нову моду на Київ: де непристойно пересуватися гігантськими джипами на одного пасажера, а заведено їздити метро, не модно бути демонстративним хамам, а модно... ну, гаразд, хай буде... демократичним хіпстером!

Мають бути розроблені програми ревалоризації (себто відновлення вартості) занедбаних районів, зокрема з поверненням до ідеї реконструкції старих панельних багатоповерхівок під сучасні запити.

Варто радикальніше просувати проекти винесення центрів бізнесової активності за межі історичного середмістя – такі спроби декларувалися не раз, але щоразу гальмувалися через звичні пере-

КИЇВ ТАК ЧИ ТАК ЗАЛИШИТЬСЯ ТОЧКОЮ КРИСТАЛІЗАЦІЇ, МАГНІТОМ

шкоди старої мафіозної держави.

Треба наполегливо, згори впроваджувати досвід приватних самоврядних товариств на заміну громіздкій і зажерливій системі керування комунальним господарством (ЖЕКів).

І головне: у вирішенні нагальних, болючих, кричущих помилок минулого – в науці, культурі, медицині, транспорті, торгівлі й індустрії відпочинку – доведеться покладатися на енергію громадян, які під впливом Майдану відчули смак до самоорганізації та взаємодії. Наскільки новообрана Київська рада й мер виявляться адекватні цим викликам, побачимо вже невдовзі, але зрозуміло, що часам тотальної безкарності «молодих команд» настав кінець.

Київ так чи так залишиться точкою кристалізації, магнітом, сюди все одно щороку прагнути будуть потрапити десятки тисяч наших співвітчизників (а можливо, після перемоги у війні так само й іноземців?). Або столиця керуватиме цими процесами, або процеси керуватимуть нею, і тоді... Але ж усе одно іншого Києва у нас не буде? ■

Історично місто складалося з частин, які ще 200 років тому були між собою мало пов'язані, й об'єдналися в єдиний організм задовго у другій половині XIX століття

Станіслав Цалик:

«Київ був комфортним містом, і це формувало свідомість киян. Вони доволі прагматичні люди, які майже не реагують на обіцянки»

Спілкувався
Станіслав
Козлюк

Тиждень поспілкувався з українським письменником, істориком, киевознавцем Станіславом Цаликом про подальше облаштування центру столиці, вшанування загиблих на майдані Незалежності й перетворення «приїжджих» на справжніх киян.

У. Т.: Нині маємо багато проблем у місті. Наскільки Київ, на вашу думку, «практичний», пристосований до сучасного життя?

– Міста бувають різні. І в кожного своя біографія. Є ті, що їх од-

разу засновували, будували і планували як імперські. Найкращий приклад – Петербург. Він мав демонструвати велич держави, яку творив Пьотр I. Тому й місто, і його передмістя проникнуті ідеєю могутності імперії. Київ ніколи в такій якості не будувався, у нього інша історія, він пройшов через магдебурзьке право і є візуально інакшим, з іншою атмосферою. Скажімо, коли після Петергофа, що неподалік Петербурга, люди потрапляли на наш київський Поділ і дивилися на фонтан «Самсон», то дивувалися:

«Ну хіба ж це Самсон?». Відтак доводилося пояснювати, що в Петербурзі практичного зиску від того водограю немає, він лише демонструє міць імперії. А наш «Самсон» невеликий, це перший київський фонтан, із якого пилю воду. Він виконував суто практичну функцію. Його скульптура просто прикрашала повсякденну потребу киян. І це внутрішній стан Києва, де все заточене на задоволення практичних потреб людини і створення комфортного середовища для життя – роботи й дозвілля. Київ таким був завжди,

його мешканці не думали про великі ідеї світової революції, їх цікавили прагматичні моменти. Коли прийшли більшовики, з'ясувалося, що тут немає їхнього електорату: є робітники, але не пролетаріат. Адже за стандартами Російської імперії ще до початку Першої світової війни Київ утримував чи не першість серед міст, найбільш пристосованих для життя.

У. Т.: Він таким і лишається?

– Київ багато чого пережив. Наприклад, по війні тут була колосальна житлова проблема. І влада спрямовувала зусилля на будівництво помешкань, яке, своєю чергою, породило купу інших питань. Тому просто взяти й перекинути місток зі столітньої давнини до сьогодення не так просто. Бо й визвольні змагання, й війни змінили Київ. Він розширився територіально. І, як сказав би, досі не усвідомив, що в його межу потрапив лівий берег – нова, інакша за рельєфом територія. Вона нова й незвичайна. У старому Києві немає прямих вулиць, як у тому ж таки Петербурзі. Всі традиційні давні – вигинаються, картинка для пішохода завжди змінюється, за 10 кроків відкривається щось нове. А на лівому березі здебільшого проклали прямі дороги, які не зовсім відповідають київській традиції. Хоча хрущовки Чоколівки, попри те що їх теж не так давно зводили, важко перештудати з аналогічними, скажімо, в Москві. А от на Березняках чи Позняках інколи важко зрозуміти, в Києві ти чи деінде. Таке враження, що вже це десь бачив. Як на мене, кожне місто мусить мати своє обличчя.

У. Т.: Якщо вже зайшла мова про будівництво... Багаторождальний Генеральний план розвитку міста – хто має його обговорювати, розробляти? Як узагалі, на вашу думку, мав би відбуватися процес?

– Зараз невідомо взагалі, чи прийняли цей документ, неможливо зрозуміти, на якій стадії Генплан. В ідеальному варіанті процес має бути публічним. Я не повинен через своїх знайомих, які можуть потрапити в мерію, дізнаватися, що десь є макет, на якому в нашому повітрі запланована якась будівля. Я розумію,

чому ця інформація закрита. Бо за нею стоять інтереси інвесторів, не зацікавлених у публічності. І доки ухвалення рішень відбувається таким чином, буде імітація діяльності. Є мільйон шпарин, через які можна обійти навіть публічно затверджений проект. Скажімо, затверджуєш триповер-

щі в реєстр не вигідне так званій будівельній мафії. Вони ж не так просто зносять будинок. Спочатку беруть дозвіл, що він не має жодної цінності і його можна демонтувати. Отже, слід домагатися розширення реєстру. І не треба нам меморіальних дощок із мармуру, повісьмо скромну табличку із простим текстом: «Будинок цінний тим, що...». Усе. Тоді вже складніше сказати, що «ми нічого не бачили, не вміємо читати». Таким чином можна було б зупинили будівельну мафію, і це був би хороший освітній проект.

У. Т.: Гаразд, а як контролювати новобудови? У нас полюбують зводити скляних монстрів, не зважаючи на архітектурні особливості.

– Зрозуміло, що люди обурюються такими потворами. Втім, усе відносно. Коли на злами XIX–XX століть центр Києва був тричотириповерховим, з'явився такий собі Всеволод Демченко, який звів перший київський хмарочос на теперішній вулиці Заньковецької. Кияни обурювалися: що він буде? Це ж руйнує середовище, яке склалося... І що? А зараз на всіх Демченкових будинках, які тоді сатирично висміювали газети, висять таблички, що це пам'ятка архітектури й чудовий зразок київського модерну. Ще один приклад. На місці готелю «Україна» колись стояв будинок Гінзбурга. Потужний багатопверховий хмарочос. І теж усі казали, що то цілковитий несмак. Згодом виявилось, що це великий житловий комплекс, там зручні квартири. І після того, як той будинок зруйнували під час Другої світової війни, кияни ще років 20, беручи собі такі, говорили про «будинок Гінзбурга» як орієнтир. І взагалі, хто подумав би, що навіть хрущовки можна вважати архітектурною пам'яткою. Бо таких уже не будують. Тож невідомо, як до сучасних новобудов ставитимуться наступні покоління.

Водночас зважаймо на те, що Київ ніколи не забудовувався ансамблем. У нас усі будівлі зводилися точково. Це колосальна відмінність від того ж таки Петербурга. Тому в Києві побачиш модерновий будинок поруч із еkleктикою, далі – будівлю сталінських часів, а за нею – скляний

КИЇВ НІКОЛИ НЕ ЗАБУДОВУВАВСЯ АНСАМБЛЕМ. У НАС УСІ БУДІВЛІ ЗВОДИЛИСЯ ТОЧКОВО

ховий спорткомплекс, а далі «доводиш» його до 48 рівнів. На перших трьох, скажімо, справді спортивна частина, потім якісь офіси, бізнес-центр, потім житлова площа, а під дахом ресторан, над яким гелікоптерний майданчик. Проблема ситуації в тому, що ми про це дізнаємося, коли будівельники над затвердженням третім почнуть зводити четвертий, п'ятий поверхи... і з цим нічого не вдієш. Звісно, можна говорити про публічність, але згодом з'ясуємо, що десь кулурно документи змінили. А потім нам зроблять фаховий висновок: «Ви не професіонал, ви журналіст, а от є фахівець із науковими ступенями, і проєктувальники трохи змінили документацію, але це не суттєво». Я розумію, що продається земельна ділянка, а власник зводить на ній що хоче. Але в мерії Києва мала би бути чітка позиція щодо забудов. Скажімо, слід визначити: на цій-ось ділянці потрібен торговельний центр, приміром, продовольчий. І влада влаштовує конкурс. А хто хоче будувати щось інше, просто не бере участі.

У. Т.: А що з історичними будівлями?

– Свого часу в Києві знесли будинок, де тривалий час мешкав Шолом-Алейхем. З'ясувалося, що зроби це здуру. Було землевідведення під готель. І забудовник чомусь вирішив, що можна принагідно хапнути землю під історичною будівлею. А коли почали розбиратися, поставили запитання, чому цього об'єкта не було в реєстрі, не існувало пояснення, що тут жив видатний письменник? Справді, ця проблема в Києві є. Включення такої інформа-

За стандартами Російської імперії ще до початку Першої світової війни Київ утримував чи не першість серед міст, найбільш пристосованих для життя

новобуд. Це його правило. Отак ми тут живемо. Хоча треба було б знаходити «спільну мову» з тими будівлями, які по сусідству.

У. Т.: Повертаючись до теми пам'яток та історичних місць Києва... Як вирішити проблему Гостинного двору?

— Це дуже складна ситуація, що потребує делікатного вирішення. Я стежив за подіями навколо Гостинного двору. І мені здається, що обидві сторони не праві. Може, я говоритиму непопулярні речі, але вони не зовсім правдиво подавали картинку подій. Гостинний двір був завжди, це правда. Нині надрукована велика кількість фотоальбомів про повоєнний Київ. У них ви побачите, що ця будівля була одноповерховою. І автентичним можна вважати лише той варіант. Коли наближалось 1500-ліття Києва, почалася розробка заходів зі святкування. І тоді виникла ідея відновити низку важливих пам'яток історії. Влада взялася за Гостинний двір, що був у дуже занедбаному стані. Водночас «терміново» будували лінію метро. Та ще й таким чином, що частина Двору, яка дивиться на Могилянку, почала просідати. З'явилася небезпека, що будівля обвалиться. Виникла ідея нашвидкуруч знести автентичний Гостинний двір, поставити стилобат, аби стіни не просідали, і звести все наново на цій платформі. Тож старий будинок зруйнували, а потім відновили Гостинний двір один до одного за першоджерелами. Суто візуально все стало таким, як мало бути від самого початку. Це новобуд, зроблений за автентичним проектом, але із сучасних матеріалів. Питання: якою мірою його вважати пам'яткою історії чи архітектури? І та сторона, яка казала, що це новобуд, і та, яка говорила, що це відновлений за класичним проектом будинок, мають рацію.

Гостинний двір будувався як торговельний комплекс. Тобто,

коли забудовники говорили, що хочуть повернути йому початкову функцію, вони висували потужний аргумент. У тому ж таки Петербурзі гостинні двори функціонують у тій ролі, для якої були споруджені. Це торговельні центри. Тому гасло «відновимо Гостинний двір як культурно-освітній проект» тріхи не до місця. Хіба в тому, одноповерховому Дворі існували приміщення для театру чи бібліотеки? Чи їх передбачав первісний проект? Ні й ні... У мене склалося враження, що активісти дізналися, нібито за перебудовчими планами стояв син Януковича, і саме це стало го-

НІКОЛИ НЕ ІСНУВАЛО ПОСТІЙНИХ КИЯН, ЦЕ БАЙКИ. РОТАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ БУЛА БЕЗЛІЧ РАЗІВ

ловним стимулом для протесту. Тут уже інші резони й мотивації. Я, звісно, не за руйнування — за збереження. Але не пересмикуймо інформації, не треба людям, які не займаються історією професійно, говорити про те, чого не було. Так, маємо прецедент, коли через півтора століття взяли й відтворили проект, що ніколи не був утілений у життя. Понад те, коли Контрактова площа проектувалася, порожній простір біля вулиці Костянтинівської мав був зайнятий двома Контраковими будинками. І, я думаю, це не настільки безглузда ідея — відновити їх. Площа не завершена архітектурно. Але знову ж таки — питання статусу новобудів. Це сучасна будівля, але зведена за історичними кресленнями майже 200-літньої давності. І Гостинному двору годилося б мати такий статус. Думаю, можна знайти рішення: скажімо, створити локальний архітектурний заповідник, назвати це пам'яткою містобудування або що. Це відразу знімає всі резонансні запитання.

Гостинний двір — це новобуд, зроблений за автентичним проектом, але із сучасних матеріалів

У. Т.: Ви багато часу присвячуєте киянським сюжетам. Скажіть, є серед них характерні... для середньостатистичного киянина? Які його особливі риси?

— Мій товариш, який приїхав до Києва з Волині, посидів якось у центрі й сказав: «Як тут швидко бігають!» Він мав на увазі те, як пересуваються люди. «Отут зрозуміло, що робляться справи й гроші». Очевидна річ, що Київ — столиця, час дорожчий, ніж будь-де. Але водночас це свідчить про суто практичний момент, про який ішлося вище. Київ був комфортним містом, і це формувало свідомість жителів. Вони доволі прагматичні люди, які майже не реагують на обіцянки. А практичні дії тут справжнє мірило. Якоюсь я почув фразу від однієї львів'янки, що «кияни не свідомі», бо кандидат у депутати обласного рівня їм дитячий майданчик і вони йдуть за нього голосувати, а львів'яни читають програми, вивчають їх і вже потім голосують. Вона правильно спостерегла, але неправильно поставила акценти. Киян не заманити простими обіцянками: вони багато бачили й чули. Тому діє принцип «утром деньги — вечером стулья». Мені не треба, щоб на міському рівні депутат воював за демократію, для цього є президент і парламент. Мені треба, щоб він вирішував нагальні питання міста.

У. Т.: Зараз до Києва їде багато переселенців із Криму та Сходу України. Чи зможе місто їх «перетравити», перетворити на киян?

— Принцип завжди один. Не важливо, чому ти приїхав сюди. Або місто приймає людину, або ні. Якщо її принципи не збігаються із принципами існування в Києві, вона не виживе, шукатиме місце, де їй комфортніше. Ніколи не існувало постійних киян, це байки. Ротація населення була безліч разів. І в момент еміграції через більшовицьку загрозу, і за

будівельного буму, і після Другої світової війни, і під час розширення Києва у 1960-ті... Потім поїхали «лімітчики» – люди, які за лімітом великих заводів діставали столичних прописку. Місто постійно оновлювалося. Так само люди приїздили в 1990-ті роки, але не всі втримувалися. Їм здавалося, що тут у них справи йдуть кепсько, а, скажімо, в Одесі – краще. Водночас я знаю багатьох, які народились і навчалися не в Києві, але доля їх сюди завела. І тут вони доволі комфортно почуваються, в них усе склалося. Це нормальний процес пошуку комфортного середовища.

У. Т.: Нині точаться розмови про чергове переоблаштування центру міста. Який, на вашу думку, вигляд повинен мати Майдан?

– Історично центром Києва був Хрещатик. А Майдан перебрав на себе ці функції вже за новітніх часів, коли його назвали «майданом Незалежності». Цей простір молодий і бореться сам за себе, як одиниця існування в місті. Хоча він має кілька вад: немає тіні, ніде прогулюватися, Хрещатик розрізає його на дві частини. Виходить, у нас два Майдани, до того ж склеєні з різних частин. Тут – «Глобус», тут – монумент Незалежності, тут – Мамай із конем, на іншій частині – якісь незрозумілі ворота (які справді існували, але не в цьому місці й не такого вигляду), навіщо пам'ятник засновникам Києва. І виходить, що воно, вибачте, «нагикане» випадковим чином. А мусила б бути одна ідея, яка об'єднує цей простір.

У. Т.: А як ви ставитеся до ідеї пішохідного Хрещатика?

– Погана ідея. Це вб'є нашу центральну вулицю. Вона стане такою самою мертвою, як Андріївський узвіз. Згадайте, там колись жили люди, були майстерні художників, живі подвір'я, де сиділи бабусі й про щось гомоніли. Тобто вирувало життя. Зараз на

Узвозі справді в нас є великий генделік із матрешками. Прийдіть туди об 11-й вечора – жах. Мертва вулиця, немає пішоходів, бо нема куди пішоходити, часом бракує освітлення, бо нікому світити, від вікон подекуди світить, але там ніхто не живе. Її перетворили на мертвий простір. Коли у 1980-ті сказали, що Андріївський стане київським Монмартром, це було цікаво. Але люди, які продають матрешок, нічого не виробляють. І якщо Хрещатик стане пішохідним, то перетвориться на великий Андріївський узвіз, який помре за 10–15 років. Він не був створений для цього, особливих переваг для променаду там немає. Це житлова зона, де мешкають люди. І для водіїв складно буде без проїзного Хрещатика. І в цьому теж є певна проблема.

У. Т.: Тоді де «пішоходити»?

– У нас є колосальна перевага. Це набережна Дніпра, від Пішохідного мосту до мосту Патона. Там у зоні гарматного пострілу – жодного житлового будинку. Отож можна, як то кажуть, «тусити» цілодобово й нікому не заважати. Нині цей простір – дивна набережна, якої немає. Мати таку перевагу й перетворити її на банальне шосе... На набережній має бути де погуляти, посидіти. Ось цю зону і треба зробити пішохідною. Врешті, там ви зможете сісти на корабель, узяти в оренду катер або що – варіантів безліч. Частково така спроба була, коли в нас існували «поплавки» – такі судна-кафе. Не думаю, що вони освоювали цей простір свідомо, але це виявилось першим підходом до справді ряду. Коли все зробити розумно, навіщо буде той пішохідний Хрещатик? Він лишиться собі з функцією, в якій існував, і водночас ми матимемо свою велику пішохідну зону.

У. Т.: Як щодо пам'ятника Небесній сотні, анонсованого місцевою владою?

– В усьому має бути смак і здоровий глузд. Із будь-якого вшанування можна зробити казнацю. Попередній градоначальник обіцяв поставити пам'ятник, до якого всі приходитимуть і ридатимуть. Навіщо? Звісно, можна спорудити чергову бабу зі щитом та мечем і відповідну за розміром, але справжня скорбота не показна. Багато було різних пропозицій, але найадекватніша, як на мене, така: біля Жовтневого палацу є чудовий майданчик поруч із кінотеатром. Отам треба поставити щось, співзвучне ситуації та пропорціям архітектури. І ці сходинки, які ведуть до Жовтневого палацу варто назвати алеєю Небесної Сотні, яка упирається в пам'ятник. Тим паче, це й відбувалося на тому місці.

У. Т.: Тобто перейменувати Інститутську або її частину не потрібно?

– Це суто більшовицький досвід: як раптом що – міняти назву. Але ж деякі вулиці більшовики перейменовували, і не прижилося. Скажімо, Хрещатик – на Воровського. А кияни все одно називали його Хрещатиком. Вулиця Прорізна була Свердловла 70 років, а люди називали її

Історично центром Києва був Хрещатик. А Майдан перебрав на себе ці функції вже за новітніх часів, коли його назвали «майданом Незалежності»

ЯКЩО ВУЛИЦЮ ХРЕЩАТИК ЗРОБИТИ ПІШОХІДНОЮ, ВОНА СТАНЕ ТАКОЮ САМОЮ МЕРТВОЮ, ЯК АНДРІЇВСЬКИЙ УЗВІЗ

по-старому. Це добрий урок: не можна руйнувати міську топоніміку.

Події в центрі Києва, вони ж відбувалися на вулиці Інститутській. Якщо перейменування відбудеться, то буде сум'яття: пам'ятник Небесній сотні на вулиці Небесної Сотні. Пріоритет історичних назв має бути збережений. Треба розуміти, що це одна зі сторінок історії вулиці. ■

Політичний генплан Кличка

Програма нового мера є черговим прикладом правильної декларації, за якою мають піти конкретні справи. Її реалізація залежатиме від готовності ігнорувати апетити спонсорів, коли вони суперечитимуть інтересам громади

Автор:
Олесь
Олексієнко

9 липня мер Києва й за сумісництвом уже призначений Петром Порошенком керівник КМДА Віталій Кличко презентував свою «Програму першочергових кроків Київського міського голови».

У програмі помітне місце відведено пунктам, які мають засвідчити шанобливе ставлення новообраного мера до принципів Євромайдану, як-от повага влади до думки суспільства загалом і місцевої громади зокрема. Тож Кличко не лише обіцяє проведення міжнародного архітектурного конкурсу з облаштування території майдану Незалежності, вулиць Хрещатик та Інститутської, а й присвятив добру половину тексту документа різним формам участі громадян в ухваленні рішень та контролю за роботою чиновників.

Передбачено посилення ролі сучасних технологій, зокрема

модернізацію інтернет-представництва Київської влади для надання доступу до фінансових документів, створення можливостей отримати в онлайн-режимі «максимум» (цікаво було б подивитися, що насправді передбачає цей гучний термін) інформації та послуг від влади, повідомити про свої проблеми або ініціювати петицію з якогось приводу. При цьому міський голова зобов'язується взяти під особистий суворий контроль виконання заявок та перевірку скарг. А реагування на них нібито повинне лягти в основу рейтингу успішності чиновників.

Щодо витрат має бути впроваджено програми «Прозорий бюджет» і «Прозорі закупівлі». Зокрема, Кличко обіцяє доступність інформації про те, кому належить той чи той об'єкт або ділянка, хто нею управляє, на яких умовах

орендує. У програмі передбачено аудит діяльності всіх комунальних підприємств, створення підпорядкованої міському голові Служби внутрішнього контролю та аудиту, яка оперативно реагуватиме на всі порушення.

Кличко має намір ліквідувати «чиновницькі годівнички», забезпечивши перехід до цільового й ефективнішого використання бюджетних коштів. Для цього передбачено публічний контроль закупівель, зокрема цін, відкритість інформації і тендерів, а також перегляд усіх цільових програм та припинення неефективних. Окрім того, міський голова обіцяє залучення громадян до співпраці в оновленні житлового фонду і прибудинкових територій, зокрема задля стеження за виділенням і витрачанням коштів. Також передбачено цивілізоване вирішення питань із МАФами (кіос-

ФОТО: АНДРІЙ ПОМАКІН

ками), ринками, спрямуванням податків із них до скарбниці, а не в кишені корупціонерам.

У частині врегулювання житлової проблеми, що традиційно найгостріше стоїть у столиці, Віталій Кличко пропонує програму «Соціальна оренда» – передачу в оренду за доступними цінами житла тим, хто його потребує. Проте відразу постає питання механізмів реалізації. Якщо ця ініціатива зведеться до звичайного дотування вартості коштом міського бюджету, то вкотре стане показухою для вузького кола обраних. Якщо субсидування відбуватиметься на загальних підставах для всіх охочих, то вимагатиме виділення значних сум на покриття різниці між наявною ринковою ціною оренди та соціальною. Без збільшення пропозиції помешкань, що здаються, жодного успіху таке починання не матиме й може вилитися у чергову масштабну акцію прилаштування неліквідної нерухомості традиційних спонсорів виборчих кампаній Кличка.

Бізнесу Кличко обіцяє зрозумілі правила роботи, спрощення та чітке і зрозуміле регламентування всіх дозвільних процедур, а також обговорення будь-яких нововведень для створення нових робочих місць. Причому він збирається не лише забезпечувати привабливі умови праці тим, хто вже трудиться в Києві, а й докласти максимум зусиль для залучення зовнішніх інвестицій. Для цього передбачено проведення восени чергового міжнародного інвестиційного форуму, а також співфінансування тих муніципальних проєктів, які держава чи місто не можуть витягнути самотужки. Зокрема, планується залучення інвесторів для винесення промислових зон на околиці міста і створення там сучасних індустріальних парків, які давали б робочі місця.

У питанні вирішення транспортних проблем столиці новий міський голова обіцяє ремонт доріг та введення гарантій виконавців робіт (ця схема успішно діє у Вінниці, змушуючи виконавців відповідальніше підходити до робіт), будівництво автомагістралі з виходом на Дарницький міст, прокладання лінії швидкісного трамвая із Троєщини на правий берег, запровадження автомати-

зованої системи управління дорожнім рухом, оптимізацію схеми пересування громадського транспорту для зручності пасажирів, удосконалення системи маршрутів великогабаритних автовокзалів у денний час, розвиток паркінгів і «наведення порядку» з паркуванням.

Водночас Віталій Кличко й далі орієнтується на нарощування кредитування столиці міжнародними фінансовими інституціями, зокрема й у межах досягнутих попередниками домовленостей. Мова, наприклад, про придбання 80 нових 18-метрових тролейбусів до кінця року, отримання кредиту на заміну ламп вуличного освітлення. Хоча йдеться про важливі інфраструктурні проєкти й шльові кредити, залишається фактом, що внаслідок цього заборгованість Києва, який торік уже стояв перед загрозою технічного дефолту, не перестане зростати.

Передбачено програмою також заохочення здорового способу життя, як-от розвиток мережі спортивних майданчиків, велоінфраструктури, реконструкція та будівництво парків і зелених зон, щоб у кожному мікрорайоні була своя «оаза». Для поліпшення благоустрою та екологічної ситуації Віталій Кличко планує запровадження переліку відповідальних балансоутримувачів на всій території міста; використання нових безпечних, екологічно чистих технологій для очистки води; стимулювання інвесторів для будівництва сучасних потужностей із переробки відходів. Крім того, мер обіцяє аудит витрат енергії в столиці та запровадження енергозберігаючих технологій, створення муніципальної міліції, яка захищатиме правопорядок, патрулюватиме вулиці й двори, контролюватиме паркування тощо.

ЧОГО ЧЕКАТИ

Програму написано практично правильно, але в ній замало конкретики. Найімовірніше можна очікувати підсилення декоративної складової відкритості чиновників до громадян. Що, втім, теж непогано. Вочевидь, справді стане більше каналів подачі скарг, що дасть змогу значній частині невдоволених випустити пару, можливо, на певний час поменшає скандальних забудов. Проте кардинальних зрушень, які зачі-

патимуть інтереси впливових людей або вимагатимуть значних фінансових ресурсів та послідовних наполегливих зусиль, навряд чи варто очікувати.

Усі прогресивні декларації із програми Кличка, щоб бути виконаними, потребують концентрування значних фінансових ресурсів та реальної зацікавленості результатом із боку тих, хто їх реалізовуватиме. З обома цими факторами наразі в новообраного міського голови серйозні проблеми. А кожен благодійний, скоригований власним інтересом відповідального чиновника чи наближених до Кличка спонсорів і просто друзів, здатен принести непрогнозований кінцевий наслідок.

Сумнівно, що пов'язаний із впливовими лобістами будівельного бізнесу столиці Віталій Кличко наважиться на заходи, які забезпечили б реальну демонополізацію ринку нерухомості, таке потрібне збільшення обсягу пропозиції не просто квадратних метрів, а саме одиниць житла економкласу. Малоімовірно в дії є обіцянка прозорості у продажу та оренді комунальної власності й відведенні земельних ділянок. Не для того у владу йдуть представники зацікавлених підприємницьких структур, не для того вони активно спонсорували полі-

Сумнівно, що пов'язаний із впливовими лобістами будівельного бізнесу столиці Віталій Кличко наважиться на заходи, які забезпечили б реальну демонополізацію ринку нерухомості. Малоімовірно в дії є обіцянка прозорості у продажу та оренді комунальної власності й відведенні земельних ділянок

ВТІЛЕННЯ УСІХ ПРОГРЕСИВНИХ ДЕКЛАРАЦІЙ ІЗ ПРОГРАМИ КЛИЧКА ПОТРЕБУЄ КОНЦЕНТРАЦІЇ ЗНАЧНИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ

тичну діяльність самого Кличка та інших партійних проєктів у нинішній Київграді: там більш ніж досить людей із власними інтересами в будівельному чи транспортному бізнесі, вуличній торгівлі, прибиранні території.

Тож своєрідним лакмусовим папірцем готовності принаймні щось змінювати стане здатність команди Кличка досягнути прогресу бодай у тих сферах, де позитивних зрушень можна добитися лише вольовими рішеннями чи менеджерськими зусиллями. Зокрема, вже за кілька місяців реально буде перевірити принаймні одну з обіцянок Кличка – підготовку до зими так, «щоб вона цього року знов не захопила міста зненацька». ■

Основні проблеми Києва

Автор: Валерія Булакова

Які вони, головні проблеми столиці? У чому їх причини, наслідки і якими можуть бути способи усунення головного болю майже трьох мільйонів людей, що живуть у Києві? На ці запитання **Тиждень** спробував відповісти разом із п'ятьма її мешканцями, котрі, як і кожен киянин, щодня стикаються з цими негараздами – заслуженим лікарем України та екс-кандидатом у президенти Ольгою Богомолець, комендантом революційної Київради, а нині міським депутатом від ВО «Свобода» Русланом Андрійком, головою ГО «Новий Київ» Зоряном Шкіряком, одним із лідерів мерських перегонів, а тепер позапартійним нардепом Лесею Оробець і депутатом Київради, лідером Демократичного альянсу Василем Гацьком. ■

Брак діалогу між владою та громадою

Брак взаємодії та кооперації між представниками влади й киянами – проблема, яка складається з безлічі факторів – від фіктивних громадських слухань до відсутності районних рад, за відновлення яких, як сказав співрозмовник **Тижня**, нині планують голосувати й ударівці. Ще півроку тому чи не головною причиною такого становища можна було б назвати відсутність громадянського суспільства, проте є надія, що після Майдану ситуація зміниться.

Руслан Андрійко: «Будь-яке рішення, котре приймається в Київграді, має обговорюватися громадою. У кожного представника громади повинна бути можливість висловити свою думку. Минула влада, зокрема й УДАР, який за це голосував, знищила районні ради. Через це дуже постраждало місцеве самоврядування. Київ – багатомільйонне місто, і один депутат міськради не може якісно й на належному рівні представляти інтереси величезної кількості людей. Якби були районні ради, фактично кожен двір мав би свого представника, який вирішував би проблеми свого сусіда. Сьогодні на комісії з місцевого самоврядування розглядається механізм їх відновлення, і ми сподіваємося, що вже наступні вибори – у 2015 році – будуть також і до райрад. Не менш важлива в питанні захисту прав та інтересів громади консолідація. Якщо громада об'єднана, є велика ймовірність того, що вона захистить себе і від стихійних забудов, і від недбалства ЖЕКів, і від будь-яких незаконних рішень Київради. Самоорганізована громада завжди перемаже непорядного забудовника та лінивого чиновника».

Житлово-комунальне господарство

ЖКГ – галузь складна і багатогранна. Тому й дарує киянам, як і мешканцям інших українських міст, цілий букет негараздів – від загального аварійного стану системи до проблем вивезення та утилізації сміття й «звичної» відсутності гарячої води...

Леся Оробець: Пів-Києва сидить без гарячої води. Нові тарифи на електрику діють із червня. Платіжки з підвищеними цінами на холодну та гарячу воду мешканці столиці отримують у серпні. Київенерго пояснює проблеми водопостачання пошкодженнями на мережах, плановими роботами з підготовки до опалювального сезону, проведенням реконструкції та гідравлічних випробувань, а також боргами... І це незважаючи на те, що кияни чи не найсумлінніші платники в Україні. Виявляється, що платежі затримують посередники, тобто житлово-експлуатаційні контори, а страждають люди. Понад те, вони ще й мають самостійно стягувати борги з ЖЕКів. Разом із тим у Київенерго заявляють, що не мають грошей розрахуватися з Нафтогазом за спожите паливо. Не виключено, що найближчим часом увесь Київ залишиться без гарячої води.

Депутат Київради і заступник голови Постійної комісії з питань ЖКГ і ПЕК, член моєї команди, направила звернення голові Антимонопольного комітету й генеральному прокурору щодо перевірки законності дій Київенерго та житлово-експлуатаційних контор. Крім того, ми вже проводимо власне розслідування щодо прозорості формування тарифів на житлово-комунальні послуги, їх економічної обґрунтованості, посередницької ролі ЖЕКів і корупційних схем Київенерго.

Транспортна проблема

Затори. Недосажна – тепер, під час війни, годі й мріяти про фінансування – мрія про метро на Троєщину. Якість доріг, які вже за рік перетворюються на місячну поверхню. Проблеми з паркуванням автомобілів. Та й просто брак автошляхів, щільність яких в українській столиці на одиницю площі втричі менша, ніж у розвинених європейських містах.

Василь Гацько: Затори – одна з найвідчутніших транспортних проблем столиці. Місто може стати вже за кілька років. Величезна кількість киян проводить значну частину свого часу в заторах. Вирішити проблему лише будівництвом нових транспортних розв'язок нерально. Що більше їх, то більше очочих ними скористатися. Розвантажити місто можна, створивши зручну та швидку систему громадського транспорту. В розвинених країнах останній стає свідомим і вигідним вибором мешканців мегаполісів. Єдина система проїзду, оплати за нього, розгалужені маршрути роблять його конкурентним. Місто стає вільнішим. Сприяє цьому й розвиток велосипедної інфраструктури. Багато європейців обирають велосипед ще й тому, що це здоровий спосіб життя і відповідальне ставлення до екології. Утім, і без будівництва не обійтись. Паркінги на житлових масивах і біля станцій метро обов'язкові. Столиця заслуговує на те, щоб бути комфортним містом. Жити тут має бути приємно і зручно.

Радянська «спадщина»

Ленін упав. Однак скільки вулиць та провулків, названих на його честь, і сьогодні «прикрашають» столицю? Як з'ясувалося, п'ять... Усіх їх, що досі мають імена «совєтських» героїв, не перелічити. Але вражає і київський список пам'ятників одіозним діячам радянської історії, зокрема чекістам.

Загалом у Києві є такі рудименти тоталітарного минулого: робітникам заводу «Арсенал», Василеві Боженку, Миколі Ватутіну, героям Великої Жовтневої соціалістичної революції, екіпажу бронепоезда «Таращанець», Андрію Іванову, Надії Крупській, Іванові Лепсе, Дмитрові Мануїльському, Миколі Островському (пам'ятник у парку на Повітрофлотському проспекті та пам'ятний знак перед фасадом Київського електромеханічного технікуму), Віталієві Примакову, чекістам, учасникам Січневого збройного повстання 1918 року (пам'ятний знак).

Руслан Андрійко: Багато українців вважає, що це питання неважливе. Але якщо ми хочемо будувати країну майбутнього, мусимо очиститися від тоталітарного мотлоху. Зразком для нас мають бути наші вороги. Коли росіяни окупували Крим, то буквально за кілька тижнів знищили всю українську символіку, українські пам'ятники, навіть пам'ятник Сагайдачному демонтували. Українцям не вистачило 23 роки незалежності для того, щоб знести пам'ятники окупантам, які були на нашій території. Звичайно, після революції цей процес пришвидшився, адже нація звільнилася від внутрішньої окупації – режиму Януковича. У мене є проект рішення про перейменування аж п'яти вулиць Леніна в Києві на честь Євгена Коновальця та інших героїв української нації. Також ми, звісно, розглядатимемо вже легальний демонтаж пам'ятників радянського режиму, зокрема чекістам на Либідській, який складно буде знести «старими» методами. Ці питання дуже важливі для звільнення нашої свідомості від рабського «хохляцького» менталітету.

Медичне обслуговування

На стан медичної галузі скаржаться чимало киян. І незважаючи на те що дуже часто проблеми подібні, тобто загальноукраїнські або притаманні не одному регіону, як-от застаріле обладнання, хабарі чи наслідки медичної реформи, що не всім до вподоби – Київ має свою специфіку. Вона, як і чимало інших питань – скажімо, відсутність ділового центру міста, стала наслідком хаотичної та непродуманої забудови.

Ольга Богомолець: Більшість лікарень і пологових будинків містяться в центрі Києва. Їх будували тоді, коли архітектори та громадськість справді дбали про це й розуміли, як важливо мати лікарню поряд... До масової появи нових мікрорайонів. Сьогодні через порушення логіки забудови в цих районах здебільшого немає лікарень, станцій швидкої допомоги, дитячих та освітніх закладів. Кияни повинні вимагати, щоб там, де для медичних установ «не знайшлося місця», забудовники власним коштом виділяли приміщення під них. Нинішня ж ситуація порушує право людей на своєчасну медичну допомогу.

Знищення зелених зон

Проблема знищення дерев у столиці тісно переплітається як із екологією, так і з забудовами, адже саме через них – у більшості випадків усупереч законодавству – винищуються насадження. Однак якщо шкідливі підприємства можна закрити або винести за місто, а незаконні забудови прибрати, то дерева вже не повернеш.

Яскравий приклад – забудова на вулиці Львівській у Святошинському районі столиці. 4,5 га лісу, більшу частину якого вже вирубали й зайняли під житлові будинки. Представники ініціативної групи мешканців, які встигли добре вивчити закони, пояснюють: винищувати ліс неправильно не тільки з етичного, а й із юридичного погляду. Адже є норма зелених насаджень на кожного жителя міста – 10 м². У Києві вона порушується на кожному кроці.

Ольга Богомолець: *Кожна забудова стоїть на місці, на якому росло або могло б рости дерево. Такі місця перетворюються на пухлини, які вкорочують життя киян. Через це*

збільшується захворюваність на бронхіальну астму, частіше трапляються інфаркти та інсульти. Але громада може відстояти свою землю. Я сама багато років разом із активістами боролася проти забудови Олександрівської лікарні. Ми перемогли: там, де мав бути будівельний майданчик, будуть реабілітаційні зони для пацієнтів кардіологічного відділення – люди відновлюватимуться після хвороби, гуляючи парком, доріжки в якому будуть розміщені під спеціальним кутом.

МАФи

«Мала архітектурна форма (МАФ), мала архітектура – об'єкт обладнання та благоустрою території, що задовольняє утилітарні та естетичні потреби людини» – така ось формальна розшифровка знайомої кожному мешканцю Києва аббревіатури. Утім, столичне життя вносить свої корективи. Про «утилітарність» кіосків, якими захарашене місто, звісно, можна сперечатись – як-то кажуть, попит породжує пропозицію. Однак сумніватися в тому, що в київських реаліях МАФи та естетика – речі несумісні, не випадає. Як і МАФи та «благоустрій території», адже малі архітектурні форми (звісно ж, у «поганому» розумінні слова, бо насправді до цієї категорії належать і альтанки, і декоративні фонтани, і паркові містки, і дитячі майданчики) створюють безліч незручностей. Наявність проблеми, як і причини безсистемного та масового розміщення малих архітектурних форм, днями нібито визнав міський голова. «У Києві сьогодні близько 20 тис. незаконних МАФів, вони блокують виходи з метро, створюють небезпечну ситуацію, не дають можливості пересуватися киянам», – зазначив новий мер. На думку Кличка, київська влада не має тиснути на малий та середній бізнес, однак роботу МАФів потрібно «систематизувати», встановивши чіткі правила розміщення кіосків. Чи реалізує він задеклароване – питання складне. Хоча б тому, що, як раніше стверджував колишній голова КМДА Володимир Бондаренко, 500 чи навіть більше кіосків у столиці (ймовірно, і в «хлібних місцях» біля метро та зупинок) мають народні депутати від УДАРу.

Руслан Андрійко: *Нині в Києві немає практично жодного законного МАФа. Кожну малу архітектурну форму «кришує» або якийсь депутат – Київради або ВР, або хтось із міліції чи прокуратури... Утім, активно боротися з МАФами вже почали деякі районні ради: їх просто зносять. Для вирішення цієї проблеми потрібні лише політична воля та техніка, якою можна прибрати кіоски.*

Я зараз готую звернення щодо впорядкування роботи МАФів біля станцій метро Либідська та ВДНГ. Там ситуація критична. Якщо ми прагнемо до Європи, у нас мають бути запроваджені європейські стандарти й щодо вуличної торгівлі.

Незаконні забудови

Дозволи корумпованих чиновників на зведення тих чи тих об'єктів – справа звична для столиці. Але доволі часто будівельні роботи на ділянках ведуться й без них – забудовник подає пакет документів і одразу, не дочекавшись згоди, розпочинає процес. Інколи, як зараз, приміром, на призначеній для будівництва об'єктів соціальної інфраструктури ділянці у Вишневому, що за кілька хвилин їзди від Києва, зводять нові об'єкти не просто без згоди, а й усупереч рішенням органів влади, яка прямо визнає будівництво незаконним. Знести «нахалстрой» часто зрештою вдається або завдяки рішучості та «прямій дії» місцевих мешканців та активістів, або навіть зусиллями міста. Однак це вже

вирубани дерева, нерви, час, а за Януковича ще й кримінальні справи за хуліганство проти людей, які наважилися зламати паркан.

Зорян Шкіряк: За час керівництва Попова, за панування режиму Януковича, це була глобальна проблема. Зараз, коли забудова здійснюється, незважаючи на відсутність дозвільних документів, потрібні негайне втручання правоохоронних органів і відкриття кримінального провадження, бо то кримінальна справа! Якщо це не робиться, необхідно звертатися в органи МВС. Адже незаконні забудови є порушенням не тільки Кримінального кодексу, а й прав громадян, що мешкають поряд.

Екологія

Екологічні проблеми столиці бувають як дорогими та глобальними, як-от питання Бортницької станції аерації, діяльність якої отруює життя мешканців Бортничів та Дарницького району (нині є надія на покращення, адже Японія виділила \$1,1 млрд кредиту на модернізацію об'єкта), так і, на перший погляд, комічними й неважливими, як-от необхідність запровадити окремий збір використаних батарейок.

Україні важливою є й загальна екологічна освіта населення, яка могла б допомогти киянам і гостям міста не тільки впоратися з роздільним збиранням сміття, а й просто припинити наразі забруднювати зелені зони.

Руслан Андрійко: Шкідливих підприємств у місті чимало. Навіть питання із заводом «Радикал», який уже не працює, досі не вирішене: потрібно утилізувати ртуть. З діючих підприємств повітря дуже забруднює сміттєспалювальний завод «Енергія». Викиди в атмосферу осідають значною мірою в Києві, зокрема на лівому березі. Водночас альтернативи йому немає – немає іншого підприємства, яке утилізувало б сміття. Тому діяти необхідно комплексно: остаточно запровадити у столиці роздільний збір сміття, створювати сміттєсортувальні заводи. Тоді потрібно буде спалювати набагато менше відходів, і в перспективі стане можливим закриття «Енергії» або перенесення її за місто. Також слід реалізувати проект окремого збору батарейок. Їх утилізація може здаватися комічним питанням, ураховуючи ситуацію в країні, але це важливо! Батарейки забруднюють ґрунт та питну воду. Гостро стоїть і проблема Московської площі, де зосереджені потужні промислові підприємства (зокрема, і Roshen).

Знищення історичної спадщини

Нові будівлі в центрі столиці не тільки спотворюють її обличчя. Нерідко вони з'являються замість старих, які «раптово» знищують пожежа, які зносять під покровом ночі чи які підприємці завбачливо беруть в оренду та не ремонтують, щоб згодом на місці доведеної до жахливого стану історичної пам'ятки звести «шедевр» сучасної архітектури. Навіть якщо забудовники не чіпають «історію», нове будівництво в центрі столиці часто відбувається з порушенням усіх можливих норм і створює реальну небезпеку для розташованих поряд об'єктів міжнародного та національного значення.

Леся Орбець: Навряд чи сучасні будівники створять щось красивіше за Софію Київську чи Лавру. Але нам під силу не створити. Саме тому рішення про будівництво в історичному центрі міста, реконструкцію, ремонт будь-якого об'єкта культурно-історичної спадщини, пам'ятки архітектури тощо мають проходити громадські слухання. Процедура видачі дозволів, проведення конкурсів із відбору інвесторів, підрядних організацій мають бути максимально прозорі, публічні. Я прихильник максимального спрощення видачі дозволів на будівництво. Але виключно для розбудови околиць Києва та не в зелених зонах.

Підтримую рішення Київради щодо повернення Гостинного двору й розірвання договору оренди землі під ним із ПАТ «Укрреставрація». Думаю, це лише перший крок міських депутатів у боротьбі за історичну спадщину Києва й перегляді незаконних рішень попередньої влади. На черзі прозорий і публічний конкурс із відбору інвестора для реконструкції та відбудови в первинному вигляді Гостинного двору. Кошти ж на утримання об'єктів культурно-історичної спадщини нам потрібно навчитися заробляти на туристичній галузі. Так, за результатами дослідження Глобального індексу MasterCard, тільки цього року столицю відвідають 1,789 млн іноземних туристів.

Ігор Луценко:

«Києву потрібна майнова люстрація»

Спілкувався
Богдан
Буткевич

Не так часто українські громадські активісти потрапляють у реальну владу. Особливо в місцеву, яка вважається не такою престижною, хоча в нормальних країнах свій шлях політик має починати саме з місцевого самоврядування. Ігор Луценко, у минулому відомий журналіст і борець за Київ, пішов описаним нетиповим для української політики шляхом. Про проблеми, сьогодення та майбутнє столиці *Тиждень* і поспілкувався з неофітом Київської міської ради, де він є головою Комісії з питань культури та туризму.

У. Т.: Останні щонайменше 10 років Київ утратив вектор свого розвитку – перестав бути зеленим і затишним, але й на зручний мегаполіс теж не перетворився. То який напрямок руху для української столиці ви бачите? За яким Генпланом ми живемо?

– Київ живе за Генеральним планом 2002 року, створеним ще за Омельченка. Треба сказати, документ хороший, його розробляли професіонали з питань містобудування, що ще залишилися від часів Радянського Союзу, був навіть нагороджений кількома фаховими відзнаками. Проблема в тому, що він ніколи не виконувався, у нього вже внесено понад 1100 змін. А якщо мова йшла про якусь забудову, то достатньо було прийти до Київради, «забашляти» й спокійно собі будувати що захочеться. Тобто в принципі документ цілком правильний, хоча й не передбачає якихось дуже великих змін для Києва. Однак є нагальна потреба внести правки в транспортному питанні через різке зростання кількості автомобілів і в питанні охорони культурних та історичних пам'яток. І потім із ним можна буде дожити до 2020 року, до якого він, зрештою, й розрахований. Далі вже неодмінно буде потрібен інший, у який можна й треба закладати всі мрії та побажання. За

ФОТО: АНДРИЙ ПОМАКНІ

Черновецького новий Генплан нібито розробляла якась «ліва» контора замість Київгенплану, що освоїла до 16 млн грн, але документа як такого й досі немає.

У. Т.: Розкажіть докладніше про мрії та стратегічні орієнтири міста.

– Якщо говорити про стратегічну мету, то особисто мені хочеться стартувати з Києва 1980-х років, забувши про два десятиліття, які, на жаль, майже нічого хорошого місту не дали. Київ зелений, доглянутий і напівкурортний. Якщо конкретніше, то йдеться про рекреаційну компоненту міського господарства, яка знову має стати панівною. Наприклад, дуже важливо втілити в життя концепцію так званих природних коридорів – суцільних безперервних зелених зон у місті,

яка, до речі, також була розроблена у 1980-х. Приміром, від Лисої гори до нового Ботанічного саду на Печерську й далі за допомогою якихось містків вихід до Дніпра й далі до Подолу. Так само в один коридор можна з'єднати Совські ставки тощо. Звичайно, частково цьому плану заважатимуть забудови, але все можна відновити. Усі дніпровські острови мають дістати статус національних парків. Набережна Дніпра повинна бути не транспортною артерією, а саме набережною, тоді як потік авто потрібно спрямувати через тунелі. Ще один дуже важливий момент – необхідно берегти давнину. Бо майже вся так звана нова архітектура, яка з'явилася в Києві в останні десятиріччя, дисгармоніює зі старою, бо вона

«Варто усвідомлювати, що на якісь великі концептуальні зміни з боку влади сподіватися марно – тільки громадськість може бути рушієм цього процесу»

виробничо-офісного типу. Я не бачу, щоб наші архітектори взагалі ставили перед собою завдання створити простір для культурного відпочинку. Чомусь нових Городецьких у нас немає – таких, які дивилися б у майбутнє, але при цьому влітали це в минуле, використовуючи класичний стиль. Важливим моментом збереження історичного вигляду міста має знесення щонайменше верхніх поверхів у будинках, які були збудовані всупереч Генплану. Це абсолютну реально, адже робота гідромолота зовсім недавно коштувала 1600 грн за день. Причому прецеденти вже були – згадайте лишень нашумілий ТРЦ «Троїцький» перед НСК «Олімпійський». Знесенню підлягають горезвісний будинок на Грушевського, 9, на Мазепи, 12б, верхні 5–7 поверхів скандальної будівлі на Різницькій, верхні 10–15 поверхів будинку № 7 на Кловському узвозі. Пріоритетом має бути відновлення історичної панорами правого берега Дніпра, щоб головним її компонентом була Києво-Печерська лавра, на тлі якої в обрамленні зелені, власне, і розкинулось місто. А не, навпаки, величезні хмарочоси, в сутінках яких усе інше.

У. Т.: Але ж ці будинки – приватна власність. Тобто місту потрібно буде викуповувати елітну нерухомість для її знищення?

– Треба виходити з того, що збудоване є незаконним і проти правил. Має сенс зробити таку собі майнову люстрацію, тобто якщо будинок зведений незаконно і не вписується в ландшафт, то він має бути реконструйований. На власників необхідно тиснути податками: якщо в тебе так багато грошей, плати величезні суми за те, щоб ці кам'яні фалоси і далі стирчали. Варто ввести так званий податок на ганебну власність: що вищий поверх у скандальній будівлі, то більше перерахуєш до бюджету, бо завелика шкода вже від самого факту її існування. Акциз на шкідливу забудову дуже швидко визначить тих, хто справді готовий платити шалені гроші, але переважна частина, думаю, погодиться зі знесенням.

У. Т.: І хто має виступити ініціатором? Який узагалі алгоритм ухвалення рішень у Києві?

БІОГРАФІЧНА НОТА

Ігор Луценко – журналіст, громадський діяч, політик. Народився 1978 року в Києві. Закінчив у 2002-му Київську школу економіки. Працював в економічній царині у виданнях «Корреспондент», «Компаньон», «Власть денег», «Економічна правда». Один із засновників руху «Збережи старий Київ». Балотувався до Верховної Ради 2012-го, став депутатом Київради в травні 2014-го від партії «Батьківщина». Голова Комісії з питань туризму та культури

– Потрібно просто повернути йому самоврядування. Верховна Рада, на моє переконання, має замість цього ярма на його шиї під назвою Закон «Про столицю України – місто-герой Київ» прийняти просту поправку: влада в місті Києві має здійснюватися на основі загального закону про самоврядування. Є купа питань щодо столиці, в яких Київрада формально нічого зробити не може, хіба що впливати політично. Той самий Маріїнський палац, наприклад, який не на балансі Києва. Певна екстериторіальність у столиці має бути присутня – це і питання своєї муніципальної міліції, наприклад, на основі справжніх майданівських формувань, і посилення ролі громадськості в ухваленні рішень. Є проблема в тому, що зараз фактично боротьба із забудовниками можлива у форматі, коли місцеві жителі звертаються до суду, апелюючи до якихось загальноукраїнських юридичних норм. Тоді як Київрада свої рішення скасовувати не може, згідно із тлумаченням суду. Але вона цілком може позиватися (докладніше поки не хочу, щоб «не злякати гусей»). Понад те, у столичній владі є карт-бланш у плані визнання позовів місцевих активістів, які будуть задоволені судами. Однак для цього передусім потрібна воля правлячої команди й особисто Віталія Кличка та Олексія Резнікова. На жаль, за багатьма позовами Київрада й досі не визначилася, наприклад, ситуація щодо парку на Дарниці, який ніщять забудовники. Так само команда УДАРу, здається, не розуміє важливості залучення до вирішення всіх проблем Києва громадськості. Хоча варто сказати, що й остання має завжди бути готова формулювати й захищати свою думку, постійно тиснути на місцеву владу через усі можливі канали.

У. Т.: Як ви оцінюєте нового мера та його команду? Так, час їхньої каденції ще дуже малий, але перші висновки, думаю, ви вже можете зробити...

– По-перше, як на мене, ці люди ще не освоїлись і не до кінця зрозуміли міру своєї відповідальності й можливості її реалізувати. Особисто новий секретар Київради пан Резніков, як і всі юристи, схильний дмухати на хо-

лодне й бути дуже обережним, але ж потрібно давати результат: часу на розкачку просто немає. Окрім Гостинного двору, купа питань зависла в повітрі саме через процедурні моменти. Про решту поки що говорити зарано.

У. Т.: Що робити в ситуації із пермонополістом Київенерго та відключеннями будинків?

– З ними як «ворог Ахметова», котрим вони мене вважають, я мав домовленість, що компанія опублікує свої офіційні видатки та їх структуру, щоб можна було визначити обґрунтованість нових тарифів на електропостачання та воду. Наразі вони цього не зробили, що дає підстави вважати їх в усьому винними. Друге питання – цивілізованість приватизації цієї структури. Це не означає, що ми маємо все націоналізувати, але перевірити варто. Я не знаю, хто винен, але існування муніципальних ЖЕКів і такої потворної структури, як ГІОЦ, тобто посередника між компанією та споживачами, котра збирає гроші від споживачів і крутить ними як хоче, теж неабияк впливає на ситуацію. Водночас Київенерго не доплачують компенсації за соціальними тарифами тощо. Взагалі компанія і споживач мають співпрацювати напряму, а завдання влади – зробити цей процес контрольованим і чесним з усіх боків.

У. Т.: Чи є в Київській об'єднаній будівельно-лобі, про яке медіа та політологи казали, про яке медіа та політологи казали?

– Є, звичайно, так звана конфедерація будівельників. Але лобі розпорошене по всіх фракціях, також це позафракційні, вони не формалізовані в якійсь одній структурі, але прекрасно знають одне одного, спілкуються та коригують свої дії. Усі вони зараз стали раптом лібералами й кажуть, що не можна, мовляв, руйнувати будинки, забирати в людей квартири, віднімати в них «шматочок щастя». Одне слово, система має дуже серйозний потенціал для виживання та пожирання своїх реформаторів. Тому її потрібно поступово й терпляче душити методом усунути та утруски. І переселити Київраду й КМДА зі старої імперської будівлі, у якій завжди сиділи окупаційні органи, що за природою не придатні для сучасного управління. ■

Київ сльозам вірить

Автор:
Денис
Казанський

Пішов другий місяць, як живу в столиці. На початку червня, відколи працювати в окупованому Донецьку без акредитації в штабі ДНР стало неможливо, довелося покинути захоплену територію. За цей час Київ став практично своїм. Довгого й болочого звикання не було. Певно, тому що він схожий на Донецьк більше, ніж цього хотілося б йому самому. Але є, звичайно, і великі відмінності.

Києву не щастило з мерами. Це відразу стає зрозуміло, тільки-но сходиш із перону на залізничному вокзалі й вирушаєш пішки в бік Хрещатика. Надто помітна занедбаність, як для столиці. Дивно, але в головного міста країни за весь період столичного статусу не було жодного градоначальника, якого жителі згадували б із теплотою й вдячністю. Всі мери спотворювали його хаотичною забудовою і стихійними ринками. Ніхто так і не створив нормальної концепції розвитку, не навчився грамотно використовувати величезний потенціал українського мегаполіса.

Київ аж ніяк не в усьому перевершує інші великі міста країни. Донецьк може похвалитися відсутністю маршруток на головній вулиці і стихійних ринків у центрі. Харків – тим, що в ньому немає МАФів на кожному кроці. У столиці менше порядку й більше сміття.

Вона багата архітектурою, майже як Львів, але вкрай безладно ставиться до своєї спадщини. На відміну від Міста Лева тут надбання століть є швидше тягарем, ніж родзинкою міста. Всі ці дво-триповерхові будиночки з ліпшиною невадало займають найдорожчу землю й тільки заважають будувати високі скляні хмарочоси та пластикові коробки з гігантськими літерами на фасадах. Київ розбещений грошима, схиблений на заробітках і намагається спекатися всього, що їм заважає.

Історичні куточки столиці з чудовою архітектурою захищені неохочими МАФами, що вже збиваються у справжні торгові ряди. Далі від центру кіоски скупчуються й утворюють стихійні ринки, які обліплюють станції метро та важливі магистралі. Це справжній жах. Колись давно на Донбасі схожим чином виникали цілі селища, які називалися «нахаловками», бо забудовувалися в результаті самочинного захоплення.

Найпарадоксальніше в київських стихійних ринках – це абсолютна відсутність вибору. В однакових великих кіосках вам запропонують однотипний, напрочуд провінційний одяг. Виходячи з метро на «Чернігівській» або «Позняках», потрапляєш ніби в Донецьк 1990-х. Тільки 25-поверхові будинки навколо нагадують про те, що ти в одному з найбільших міст Європи. Враховуючи непереборне тяжіння торгівлі до станцій метрополітену, ймовірно, варто було б поставити біля кожної з них невеликий бюджетний торговий центр або комфортний ринковий павільйон. Але миритися з нинішнім хаосом неможливо.

Стихійна торгівля в Києві настільки живуча, що відбувається навіть під землею. Ряди картонних коробок та розкладних прилавків обмежують людський потік з обох сторін, змушуючи перехожих штовхатися і відтоптувати одне одному ноги. Боротися з цим, схоже, ніхто навіть не намагається. Сміття – неминучий наслідок розгулу стихійної торгівлі – постійний супутник киян.

І звичайно, головний біль сучасного Києва – це Майдан. Залишки революційного наметового містечка, заселені дивними людьми й асоціальними особистостями. Сором'язливі скриньки для милостині. Все це господарство тепер цілком відповідає тим гидотним епітетам, які писала про Майдан узимку провладна преса. Справжнім революціонером давно пора розшукати бульдозер, який іздив штурмувати Адміністрацію президента 1 грудня, й знести це житло жебраків.

І водночас, попри всі недоліки, Київ прекрасний, мов неограничений алмаз. Варто тільки зчистити з його вулиць нарости МАФів, прибрати рекламні розтяжки, здерти луску оголошень із зушничних павільйонів, знести пару потворних будівель – і він стане одним із найгарніших міст Європи.

У Києві так добре, що з нього важко поїхати. І він тебе не прожене. Тут не так багато столичної манірності, не фиркають презирливо услід: «Понаїхали!» Київ сльозам вірить, та й сам не проти поревіти за компанію.

А ще в ньому багато читають. Наявність метро, вочевидь, позитивно впливає на загальний інтелектуальний рівень міст, де воно працює. У столичній підземці завжди їдуть люди з газетами та книжками – і

**КИЄВУ НЕ ЩАСТИЛО З
МЕРАМИ. СТОЛИЦЯ АЖ НІЯК
НЕ В УСЬОМУ ПЕРЕВЕРШУЄ
ІНШІ ВЕЛИКІ МІСТА КРАЇНИ**

це добре. У наземному транспорті читають украй рідко. Де ще, як не в столиці, зустрінеш дівчину з «тунелями» у вушах, яка читає по-англійськи?

Київ крутий навіть своїми новими спальними районами. Квартали хмарочосів приємно відрізняються великою кількістю дитвори у дворах, доглянутими під'їздами і ввічливими сусідами. Переїхавши сюди, довго не віриш, що, виявляється, можна жити отак серед нормальних співвітчизників у своїй країні. Без ЖЕКів, переповнених смітників і алкоголіків у дворах. Але до хорошого швидко звикаєш. І ось, опинившись випадково де-небудь на Дарниці, вже мимоволі кривишся, проходячи повз хрущовки або промзони ТЕС – тут усе як удома. І обшарпанці на вулицях, і пияки, й запах смаженої цибулі з відчинених вікон на першому поверсі.

А ще в Києві є Дніпро. І гідропарк. І фунікулер. І острови... Київ затягує, обволікає своєю неповторною атмосферою, згладжує протиріччя. А ми, приїжджі, вже давно пишемо його історію, б'ємося на його вулицях одне з одним, приводимо в місто своїх президентів і міністрів, а потім виганяємо їх. І Київ вірить нашим сльозам, і допомагає нам, коли вони справді щирі. ■

Плавильний тигель України

Ще років 20 тому Київ, попри столичний статус і чималенькі розміри, був зеленим, тихим, дуже затишним містом, де все поруч, усі знайомі. Життя було швидким, але водночас і розмірено-впорядкованим, без тієї лихоманки, притаманної мегаполісам. Розвиток відбувався за класичними європейськими канонами: фешенебельний центр, торговельний down town, пролетарські околиці.

Київ мав донедавна легкий наліт милої провінційності, що була закладена в міську матрицю ще з часів другої половини XIX століття, коли він хоч і вважався «третьою столицею імперії», але все ж таки третьою, та ще й у чужинській імперії. Мало що змінилося й у довоєнні радянські часи: спочатку більшовики взагалі зробили спробу перенести столицю до «класово близького» Харкова.

Друга світова війна страшним буревієм пронеслася над давнім містом, залишивши 100 тис. мешканців із 900 тис. після її закінчення, не кажучи вже про зруйнований центр. Проте вона мала й позитивний момент: остаточно випалили залишки «білогвардійського» Києва, яскраво змалюваного Булгаковим. Так, на жаль, разом і з по-своєму унікальною культурою. Однак у перспективі це звільнило місце для формування нової міської, а згодом і загальнодержавної ідентичності.

У наступні 40 років у Києві спостерігалися дві великі хвилі заселення: післявоєнна та в 1960–1970-х, після того як нарешті селянам почали видавати паспорти. Остання виявилася руйнівною для «старокиївської» ідентичності, адже переселення було таким одномоментним і велелюдним, що київський розмірений побут швидко почав танути. Новобудови майже зруйнували атмосферу «давніх добрих часів». Більшість переселенців абсолютно не мали гадки про те, що таке життя в місті. Йшло воно означає не лише факт проживання в ньому, а й відповідне ставлення до свого будинку, вулиці тощо. Усе це зрештою вилось у принцип: «За дверима моєї квартири хоч трава не росте».

До середини 2000-х Київ остаточно втратив своє обличчя як унаслідок вже третьої, внутрішньоукраїнської хвилі переселення, так і через варварську забудову центру. Однак початок 2010-х відкрив нову тенденцію, яка поступово відроджує його та надає нового сенсу. Це роль реальної, а не тільки адміністративно-економічної столиці України.

Якщо раніше Київ нагадував типове європейське місто, то зараз у ньому дедалі більше від американських мегаполісів. У цьому його головна відмінність від тієї ж таки Москви з її вічним бурчанням «понаїхало тут», яка вміє лише зі снобістським виразом обличчя нищівно експлуатувати приїжджих,

погім викидаючи їх на смітник. В українській столиці ситуація кардинально інша. Тут бурчати не те щоб нікому, хоча й справді – знайти киянина з історією проживання в місті понад два покоління важко, просто не прийнято.

Київ поступово стає українським Нью-Йорком, мегаполісом, який здатен перетравити всіх і вся, на виході отримавши «нью-українця». Як і в США, до нашого Нью-Йорка в пошуках щастя, відкидаючи все старе, їдуть найактивніші та найпідприємливіші з усієї країни, щоб у процесі боротьби за місце під сонцем стати чимось кардинально новим.

Наша столиця зараз виконує функцію формування загальноукраїнської ідентичності нового типу без прив'язки до традиціоналізму з його «калінами за вікном» і «родинами за столом», усієї тієї шароварщини, до рівня якої завжди мріяли вихолостити українську сутність російські окупанти та їхні малоросійські холоді. Навіть коли приїжджий чи просто тимчасовий заробітчанин не може закріпитися в столиці й згодом повертається до себе додому, він усе одно отримує чималу дозу цієї ідентичності й поширює її на своєму терені. Цей процес незворотний і всеохопний. Головним підтвердженням чого стала Революція гідності, коли в регіонах, на відміну від 2004 року, події були не менш насичені, ніж на головній площі країни.

Новий київський міф полягає у творенні київсько-української ідентичності, в яку зливаються представники всіх без винятку регіонів країни. Та ідентичність набагато більше нагадує американську концепцію «плавильного тигля Господа», ніж європейський фальшивий мультикультуралізм, який тхне колоніалізмом, тільки в гарненькій політкоректній упаковці.

Згадану концепцію найчіткіше відобразив британський письменник єврейського походження Израел Зангвілл у п'єсі «Плавильний котел»: «Америка – це створений Богом найбільший плавильний котел, у якому сплаваються всі народи Європи... Німці й французи, ірландці й англійці, євреї та росіяни – все в цей тигель. Так Господь створює націю американців».

Саме такий процес творення нових українців відбувається в Києві, де з галичан і донбасівців, поліщуків та одеситів, кримчан і подолян, євреїв та росіян, кримських татар і білорусів твориться сучасна українська політична нація. Звісно, на основі українського етносу, української культури, так само як американська нація творилася на фундаменті англосаксів та їхньої протестантської етики. І це не аморфна надумана сутність, як-от «росіяни» чи, не дай Боже, «радянська людина». Це зародження нової західної нації на основі великої та давньої міської агломерації, що стала коліскою країни і є нею й зараз. ■

Автор:
Богдан
Буткевич

**КИЇВ ПОСТУПОВО СТАЄ
УКРАЇНСЬКИМ
НЬЮ-ЙОРКОМ,
МЕГАПОЛІСОМ, ЯКИЙ ЗДАТЕН
ПЕРЕТРАВИТИ ВСІХ І ВСЯ,
НА ВИХОДІ ОТРИМАВШИ
«НЬЮ-УКРАЇНЦЯ»**

Олексій Резніков:

«Диявол криється в дрібницях та процедурах»

Спілкувався
Богдан
Буткевич

Олексій Резніков – один із найвідоміших та медійно найупізнаваніших адвокатів України, який із 2008 року є депутатом Київради. Але тільки зараз дістав реальну владу – посаду секретаря, тобто став другою людиною в столиці після Віталія Кличка від його ж партії. З ним *Тиждень* і поговорив про нинішні київські проблеми.

У.Т.: Як вам працюється в кабінеті Олеса Довгого?

– Кабінет секретаря Київради та заступника мера наразі майже порожній. Там немає оргтехніки, навіть фіранок і крісла, порожні ша-

фи. За всієї моєї поваги та підтримки революційних подій... Але за той час звідси деякі не дуже свідомі революціонери винесли все, що мало хоча б якусь цінність: комп'ютери, телефони, навіть стільці. Так само спеціально ножами, молотками та викрутками була знищена система «Рада». Чесно кажучи, не розумію, навіщо псувати майно київської громади. Зрештою, нічого страшного – це ніщо порівняно з шансом побудувати нову країну. А своє улюблене шкіряне крісло перевезу згодом, коли в нас закінчиться ремонт і владнається охоронний режим. Бо наразі пропускний режим забезпечують лише активісти Майдану. Тож ніхто не зможе сказати, що я сиджу в кріслі попередників у всіх сенсах цього слова.

У.Т.: Чи є у вашій команді розуміння, що метод тушіння пожеж у Києві вже не пройде?

– Якщо говорити про команду, то найкраще наші прагнення висловив Віталій Кличко, коли ще запрошував мене до своєї команди: хочемо довести, що зміни на краще можливі, а почати їх треба зі столиці. Адже всі перетворення, що відбуваються в Україні на глобальному рівні, розпочинаються з Києва, який є безумовним та політичним центром країни в усіх аспектах. Такий підхід мені зрозумілий, тому я в цій команді. Мені цікава державна діяльність після 20 років адвокатської

практики. Тим більше я такий самий звичайний киянин, який отримує ті ж комунальні послуги, як і всі. Багато подорожував Європою, і хочеться, щоб у нас було так, як там: збереження старовини, зелена зона як візитівка міста, максимальне винесення адміністративних будівель на околиці, ніяких висоток у центрі міста тощо. Хочеться ввести культуру на зміни, щоб стан постійного поліпшення та реформування міського життя був головним принципом роботи будь-якої міської влади незалежно від особистостей. Тепер конкретніше. Зрозуміло, що головна проблема – це корупція, зумовлена не тільки людським фактором, а й низькими зарплатами. Наприклад, офіційна ставка секретаря Київради – 2,4 тис. грн, з усіма надбавками виходить близько 5 тис. Зрозуміло, що я тут не через гроші, бо хочу й можу собі дозволити якийсь час послужити суспільству, але ж не всі такі. Тому образ Київради суперкорупційний в очах людей. Мовляв, усі рішення тут куплені. Плюс не забувайте, що наш бізнес так само не уявляє, як вести справи без хабарів, тобто дають, тому й беруть. І своє завдання секретаря бачу у зламі цього механізму. А дія він дуже просто: усі найскандальніші рішення в Київradі ставилися з голосу, щоб максимально убезпечити їх від громадського контролю. Саме таким чином завжди протягувалися найодіозніші постанови. Диявол завжди криється в дрібницях і процедурах. Тепер, щоб провести якесь рішення, потрібно пройти всі щаблі – від депутатських комісій до, зрештою, самого мера та мене. Який сенс нам розмінювати свою репутацію на те чи інше ганебне рішення?

У.Т.: Чи збираєтеся переглядати скандальні рішення Київради минулого скликання? Бо деякі депутати вас звинувачують у крутійстві

та свідомому гальмуванні цього процесу.

– Дуже часто починаєш розбиратися з такими рішеннями, як правило, про виділення землі під забудову, і бачиш, що всі формальності дотримані, хіба що окрім факту внесення до порядку денного з голосу та голосування без обговорення. І що з ними робити? А як бути з людьми, що заселилися в якийсь, хай і скандальний, будинок? Саме тому на майбутнє збираюся бути тим фільтром, який не даватиме змоги вносити невідготовлені рішення, що не пройшли всіх стадій обговорення та опрацювання. Це стосуватиметься всього: і землевідведення, і популістських пропозицій деяких особливо активних депутатів, які хочуть в обхід процедури протиснути свої питання. Особливо резонансні, на яких багато хто бажає попіраритися, показати революційну доцільність. Хочете вирішити якесь питання? Йдіть у відповідну комісію. Потім секретаріат дасть свою оцінку на відповідність закону, і тільки тоді можна щось ставити на голосування. Плюс є процедура включення рішення до порядку денного, за якою стежитиму дуже пильно. Моє головне завдання – забезпечити дотримання та прозорість усієї процедури прийняття рішень Київради та убезпечитися від зловживань. Хай мене особисто називають як завгодно при цьому. До речі, нагадаю, що є рішення КСУ, згідно з яким Київрада не може переглядати свої попередні постанови. І це правильно, бо уявіть собі, що буде, коли кожен новий склад міськради задля політичної доцільності починатиме свою діяльність зі скасування всіх напрацьованих попередників. Наприклад, ви отримали землю чи іншу власність в оренду, вклали в неї гроші, а у вас раз – і все забирають. Це буде цілковитий бардак. Такі речі має вирішувати тільки суд. Інше питання – мінімізація втрат для міста. Якщо є можливість змусити забудовника чи орендаря привести свій будинок у відповідність до норм законодавства, приміром, щодо кількості поверхів чи солярності, тоді інша справа. Варто також увести систему компенсаційних штрафів. Знаєте, багато парижан і досі вважають Ейфелеву вежу «потворною залізною дамою», яку не видно тільки

з одного місця – із самої вежі. Це я до того, що дуже часто питання виключно у смаку людей: комусь таке до душі, комусь ні, й громадськість не завжди може дати об'єктивну оцінку. Адже нерідко буває так, що якийсь план забудови не подобається тільки мешканцям довколишніх будинків, бо там був їхній улюблений пустир із трьома куцями, але ж це не привід нічого не будувати, тим більше пустир не має жодного офіційного статусу. Якщо ж мешканцям не подобаються рішення Київради, то треба не забувати, що депутатів обирають вони самі, як і делегують їм повноваження приймати рішення якраз у таких випадках. Вам не до вподоби правила? Оберіть інших депутатів, які їх змінять. Але не розвиватися, не будувати просто неможливо, бо це столиця, яка має зростати, як і будь-яке місто. Чи всім хочеться, щоб усе вирішувалося на вічах криками «Так!» чи «Ганьба!»?

У. Т.: Якими будуть ваші конкретні дії задля зміни ситуації в Києві?

– Уже зараз проводиться велика кадрова чистка в структурі КМДА та комунальних підприємств, яких близько 400. Тільки зеленбудів у нас, виявляється, кілька десятків. Моя функція як секретаря Київради та помічника Кличка – максимально допомагати в дерегуляції та впорядкуванні цієї сфери. Адже дірка в бюджеті Києва – близько 3 млрд грн. Чи це означає, що грошей у столиці немає? Звісно, ні, просто вони осідають у кишнях комунальної мафії, яка обставила своїми суб'єктами кожне більш-менш прибуткове місце. Очікуємо новий Генплан приблизно восени, хоча не думаю, що він буде остаточно готовий до цього терміну.

У. Т.: Чи стикалися ви із забудовницьким чи будь-яким іншим лобі?

– Поки що не відчув існування жодного лобі взагалі. Ні забудовницького, ні МАФівського. До речі, щодо МАФів я очікував дикого тиску, але поки що нічого. Хоча ми плануємо серйозну чистку в цій сфері, особливо тих, що на виході з метро, незалежно від того, кому вони належать. З ними буде

БІОГРАФІЧНА НОТА

Олексій Резніков – юрист, політик. Народився 1966-го у Львові. Закінчив у 1991-му юридичний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка. Понад 20 років працював адвокатом у провідних юридичних компаніях. У 2008-му вперше став депутатом Київради, у 2014-му – вдруге. З 19 червня секретар Київради. Віце-президент Асоціації правників України

війна, ми розуміємо, але бюджет необхідно наповнювати, а вони мають платити в міську скарбницю й при цьому не заважати людям жити. Досі до порядку денного не внесено жодного проекту рішення, пов'язаного з містобудуванням чи землевідведенням. Я маю чітке завдання від Кличка – забезпечити роботу Київради як справжнього представницького органу. Мені вже навіть колеги по партії роблять зауваження, що, мовляв, більше слово даю іншим фракціям, аніж своїй.

У. Т.: Конфлікти в УДАРІ – це не новина. У вас навіть єдина фракція досі не сформована, чи не так?

– Так, на сьогоднішній день це правда. Але жодної проблеми в тому не бачу. Це демонстрація реальної демократії без тотальних «одобрямсів». Прийшла команда людей справді від двох лідерів: Петра Порошенка та Віталія Кличка. Так само тепер частина із 77 депутатів від УДАРу, особливо з-поміж мажоритарників, орієнтована на президента. Так, Віталій Кличко вважає, що фракція має бути монолітною. Однак усе в порядку – колеги ведуть консультації, це нормально. Ми поважаємо право кожного депутата бути самостійною одиницею,

УСІ НАЙСКАНДАЛЬНІШІ РІШЕННЯ В КИЇВРАДІ СТАВИЛИСЯ З ГОЛОСУ, ЩОБ МАКСИМАЛЬНО УБЕЗПЕЧИТИ ЇХ ВІД ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ

персонально голосувати й входити тільки до тих об'єднань, які йому до вподоби. У нас немає культу особистості та волюнтаризму. Чи ми повинні наслідувати Партію регіонів і Четова або Київраду часів Черновецького? Зрештою, це нам аж ніяк не заважає консолідовано голосувати за потрібні й важливі рішення. До того ж усі виборці чітко знали, що, підтримуючи тандем Порошенка – Кличка, вони голосують за партнерський проект, а не за єдину політичну силу. Тож усе чесно. ■

Олександр Омельченко: «Усе в межах Києва зароблене киянами й належить їм»

Спілкувався
Роман Малко

Пишучи про Київ, його проблеми та перспективи розвитку, *Тиждень* не міг не поспілкуватися з людиною, яка ціле десятиліття стояла біля керма міста. Можна по-різному ставитись до Олександра Омельченка та його міркувань, але почути їх варто, адже мало хто так детально знає столицю України. Принаймні в новій київській владі, яка, схоже, ще навіть не усвідомила з чим має справу, опинившись біля пульта керування мегаполісом.

У. Т.: У Києві уже півтора місяця діє нова влада. Чи змінилося щось для міста й жителів?

– Для міста такого рівня, як столиця України Київ, півтора чи два місяці не є періодом правової та об'єктивної оцінки. Це добрий інженер приходить, робить – і відразу видно результат його роботи. Популізм як був, так і залишається в тому, що модно давати 100 днів уряду, президентові чи меру Києва.

Прикро, що вже сьогодні можна підтвердити факт: станом на 15 липня жодного заступника голови Київської міської держадміністрації Віталій Кличко не призначив. Я особисто розцінюю таку кадрову політику як незадовільну. В тому стані, в якому нині перебуває Київ, кадри необхідно було мати готовими майже на 100% іще до виборів у травні. П'ять-сім заступників голови КМДА, зокрема зо два перші заступники, 10 голів районних адміністрацій, і щонайменше 12 голів департаментів або головних управлінь за різними напрямками (охорона здоров'я, освіта, будівництво, ЖКГ, наука, культура, спорт тощо). Потрібна сформована команда, бо керувати столицею України слід колегіально, професійно й динамічно.

ФОТО: УНАН

Нинішня влада Києва обрана на 500 днів, до жовтня 2015 року, і на розкачку в неї часу немає. На оздоровлення дітей цього літа у столичному бюджеті кошти не передбачені, його зведено до мінімуму. Понад 100 млн грн заборговано різним медичним закладам, які нині в жахливому стані. Зараз місто треба готувати до життя в осінньо-зимовий період. Я свого часу вже 16 квітня, тобто наступного дня після закінчення опалю-

можуть бути 200. Всі вони – без зимових покришок, у багатьох треба замінювати кабінки й проводити капітальний ремонт.

Економічним, соціальним і культурним бюджетом Києва, тим, що забезпечило б йому розвиток, від 2007-го й донині ані Черновецький, ані Попов не займалися. 2006 рік був останнім, коли столиця виконала програму соціального розвитку й бюджет. За останні сім років міська скарбниця втратила 18 млрд грн. Зайве й казати про розтринькування цінного майна, земель, нерухомості тощо приблизно на 100 млрд грн. Це пояснює, чому не будуються метро, дороги, нове житло, дитячі садки, школи, чому Київ не озеленюється. Його урбанізація впродовж останніх семи років страждає.

Бюджет нинішнього року можна оцінити як фінансову прірву. 3 млрд 600 млн – це те, що цьогогоріч має бути в київській скарбниці. Ані Попов, ані Азаров цього питання не вирішували, кинувши місто напризволяще. За перше півріччя столиця має 800 млн невиконання бюджету. Тобто діра станом на 1 липня – 4 млрд

**НЕЗАДОВІЛЬНО ОЦІНЮЮ
ТУ КАДРОВУ ПОЛІТИКУ,
ЯКУ ПРОВАДЯТЬ МЕР
КЛИЧКО, ПРЕМ'ЄР ЯЦЕНЮК
І ПРЕЗИДЕНТ ПОРОШЕНКО**

вального сезону, підписував розклад перевірок, капітальних ремонтів теплотрас, котельень та іншої подібної інфраструктури. До того ж треба готувати міські дороги, мости, транспорт, снігоочисну техніку. Зауважу, що востанне її парк оновлювався ще 2005 року. Сьогодні із 360 снігоприбиральних машин у роботі

400 млн грн. До цього ще маємо централизоване вилучення державно з міського бюджету 8 млрд грн.

У. Т.: Чому ж столична влада так довго запрягає?

– Я незадовільно оцінюю ту кадрову політику, яку провадять мер Кличко, прем'єр Яценюк і президент Порошенко. Чому так відбувається? Мабуть, є якась політична доцільність (або недоцільність): цей секрет, здається, знають вони втрійох. Там, де існує поняття політичної доцільності, відсутній закон. У Конституції та законі про Київ як столицю України все чітко прописано. Он і юристи вам скажуть: не знаєш, як учинити, – дій відповідно до закону! Ми звикли пояснювати його невиконання або порушення тим, що він недобрий, тимчасовий, неповноцінний. Це баламутство! Закон, який маємо, треба виконувати.

Віталій Кличко поєднує дві посади – міського голови й керівника столичної адміністрації. Сьогодні, згідно із законом про місто Київ, передбачені чотири заступники голови КМДА, кандидатури яких градоначальник подає на розгляд урядові, а той – на затвердження президентові. На це потрібно тиждень, а не 45 днів, що минули від 1 червня. Мають також бути чотири-п'ять заступників міського голови із самоврядування, і це вирішують він і сесія, без уряду та президента. Це можна було зробити на першій чи другій сесії. Але й до порядку денного на 24 липня це питання теж не потрапило. Кадрова політика – основа основ, бо людський фактор багато значить. А тут ані кількісно, ані якісно вона не наповнена.

У. Т.: Із чого нова влада мала розпочати свою діяльність?

– За червень силами власних фінансових ресурсів можна було запросити на допомогу таких філансстів, як Пинзеник, Лановий, і до 1 липня розробити й затвердити новий бюджет розвитку Києва на друге півріччя 2014 року, збалансувавши його економічно, соціально й, підкреслю, політично. Хто припускав у грудні, що нині будуть підвищені комунальні тарифи? Це ж сотні мільйонів гривень, які ніхто не передбачив. Уряд похапцем вико-

нав умови МВФ і просто поставив усіх перед фактом. Це неправомірні рішення. І на це новій владі треба реагувати негайно. А вона сьогодні мовчить. Ця мовчанка може закінчитися соціальною справедливою непокою, коли люди отримають усі платіжки за червень – липень і побачать свій сімейний гаманець. Яке може бути обґрунтування, якщо нині при владі є тільки голова Віталій Кличко і секретар Київради Олексій Резніков? Я все зводжу до двох питань. Реальний бюджет на друге півріччя й кадрова політика. Є необхідність у спілкуванні, в зустрічах – я готовий.

У. Т.: Ви говорили про це з Віталієм Кличком?

– Я розмовляв із ним тричі. При зустрічах у червні. Двічі спілкувався з Олексієм Резніковим. Мав розмову з головою комісії Андрієм Странніковим, тому я наполовину виконав свої функціональні обов'язки з погляду киянина і громадянина. Бо байдужим я не був і не буду ніколи, поки я в Києві.

У. Т.: Наскільки можливо нині повернути столиці заклади й підприємства, незаконно приватизовані в часи Черновецького та Попова?

– На 100%. Усе, що за вісім років акціоноване, приватизоване з усіх комунальних стратегічних підприємств Києва, нова влада повинна невідкладно, крок за кроком, не пізніше жовтня цього року, повернути. А ще її завдання – створити бюджет на 2015 рік на тих принципах, на яких він формувався 10 років тому. Все в межах Києва зароблене киянами й належить їм. Воно має працювати на покращення їхнього життя й розвиток міста.

У. Т.: Напевне, ви знайомі із програмою першорядних кроків мера, яку він оприлюднив. Наскільки її можливо реалізувати і чи зуміє Кличко зробити те, що задекларував? Програма дуже схожа на передвиборні гасла...

– Це й був передвиборний мандат. Моя політична сила у своїй програмі теж має такі пункти. Всі, хто хоче сподобатися виборцю, озвучують реальну програму стратегії і тактики. У стратегічному плані озвучені п'ять кроків за два-три роки можливо реалізувати цілком. Але в тактич-

ОЛЕКСАНДР ОМЕЛЬЧЕНКО ПРО МАЙБУТНЄ КИСВА:

«Нині існує єдиний законний Генеральний план розвитку Києва як столиці до 2020 року. Решта пропозицій, зокрема – колишньої влади Черновецького й Попова, є чистої води популізмом. Згаданий Генплан удостоєний державної премії, підтриманий НАНУ й десятками інститутів. Зараз він виконується менш ніж наполовину. Інфраструктура, урбанізація, програми з чистоти довкілля не розвиваються. Розвиток Києва та розширення його меж не відбувається. Усе це поховано, заморожено. Нова міська влада дістала кредит довіри киян, щоб ці проекти було розморожено. І це завдання не лише її (тобто Віталія Кличка та його команди), а й уряду на рівні Арсенія Яценюка та президента Петра Порошенка. Київ – це не лише численна громада, а й столиця великої держави – України. У всьому світі знають, що риба псується з голови. Корумпована влада Черновецького та Януковича, яка безкарно втекла, – це достатній досвід для наших керівників на рівні президента, уряду і столиці. Багато чого значить особистий приклад вищого керівництва, який спускається згори аж до низів. Корупція в ЖЕКах – це квіточки»

ному це треба втілювати вже на другий день після приходу до влади – своєю динамічною діяльністю. Півтора місяця – нічого не зроблено. Я оптиміст, проте маю величезний сумнів щодо задекларованих кроків. Обіцянка лишилась обіцянкою: на 1 липня Кличко не має ані команди, ані сформованого бюджету. Я весь минулий рік різними шляхами звертався до УДАРу, щоб там показали свою команду поіменно. Пинзеник, Лановий, Наливайченко, Романюк, Новак, Чумак із цією політсилою стали нардепами, і жодний із них до столичної команди Кличка не повернувся. Партійна й політична дисципліна має бути не менша, ніж виконання громадянином закону. Статут УДАРу треба виконувати. Ви привели до керівництва Києвом Кличка, то чого не повернулися разом із ним? Усе одно ВРУ цієї осені переобиратимуть.

У. Т.: Чи пішли б ви до команди Кличка?

– Її ж немає. Ну, може, хіба так: щоб я керував Києвом, а він учився років зо два. На комісію з комунального господарства мене запросив Олександр Клюс, то я долучився. Був також на комісіях із будівництва та архітектури, із промисловості та підприємництва. Беру участь у всіх президіях. Входжу до комісії з ревізії діяльності попередньої міської влади. Якщо в липні нарешті сформулюють команду, матиму зустрічі з кожним із заступників за різними напрямками.

Коли нині читаю в пресі про заміну метро на Троєщину трамваєм: із Троєщини – на Осокорки, звідтіля – на міст Патона, а далі – на площу Перемоги, то це скидається на непродуманий службовий злочин. Навіщо, маючи розвинутий метрополітен, повертатися до завантаження зовнішніх мереж і транспортних засобів? Міст Патона взагалі треба закрити на капітальний ремонт, але зробити це можна лише після того, як зведуть мостовий перехід із Подолу на Троєщину, із шістьма проїжджими смугами. Бачу, що й до комісії із транспорту доведеться долучитися, бо те, про що кажуть, є порушенням Генплану розвитку Києва. Трамвай пропонують як тимчасовий захід, а все, що в нас тимчасове, згодом стає постійним. ■

Ірина Нікіфорова:

«У Європі вже існує таке поняття, як «київський синдром»

Про найскандальніші забудови історичного центру Києва, реакцію на них ЮНЕСКО та очікування, пов'язані з новою Київрадою, читачам **Тижня** розповіла Ірина Нікіфорова, активістка громадської організації «Андріївсько-Пейзажна ініціатива», що не раз позивалася зі столичною владою через потворні забудови в історичному середмісті, і виграла суд щодо Гостинного двору.

Києву не поталанило: у центрі міста, безпосередньо поруч із Софією та Лаврою – найцінніші земельні ділянки, вкрай привабливі для забудовників. По суті, буферна зона Софії Київської збігається з пам'яткою археології національного значення «Культурний шар міста Ярослава». Здавалося б, що такий статус має захищати Софію. Громадські організації домоглися через суд, щоб Головне управління земельних ресурсів Києва включило територію буферної зони заповідника до кадастру як землі історико-культурного призначення. Ділянки на такій території можуть бути надані в оренду або у власність за рішенням Київради тільки коли це погоджено з ВР, як прописано в Земельному кодексі. Але понад 10 років поспіль Київрада перевищує свої повноваження. За інформацією Управління земельних ресурсів, у буферній зоні Софії Київської під забудову було виділено понад 55 ділянок. Частина з них уже освоєно. Зокрема, це скандально відомий готель Hyatt, готель «Інтерконтиненталь», бізнес-центр «Панорама» на Великій Житомирській... Вони не відповідають вимогам ані за масштабністю, ані за висотністю. Є заморожені проекти: будівництво на вулиці Гончара, 17-23, яке міститься не лише в буферній зоні Софії, а й на території з небезпечним гідрогеологічним режимом.

Найпершою такою будівлею стала висотка на Грушев-

**Записала
Ганна Трегуб**

Ірина Нікіфорова: «Про жоден проект забудови буферних зон Софії та Лаври Комітет ЮНЕСКО повідомлено не було. Буферна зона у нас називається охоронною. Площа такої зони Софії Київської – близько 112 га. Згідно з українським законодавством, довкола заповідника є ще одна зона (прилегли вулиці й квартали), територія особливо суворо охорони. Тут дозволено реставрацію та реабілітацію вже наявних об'єктів. Дозволено будівництво лише особливо важливих споруд за індивідуальними проектами»

ського, 9а. 2005 року Віктор Ющенко безрезультатно вимагав знизити кількість її поверхів. Торік поруч із нею поставили ще одну, за номером 9б. Інший скандальний об'єкт – на вулиці Мазепи, 11б. Це 21-поверховий житловий будинок над Аскольдовою могилою на місці дитячого садочка. Там громадськість блокувала роботу будівельних кранів, перекривала доступ будівельній техніці. Найскандальніша київська забудова – бізнес-центр на Кловському узвозі, 7. Вона міститься поза буферними зонами історико-культурних заповідників, проте є найвищою в історичному центрі, має 41 поверх, до 150 м заввишки. Раніше візиткою Києва, якщо дивитися з лівого берега, були золоті бані храмів, Лавра, Софія, схили Дніпра, що потопали в зелені. Цю панораму знищено назавжди. Храм Софійського собору губиться на тлі новобудов. Це більше не архітектура домінанта столиці.

ЮНЕСКО на кожній своїй сесії вимагає зменшити висоту бізнес-центру, прибрати кілька поверхів. Замість цього головний київський архітектор Сергій Целовальник пропонує або заскрити будівлю так, щоб вона менше впадала в око, або посилити підсвітку об'єктів на території Лаври вночі. ЮНЕСКО не прийняло жодної із цих пропозицій. Ще один будинок зводять на розі вулиць Різницької та Московської на місці школи. Його силует чітко накладатиметься на бані лаврських церков.

Від 2009 року в ЮНЕСКО лунає пропозиція внести Софію і Києво-Печерську лавру до так званого чорного списку об'єктів. Тобто тих, що перебувають під загрозою знищення. У Європі вже існує таке поняття, як «київський синдром». Ідеться про ситуацію не лише коли держава не охороняє своєї культурної спадщини, а й коли її діяльність чи бездіяльність призводить до того, що ці надбання руйнуються.

Київ має дуже небезпечні ґрунти, зокрема лесові породи, на яких, власне, стоїть Софія. Навколо неї вже є поле з паль та підземні паркінги, які змінили процес дренажу всієї зони. За останні 100 років, за даними Інституту геології, загальний рівень ґрунтових вод на території Софії підвищився на 6 м. Із них на 3 м – за останні кілька років. До критичної позначки, коли під фундаментом пам'ятки почне просідати земля, лишилося близько 1,5–3 м. Якщо це станеться, підмурівки храму і дзвіниці почнуть незворотно деформуватися. У Лаврі додатково існує небезпека зсуву схилів. Печери просто осипаються. Для порятунку всіх цих об'єктів потрібна політична воля, зокрема – президента держави.

Практика незаконного виділення земель існує з часів Олександра Омельченка. Піку вона сягнула за Леоніда Черновецького, коли роздавали все – приміщення шкіл, дитячих садочків, території дитячих і спортивних майданчиків, сквери, парки, території в буферній зоні. Очевидно, що подібне тривало й коли керував Олександр Попов, але масштаб був менший.

За Віталія Кличка та Київраду в новому складі проголошувала помітна більшість киян. Це величезний кредит довіри. Захист і охорона культурного спадку, збереження історичного вигляду столиці має бути одним з пріоритетів мера. Проблемно те, що великий відсоток депутатів столиці є представниками й господарями будівельних компаній. Багато пройшло людей із команди Черновецького. Є сумніви, що закон про мораторій на забудову буферних зон ухвалить. А вже серед власників тих 55 ділянок біля Софії Київської є і члени Київської міськради. Викликало обурення одне з перших призначень Кличка, коли головою радничої ради мера став Ігор Ніконов, власник чи не найагресивнішої компанії-збудовника «КА.Н. Девелопмент». Саме вона звела висотки на Мазепи, 11б й на розі вулиць Різницької та Московської. Думаю, особа, причетна до знищення панорами правого берега Дніпра, ніколи не порадить міському голові виконати вимоги ЮНЕСКО щодо її відновлення. ■

Зачакловане місто

Місто – це ніби книжка. Ми читаємо в ньому оповідання про всі пережиті ним епохи. Коли вперше потрапляєш до Києва, розділ, із яким доводиться ознайомитися насамперед, розповідає про радянський період.

Широкі проспекти із пропорціями, що тиснуть, і нескінченні спальні райони не дають змоги забути про комуністичну спадщину. Напевне, тому, що місто було сильно зруйноване під час Другої світової. Ця війна, що закінчилася 70 років тому, теж нагадує про себе скрізь, ніби вона відбулася зовсім недавно. Відчувається, наскільки радянська влада робила все для того, щоб ті події залишалися завжди присутні у свідомості громадян держави.

Гостям Києва різко впадає в око монумент «Батьківщини-матері» на схилах Дніпра. Самі кияни, мабуть, до «матусі» звикли і її не помічають. Але для іноземців цей грубий силует жінки з чоловічим обличчям, важкими м'язистими руками та суворим поглядом, що здалеку виблискує на сонці, – перше, що вкарбовується в пам'ять, коли вони прибувають з аеропорту до центру міста.

Потім зарубіжні відвідувачі відкривають для себе Майдан і Хрещатик. Це вже інший розділ: пострадянського періоду. На жаль, відновлювальні роботи загальмувалися, то там, то тут виринає з людської юрби відвертий несмак, утомлює надмірна кількість комерційних кіосків. Агресивна реклама оточує різнокольорові монументи. В періоди між революціями (частими в новітній українській історії) площа радше віднадує, ніж причаровує.

Насправді, щоб полюбити Київ, потрібен час. Слід поблукати його старими двориками, де наскрізні під'їзди, наче секретні лабіринти, переливаються з одного в другий до нескінченності. Пройтися, не кваплячись, Подолом, завітати до старих печер у Лаврі... Зрозуміти, що просто із центру міста можна за дві хвилини потрапити до парку й там ходити годинами, залишаючись поміж деревами, а водночас за кілька кроків від ділових кварталів столиці. Це лиш одна з чаклунських витівок, які помічаємо в Києві. Напевне правду кажуть, що за середньовіччя саме на його Лисій горі збиралися могутні європейські відьми. Мабуть, якісь замовляння «працюють» досі.

Київ справді місто незбагненне та надзвичайне. Із першого погляду цього не помітиш, але час зав-

жди працює на нього, принадажуючи неофітів-симпатиків. Європейці радісно відкривають для себе безплатний WiFi на кожному кроці, в усіх цих різноманітних кафе й ресторанчиках на будь-який смак, де журналістів завжди зустрічають привітно й майже по-материнськи терплять довгі сидіння за скромною чашкою кави. Часом делікатно пропонують: «Борщу не хочете? Це перевірено – він стимулює інтелектуальну діяльність!» А потім до борщу підкажуть чарочку, а може, й другу місцевої горілки. І тоді де вже, здавалося б, світлим думкам оформлюватися в глибокі тексти... Але ж ні! Борщ зникає, робота робиться. Все як обіцяє гастрономічна київська легенда.

Чим дуже подобається Київ особисто мені? Тим, що його перетинає вільна й незаймана ріка. Майже в усіх інших великих індустріальних містах, які доводилося відвідувати, річки закуті в бетон і цеглу. Вода тече туди, куди її скеровано. А от у Києві – сама керує власною долею. Люди натовмість облаштовуються там, де річка їм дозволила. Дніпро широчезний, він в'ється, наче змії, довкола численних острівців, зарослих деревами й травами. Отож, пане Кличко, зробіть, будь ласка, щоб усе так і залишалось!

Узимку часто можна ходити по кризі. Для західного європейця – ще одна магічна екзотика. Влітку по сусідству з діловими кварталами віднайдеш дикі пляжі з високою травою, майже безлюдні. Для мене це найважливіший маркер Києва. Жива природа й цивілізація поруч. Географічно. Без різкої межі, як два світи, котрі один одному нічим не заважають. Із одного у другий можна перейти хвилин за десять, а потім повернутися. Ось вам ресторани та крамниці, чиновницьке життя й політичні багатоходівки, а також серйозні гроші. А ось воля й тиша, буяння зелені та співи птахів... Схоже, киянам важливо зберегти цей унікальний перетин, цю можливість мандрувати світами, не марнуючи часу.

Як на мене, географія наклала відбиток і на характер мешканців Києва. Вони цивільні, урбаністичні й досить комунікабельні. Але кожен ревно береже в собі недоторканну територію свободи, де правда природа виявляє себе як хоче, без обмежень. Кияни, думаю, і не змогли б інакше. Величезні, несподівані парки посеред міста – це і є колективна душа його жителів. Той магічний код, за яким вони впізнають одне одного в юрбі, обмінюючись самими поглядами. ■

**НАЙВАЖЛИВІШИЙ МАРКЕР
КИЄВА – ЖИВА ПРИРОДА
ПОРУЧ ІЗ ЦИВІЛІЗАЦІЄЮ.
ЯК ДВА СВИТИ,
ЯКІ НІЧИМ НЕ ЗАВАЖАЮТЬ
ОДНЕ ОДНОМУ**

цивілізація поруч. Географічно. Без різкої межі, як два світи, котрі один одному нічим не заважають. Із одного у другий можна перейти хвилин за десять, а потім повернутися. Ось вам ресторани та крамниці, чиновницьке життя й політичні багатоходівки, а також серйозні гроші. А ось воля й тиша, буяння зелені та співи птахів... Схоже, киянам важливо зберегти цей унікальний перетин, цю можливість мандрувати світами, не марнуючи часу.

Як на мене, географія наклала відбиток і на характер мешканців Києва. Вони цивільні, урбаністичні й досить комунікабельні. Але кожен ревно береже в собі недоторканну територію свободи, де правда природа виявляє себе як хоче, без обмежень. Кияни, думаю, і не змогли б інакше. Величезні, несподівані парки посеред міста – це і є колективна душа його жителів. Той магічний код, за яким вони впізнають одне одного в юрбі, обмінюючись самими поглядами. ■

Автор:
Ален Гіймоль,
Франція

Архітектура для людей

Поряд із середньовічними замками на тлі засніжених альпійських вершин швейцарці створюють шедеври сучасної архітектури або ж перетворюють старі об'єкти на зручний для сучасної людини простір

Найвищий швейцарський хмарочос Prime Tower звели на території колишньої промислової зони

Автор:
**Ольга
Ворожбит**

У цій альпійській країні працює понад 6 тис. архітектурних бюро, і це формує між ними велику конкуренцію. Багато з них мають світове ім'я та створили об'єкти не лише у Швейцарії, а й у Південній Кореї, США, Німеччині, Італії, Аргентині чи Бразилії. Втім, це не єдина причина.

«Швейцарці, на відміну від більшості європейців, уже в післявоєнні часи могли дозволити собі застосовувати в будівництві дорожчі матеріали, зокрема багато скла», – каже Бруно Гігакс, представник швейцарської компанії Glas Trösch, яка забезпечує цим матеріалом більшість об'єктів у Швейцарії, і не лише буди-

вельних. І справді, перше, що впадає в очі, коли дивишся на споруди Цюриха чи Базеля, – великі скляні конструкції, що дають відчуття доступності та відкритості простору. Крім того, завдяки сучасним технологіям можна не хвилюватися щодо функціональності об'єктів. Якщо перші будівлі бернського архітектора Франка Гайзера, у яких він використовував багато скла, могли бути дещо функціонально незручними, оскільки їх важко було добре обігріти взимку та охолодити влітку (хоча у Швейцарії кондиціонери заборонено використовувати в житловому просторі), то сучасні завдяки новітнім розробкам не мають таких проблем. Понад те, у деяких будівлях скляні конструкції працюють і як сонячні батареї, накопичуючи енергію.

ПОТЯГ ДО ВИСОКОГО

Швейцарці довго відмовлялися будувати високі споруди, особливо в центральних частинах міст. У 1950–1970-х висотні будівлі споруджували переважно на околицях – це було ознакою прогресу і водночас давало змогу створити багато нового житла. Хоча саме це й зумовило несприйняття висотних будівель – їх уважали ознакою несмаку. Зараз ситуація дещо змінилася. Утім, такі споруди будують чітко відповідно до міських планів.

У Цюриху їх можна зводити в індустріальних районах на заході та півночі міста. Саме ці зони й показує на своєму плані Штефан Томмен, представник архітектурного бюро Gigon/Guyer, один із творців 126-метрового офісного центру Prime Tower, найвищої будівлі Швейцарії.

Prime Tower міситься на території колишньої закритої промислової зони, яку тепер відновлюють і переоблаштовують. Тут уже працює кілька офісних центрів, проте промислове викорис-

тання території поки що не припинялося – біля офісів пролягає виробничі залізничні (як і вокзал Zurich-Hardbruecke) і час від часу можна ще побачити, як працівники перевозять локомотивом товар від одного складу до іншого.

Prime Tower був повністю новим проектом, але поруч із хмарочосом також переоблаштували колишні промислові приміщення, перетворення деяких триває і досі. Там будуть галереї, можливо, також офіси. Запланована зелена зона. «Ми намагалися зробити ці будівлі не лише загалом функціональними, а й зручними для працівників», – додає Томмен, указуючи на те, що в Prime Tower, наприклад, можна відчинити вікна. Такий підхід зорієнтований передусім на людей, які користуватимуться фінальним продуктом, і лежить в основі сучасних концепцій містобудування та перепланування громадського простору Швейцарії.

РЕВІТАЛІЗАЦІЯ ПО-ШВЕЙЦАРСЬКИ

«Місто – простір між людьми», – казав Арістотель. Нині у Швейцарії, як і в багатьох інших європейських країнах, цей простір намагаються зробити зручним та функціональним, тому історичним об'єктам знаходять нове застосування, не позбавляючи їх власної історії. Одним із таких проектів, що також привертає до себе велику увагу, у Цюриху є старий віадук, який після відновлення перетворився з історичного інфраструктурного об'єкта на багатофункціональну споруду. Його збудували наприкінці XIX століття, по ньому проходить залізнична колія, він і досі виконує своє призначення, тому перед архітекторами бюро EM2N стояло завдання зберегти історію і водночас зробити віадук частиною сучасного міста.

Споруда, що, на перший погляд, була просторим бар'єром міста, після ревіталізації стала, навпаки, об'єднавчою ланкою. Між арками поставили крамниці, які завдяки вдалому дизайну знову ж таки із застосуванням великої кількості скла добре вписуються у старий архітектурний об'єкт. До речі, EM2N – це чи не єдина швейцарська компанія, яка була залучена до роботи в Україні. Разом із київським архітектурним бюро Zотов&Со вони

створили проект нового центрального офісу для компанії Roshen, проте поки що його доведенося заморозити.

Ще одним прикладом вдалого перепланування простору в Цюриху стало будівництво нового району в центрі міста, до якого належить і вже частково реалізована алея Європи. Планується, що цілком його буде завершено у 2018 році. До роботи залучено велику кількість архітектурних бюро, серед яких і вже згадане Gigon/Guyer.

Раніше це була закрита промислова зона, що перебувала в користуванні Швейцарської федеральної залізниці та поштової служби. «Було незручно через те, що стільки простору в центрі міста займає вокзал», – пояснює представниця Gigon/Guyer Вероніка Вайснер. Поступово територію стали звужувати, колії найбільшого вокзалу у Швейцарії йшли «під землею», частину складів перенесли за місто, що звільнило територію для нового району. Планується, що завдяки йому буде створено понад 6 тис. нових робочих місць і щонайменше 400 квартир, а також простір для навчання 1,8 тис. студентів. Прогулюючись алеєю Європи, можна помітити, що вона планувалася з урахуванням людських потреб: широкі тротуари, великі двори, де перед внутрішнім фонтаном можна розмістити літню терасу для кав'ярень, що розташувалися на нижніх поверхах будівель. Задні двори виходять до колій, проте розсунута огорожа, що має сучасний дизайн, дає змогу створити затишок навіть за такого пейзажу.

Алея Європи могла б стати для Києва одним із прикладів для наслідування, адже неподалік центру української столиці багато промислових територій, які часто вже й не використовуються за призначенням. Їх також можна реструктурувати й перетворити на офіси та житлові райони, а виробництво, яке досі працює, перенести за місто. Як це зробили в Цюриху.

«Зараз у Швейцарії панує такий собі напівурбанізм, архітектура не хороша і не погана, не міська й не сільська, все ще добре поєднана між собою мережа громадського транспорту, де завжди є щось зелене, але не надмірно, де завжди є трохи води – чи то

Зразки сучасної архітектури Цюриха і Базеля можна побачити тут:

річка, чи озеро», – описує в одному зі своїх інтерв'ю середовище для роботи архітекторів у Швейцарії Жак Герцог. Звісно, ця країна має унікальні природні умови, проте її досвід багато в чому міг би стати корисним і для України. Адже саме там дуже добре вдалося розвинути архітектуру та інфраструктуру, основне завдання якої – задовольнити потреби людини, і не лише в комфорті, а й в естетиці. Перетворюючи певний простір, вони прагнуть залишити в ньому історію, при цьому не просто скопіювавши те, що було на тому чи тому місці, а переосмисливши його відповідно до викликів сучасності. ■

БАЗЕЛЬ – ДИВНЕ НОВЕ МІСТО

Найяскравіший контраст між сучасною та середньовічною архітектурою можна побачити в Базелі. Тут середньовічні або барокові будівлі межують із сучасними творіннями Маріо Ботти, Річарда Мейера, Лоренцо Піано, Жака Герцога та П'єра де Мерона. Втім, більшість довідників, описуючи це місто, звертають увагу саме на об'єкти, створені архітектурним бюро останніх двох. Герцог і де Мерон є також лауреатами найпрестижнішої архітектурної Прітцкерівської премії. Загалом увесь кантон Базель може похвалитися дев'ятьма лауреатами цієї нагороди.

Герцог і де Мерон зажили слави завдяки переосмисленню звичних архітектурних елементів та винахідливому застосуванню природних і штучних матеріалів у своїх об'єктах. Одним із найвідоміших творіння цими архітекторами об'єктів у місті є музей і водночас виставкова зала та склад Schaulager. Гострокутна будівля з бетону та природних матеріалів на околиці привертає увагу завдяки не лише своїй формі, а й невеликому доповненню – «сторожовому будиночку», який створює ефект публічності для цієї споруди доволі стриманого дизайну. Герцог і де Мерон також експериментували з ідеєю поверхонь. Підтвердженням чого є будівля Signal Box Auf dem Wolf, яку вони створили для залізниці Базеля. Вона має вигляд тривимірного монумента завдяки дизайну з бетону, загорнутого в мідні смуги. В середині шість поверхів, залізничні стрілки контролюються електронікою. Мідні смуги навколо споруди створюють так звану клітку Фарадея, що захищає електронне обладнання всередині. Поєднання старих і нових об'єктів у Базелі бачиться радше доповненням, а не контрастом завдяки тому, що архітектори, створюючи об'єкт, аналізують історію простору, не намагаються скопіювати те, що там уже було, а по-новому інтерпретують історичний сюжет, шукають природних для конкретного простору рішень.

Бо ми цього варті

Як і чому високі ідеали уживаються з безсоромною корупцією

Науковий співробітник Інституту Брукінгса Чен Лі каже, що в Китаї «того, хто не бере хабарів, вважають ненормальним і не дають піднятися по службі». І в Китаї, і в Росії непідкупні чиновники постають не вартими довіри в очах колег і зрадниками касты

Випадкових спостерігачів, яких цілком збиває з пантелику російська політика, можна зрозуміти. З одного боку, президент Владімір Путін виставляє себе керманічем «святої Русі» і твердинею моральності проти розбещеного Заходу; із другого – його оточення безупинно грабує країну. У новинах як не ідеологічна (і військова) похвальба, то звинувачення в хабарництві.

Російська влада не єдина, де пишномовна риторика прикриває заgreбущі руки. Прем'єр-міністр Туреччини Реджеп Таїп Ердоган хоче повернути втрачену велич Османської імперії і відновити суспільну мораль. Він обмежив продаж спиртного й намагається заборонити подружню зраду. Зате, отримавши незаперечні свідчення корупції серед нечистих на руку міністрів, очільник правлячого кабінету провів чистку в поліції та прокуратурі, а не в уряді. Мало схоже на високиморальну реакцію.

У Китаї комуністичні бонзи спираються на маоїстські поняття

етичного керівництва й негласно – на заповіді конфуціанства, що нібито подаровані їм небесами за праведність. Вони виставляють себе оборонцями порядку і стабільності, а їхні родини тим часом накопичують царські багатства. Недавня антикорупційна кампанія «засвітила» кілька відомих імен, але не завдала серйозної шкоди потокам готівки. За словами професора Пей Мінь Сіня із Клермонтського коледжу Мак-Кенні (штат Каліфорнія), лідерам КНР вдається «легко маневрувати між світами крайнього святенництва і крайньої корумпованості».

У кожній країні є свої шарлатани і злодії, чи то спиритники з парламенту Британії чи американські конгресмени, які дорвалися до годівниці. Багато посадовців-шахраїв – від латиноамериканських вождів до африканських клептократів – заявляють, що служать народові. Ніхто, певно, не зізнається в шахрайстві. Але особливо дратують лідери, які займаються моралізаторством і виставляють себе за приклад, а тим часом покривають різні обо-

рудки. Випадкові спостерігачі, можливо, дивуються, чому громадяни миряться із цим лицемірством і як їхні правителі можуть дивитися на себе в дзеркало.

При всіх відмінностях, між цими режимами є і кілька спільних моментів. Вони проливають світло на використання ідеології та руйнівну дію влади.

РУЧКИ-ЛИПУЧКИ

Кожен із згаданих урядів намагається приховати свої махінації. Кишенькові турецькі ЗМІ називають звинувачення в корупції роботою змовників і закордонних шкідників. В Ердогана справді є дуже реальні внутрішні вороги, але не менш реальне й розпилювання грошей. Китай картає закордонні газети за сенсаційні матеріали про хабарництво. У Росії відкрито заявляти про злочини чиновників може бути небезпечно, зокрема для життя. У кожній із цих держав громадян здебільшого важко обманути й здивувати. Як і в інших країнах, де режим зловживає владою, запускати руку в скарбницю там ува-

жається цілком неминучим явищем, незалежно від політичного забарвлення тих, хто при владі. Питання тільки в тому, чи корупціонери принагідно покращують і рівень життя народу – як, попри всі свої недоліки, зробили чиновники перелічених вище країн.

Відома турецька письменниця Еліф Шафак каже: «...турки настільки звикли до чиновників, які водночас корумповані й ліниві, що той, хто розкрадає державні кошти або зловживає владою у власних інтересах, але хоч щось робить, вважається кращою альтернативою». Вона наводить доречне тут турецьке прислів'я: «Хто тримає мед, хоч-не-хоч оближе пальці». Багато китайців готові пробачити своїм можновладцям гріхи в обмін на добробут. Після хаосу 1990-х чимало росіян донедавна вважали економічну стабільність достатньою підставою, щоб підтримувати Путіна.

Якою мірою що аморальність прикривають месіанський російський націоналізм Путіна, ісламізм Ердогана й заклики китайського керівництва до жертвності. Жити в продажній державі принизливо, але ідея особливої національної місії або призначення трохи втішає. «Росіян спокушають забути на деякий час про путінську корупцію, запропонувавши їм компенсацію за їхні комплекси й утрачені мрії», – каже політолог Лілія Шевцова з московського Центру Карнегі. Компенсація ця виражена, зокрема, в анексії Криму – це ключовий аспект об'янок Путіна про відновлення величчя Росії.

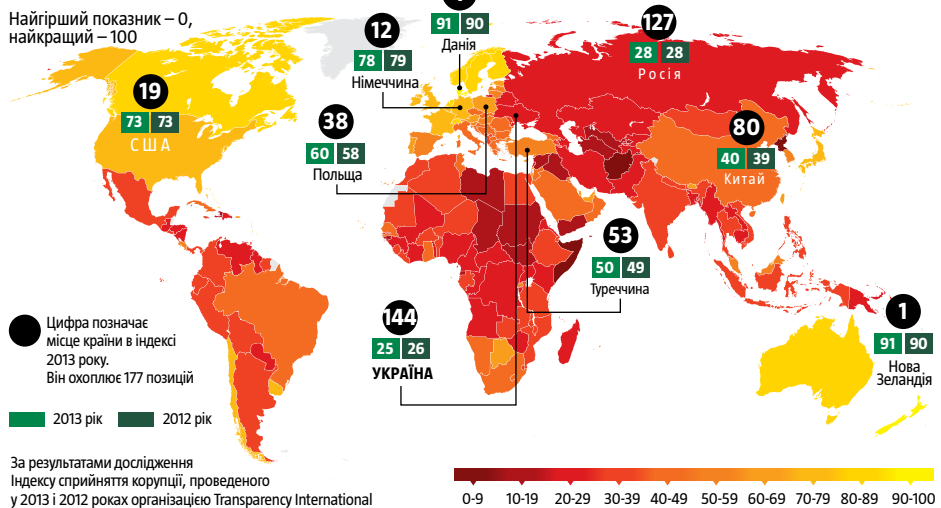
Критики Ердогана вважають, що його релігійна риторика слугує схожій меті. Фахівці з китайської політики зазначають, що владна верхівка інколи влаштовує «ходіння в народ» (на кшталт відвідин селянських халуп), сплачуючи данину стародавнім поняттям про добродесних правителів. Тож, попри свою зовнішню суперечливість, моралізаторські ідеології можуть стати корисним прикриттям для корупції.

Схожим чином виправдовують власне лицемірство й чиновники. Донедавна темпи зростання економік Китаю, Росії й Туреччини вражали; у кожній із цих країн хабар вважається не так злочином, як винагородою за службу державі, своєрідним виявом справедливості. Політолог

Рука руку мие

Індекс сприйняття корупції оцінює, наскільки корумпованим вважається державний сектор країни.

Найгірший показник – 0, найкращий – 100

Пей Мінг Сінг каже, що часто чиновники КНР працюють багато, а отримують мало. Зустрівши «нового» китайця, вони думають: «Ага, я розумніший за тебе і працюю більше, а ось ти набагато заможніший». І тут-таки вимагають відшкодування.

До того ж у всіх цих країнах хабарництво надто поширене, щоб зацікавлені особи бачили в ньому серйозне порушення етичних норм. Пей Мінг Сінг стверджує, що серед чиновництва панує правило «бери, бо нічого не залишиться». За таких обставин корупція стає збоченим проявом обов'язку. Науковий співробітник Інституту Брукінгса Чен Лі каже, що в Китаї «того, хто не бере хабарів, вважають ненормальним і не дають піднятися по службі». І в Китаї, і в Росії невідкупні чиновники постають не вартими довіри в очах колег і зрадниками касти.

Абдулла Бозкурт з англомовної турецької газети Today's Zaman каже, що в деяких шахраюватих політиків-ісламістів теж простежується таке викривлене відчуття обов'язку. Ті вважають себе мало не дарунком небес для мусульман у Туреччині й за кордоном, пояснює він. Тож цілком виправдано, з їхнього погляду, запустити руку в загальну касу для власного добра.

Загальноприйняте ставлення до держави виправдовує як корупцію, так і пропагування ідеології. Еліф Шафак робить висновок, що «державна всемогутня, привілейована – і все-таки чомусь

її оберігають, як щось крихке, що потребує захисту». Між нею і громадянами знає прірва; чиновники заміняють державні інтереси власними. Генеральний директор російського відділення неурядової міжнародної антикорупційної організації Transparency International Єлена Панфілова пояснює, що в Росії чиновники вважають себе слугами держави, а не народу. Позаяк держава допускає корупцію, вони не сприймають це за злочином. І все це прекрасно сусідить із патріотизмом.

МЕСІАНСЬКИЙ РОСІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛІЗМ ПУТІНА, ІСЛАМІЗМ ЕРДОГАНА Й ЗАКЛИКИ КИТАЙСЬКОГО КЕРІВНИЦТВА ДО ЖЕРТОВНОСТІ ЯКОЮСЬ МІРОЮ ПРИКРИВАЮТЬ АМОРАЛЬНІСТЬ

Шахраям властивий ще і двоїстий погляд на свою країну. Росія бачиться їм як світот народів; Туреччина – як перлина сунізму; Китай – як колишня й майбутня супердержава. Але все це тільки теоретично. На практиці прояв цих ідеалів – хаос, населений чорню, з якої вони нишком насміхаються. Зворотна сторона пишномовної ідеології – презирство, настільки прибуткове для влади, наскільки образливе для народу. ■

Корпорація хакерів

Кіберзлодії множаться – і стають значно професійнішими

Одругій годині дня 20 березня 2013 року з жорстких дисків десятків тисяч комп'ютерів у Південній Корей одним махом стерли дані. Відбулася масштабна кібератака. Головними мішенями стали банки та інформагенції. На перший погляд це нагадувало акт кібервандалізму. Але коли служби інформаційної безпеки копнули глибше, то дійшли іншого висновку.

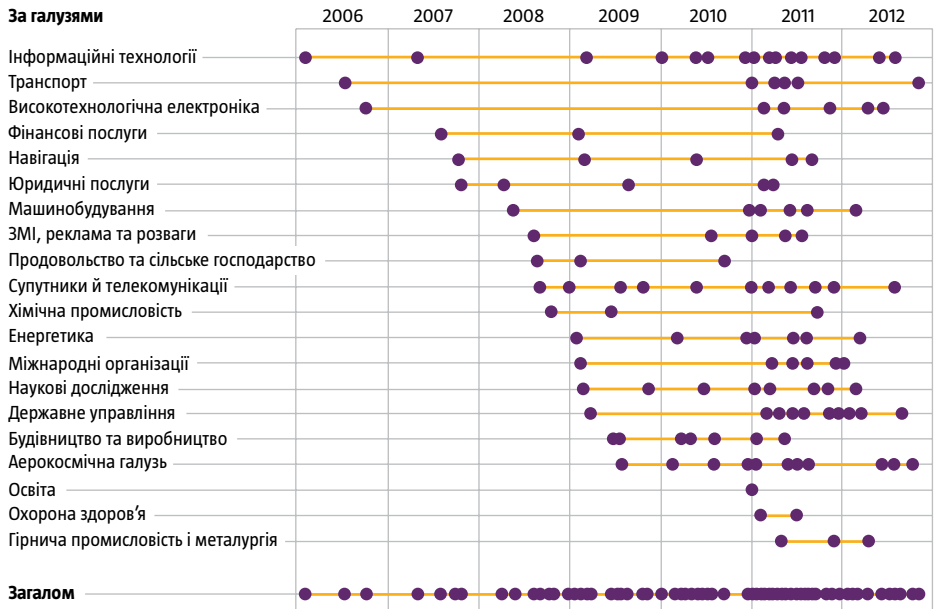
Операція, яку вони назвали «Темний Сеул», була ретельно спланована. Хакерам вдалося проникнути в комп'ютери майбутніх мішеней на кілька місяців раніше і встановити там програми для стирання даних із дисків. Безпосередньо перед атакою вони додали код, необхідний для її запуску. Проаналізувавши використані зловмисниками прийоми, експерти компанії McAfee (працює в галузі кібербезпеки) припустили, що електронну диверсію могла провести група, яка вже відзначилася спробами проникнення в мережі південнокорейської армії.

Але їм не вистачало фактів. Точно встановити джерело атаки майже неможливо, якщо хакери хочуть заплутати сліди. За останнє десятиліття розроблено різноманітні прийоми для маскування місцезнаходження користувачів. Технологія під назвою Tor, наприклад, дає змогу встановлювати анонімні з'єднання: вона «розкидає» дані по всій земній кулі, зашифровує і перешифровує їх по кілька разів так, що відправника визначити неможливо.

Іноколи хакери, навпаки, самі рвуться повідомити світові про те, що накоїли. Групи Anonymous і LulzSec зламують комп'ютери для розваги або щоб привернути увагу до певної проблеми. Зазвичай це робиться через дефейс сайтів або DDoS-атаки, в яких на сайти надсилаються величезні обсяги трафіку, щоб довести їх до відмови. «Анонімуси» також неодноразово зливали в мережу ко-

Із Китаю без любові

Організації, які стали мішенями китайської групи хакерів*

*Точки позначають першу дату атаки на нову організацію

За даними Mandiant

респондентів та інші матеріали деякого з атакованих.

Злочинці-хакери відповідальні за переважну більшість атак у кіберпросторі й стали, мабуть, найбільшою загрозою для компаній. Деякі хакерські групи мають настільки добре продуману

яка інфікувала понад півмільйона комп'ютерів більш ніж у 100 країнах. Поліція виявила, що група мала оплачуваний штат і навіть наймала директора з маркетингу, щоб рекламувати своє програмне забезпечення хакерам. Була в неї і служба підтримки клієнтів.

Таких організованих хакерських імперій стає дедалі більше. «Злочинність дуже змінилась завдяки інтернету», – каже керівник британського Національного управління боротьби з кіберзлочинністю Енді Арчибальд. Хакери – порушники закону діють загалом у двох напрямках. У першому вони допомагають скоювати «традиційні» злочини. Торік поліція в Нідерландах і Бельгії покінчила із групою наркоконтрабандистів, які найняли комп'ютерників, щоб покращити логістику. Злочинці ховали наркотики в партіях цілком законних товарів, які йшли в порт Антверпена. Для цього хакери зламували ІТ-системи транспортних

КІБЕРЗЛОЧИНИ ЧАСТО ВІДБУВАЮТЬСЯ В КІЛЬКОХ ЮРИСДИКЦІЯХ, ЩО УСКЛАДНЮЄ РОЗСЛІДУВАННЯ Й ЗАБИРАЄ БАГАТО ЧАСУ. ЗНАЙТИ ХОРОШИХ ВЕБ-ДЕТЕКТИВІВ ТЕЖ НЕПРОСТО

організацію, що нагадують мультинаціональні корпорації в мініатюрі. На початку цього року спільна операція правоохоронних органів цілої низки держав ліквідувала групу кіберзлочинців – розробників зловмисної програми під назвою Blackshades,

© 2014 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

компаній у порту і кради коди безпеки контейнерів. Так шахраї могли забирати вантаж раніше за реальних власників.

КОМП'ЮТЕРНА МАФІЯ І ЕКОНОМІКА

Другий вид злочинів відбувається виключно в мережі. У червні американська влада висунула звинувачення проти росіянина, автора ботнету GameOver Zeus – складної програми, яка краде із заражених комп'ютерів логіни та паролі до банківських рахунків і знімає з них гроші. ФБР оцінює завдані нею збитки у понад \$100 млн. «Грабувати людей по одному з ножом чи пістолетом – це дріб'язковість. Зараз єдиним натиском клавіші можна обчистити мільйони осіб», – каже засновник Інституту злочинності майбутнього Марк Гудмен.

За останній рік поліції вдалося здобути кілька помітних перемог над цифровими шахраями. Серед цих успіхів – арешт організатора скандального «Шовкового шляху» (інтернет-ринку зброї, наркотиків і крадених даних кредитних карток), а також рейд на сервери, де розміщувалася зловмисна програма-вимагач SturtoLocker, яка зашифровує комп'ютерні файли й розкодує їх тільки після сплати «викупу».

Кіберзлочини часто відбуваються в кількох юрисдикціях, що ускладнює розслідування й забирає багато часу. Крім того, важко знайти хороших веб-детективів, тому що таких фахівців із руками-ногами забирає бізнес, який зазвичай пропонує кращу оплату. Арчибальд каже, що намагається вмовляти приватні фірми посилати до нього обізнаних у комп'ютерних науках співробітників на стажування.

Шахраї зазвичай полюють лише на гроші. А от мотивацію хакерів, яких спонсорує чи толерує держава, класифікувати складніше: вона варіюється від бажання сіяти хаос до крадіжок промислових таємниць. Наприклад, Електронна армія Сирії забезпечує собі розголос, зламуючи сайти медіакомпаній. Торік вона вторглася в акаунт Associated Press і розмістила там твіт про підриб Білого дому.

Інші групи, які опинилися в полі зору служб безпеки, – це, зокрема, індійська Operation Hangover, яка здійснює кібератаки в Пакистані, й китайська хакерська організація Elderwood Group, що 2009 року організувала серію атак на американські технологічні компанії (Google та ін.). Такого роду групи тепер позначають скороченням АРТ (advanced persistent threats – по-

стійні загрози високого рівня). «Це хакери високого класу, вони проводять довгострокові кампанії», – розповідає технічний директор McAfee Майк Фей.

На відміну від «звичайних» злочинців, які запускають свої шкідливі програми де тільки можна, щоб заразити якомога більше мішеней, групи АРТ працюють над конкретними об'єктами. Вони часто вдаються до спірфішингу – виманюють у користувачів паролі та іншу критично важливу інформацію, щоб дістати доступ до мереж. А проникнувши туди, можуть зачати на кілька тижнів або й місяців, перш ніж атакувати.

Державна розвідка зазвичай використовує ту саму тактику, тож відрізати організоване урядом шпигунство від приватного буває важко. Компанія Mandiant, яка займається питаннями кібербезпеки, торік опублікувала звіт про промисловий шпionаж КНР, назвавши його «АРТ-1». У документі йшлося про те, що китайські хакери з підрозділу № 61398 – частини Народно-визвольної армії Китаю в Шанхаї за кілька років незаконно проникли в десятки корпоративних мереж, особливу увагу звертаючи на такі галузі, як технологія і аерокосмічна промисловість, які Пекін вважає стратегічними (див. «Із Китаю без любові»). У травні п'ятьом китайським хакерам із цього підрозділу департамент юстиції США заочно висунув звинувачення в атаках на мережі кількох американських компаній та однієї профспілки.

Китай не єдина держава, яка активно займається кібершпигунством. Витоки інформації від Едварда Сноудена свідчать, що Агентство національної безпеки США вело програми стеження, які збирали інформацію просто із серверів великих технологічних компаній, серед яких Microsoft та Facebook, і прослуховувало директорів Huawei – телекомунікаційного велетня з Піднебесної. Американські офіційні особи заявляють, що шпигунство АНБ не має на меті прямо сприяти американським фірмам, хоча розвідка часто стосувалася питань на кшталт торгових перемовин, тож, очевидно, була корисна бізнесові Сполучених Штатів.

Заблокувати складні атаки, що точно влучають у ціль, надзвичайно важко. Це як захист у крикеті: гравець повинен відбивати кожен м'яч, який летить у ворота, тоді як хакерам достатньо просто один раз збити ворота, щоб виграти. Але за умови правильного виконання кількох базових моментів захист значно збільшив би свої шанси на успіх. ■

К Н И Г А Р Н Я

21–26 ЛИПНЯ чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

Київ (вул. Лисенка, 3):

22 липня, 18:00 – панельна дискусія «Майдан і що після нього: українські події очима польських журналістів». Спільно з ГО «Інститут суспільної комунікації».

23 липня, 18:30 – презентація гостросюжетного роману Артема Чапая «Червона зона». Спільно з видавництвом «Нора-Друк».

Львів (просп. Свободи, 7):

21 липня, 18:00 – презентація книжки Катерини Немири «Кольорові оповіді».

25 липня, 13:00 – «Казкове місто»: обговорення книжки Галини Рис та Світлани Чернишевої «Подорож до Котанії», створення будинків із кольорового паперу.

Харків (вул. Сумська, 3):

23 липня, 19:00 – дискусія «Літня відпустка. Подорожі. Література».

26 липня, 17:00 – перегляд та обговорення кінострічки Джованні Веронезі «Підручник кохання».

Інформаційний партнер

Тиждeнь

Із повним переліком заходів та його можливими змінами можете ознайомитися в Книгарні «Є» у Вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

Нестор Махно – завжди винний і завжди герой

Останні події в Україні активізували політиків, експертів, журналістів і блогерів. Не обійшлося без згадки про махновщину – регіональний і політичний різновид селянського повстанського руху України часів Визвольних змагань

Автор:
Дмитро Архирейський

У 1918–1921 роках українські селяни сповна продемонстрували розуміння власних інтересів, а головне – здатність захищати їх від тих політичних режимів, які хотіли максимально використати ресурси села. Прагнучи «жити по-новому», але не маючи впливу на державну політику, селяни змушені були реагувати на дії режимів, тобто повставати. Тож їх абсолютно доцільно називати повстанцями, і більшість із них такими себе і вважали. Найвидатнішим у своєму інсургентстві був махновський рух – здатний протистояти регулярним арміям, укладати військово-політичні союзи, доленосно впливати на хід подій. Усі супротивники махновців прагнули дискредитувати їхні дії: українські консерватори й білі генерали називали їх більшовиками, більшовики – бандитами, злочинцями, криміналітетом. Махновщина на довгі роки наперед стала жертвою пропаганди, і тільки за часів незалежної України зусиллями окремих істориків почалося очищення її від наклепів і брехні.

У листопаді 2013-го, напередодні Майдану, в Україні не пройшло непоміченим 125-річчя Нестора Махна. Оскільки «батько» відкрито позиціонував себе як анархіст-антидержавник, то на вищому державному рівні святкувати річницю таких історичних постатей не випадає. Але на місцевому рівні чиновництво, переслідуючи власні електоральні інтереси, було поблажливіше. У Кіровограді, наприклад, наприкінці жовтня 2013 року обласний художній музей планував розгорнути експозицію до річниця Махна, а в Маріу-

НЕСТОР МАХНО:
«Анархія – це не хаос. Це воля для кожного».
Художник Андрій Ермоленко

полі у листопаді хотіли поставити Махнові пам'ятник.

СТАРА І НОВА ВЛАДА ПРО МАХНОВЩИНУ

Представники тодішньої влади Махна й анархію згадували зрідка. По-перше, вони про них майже нічого не знають, а по-друге, мають жупел в особі Бандери. На тему махновщини під час Майдану висловлювалися голова фракції ПР в Івано-Франківській облраді Ігор Лукань, нардеп Дмитро Святаш, перший заступник міського голови Феодосії Ігор Авруцький. Протестний рух вони називали «махновщиною і беспределом», заявляли, що «не можна допустити, щоб по країні їздили осканжені бандформувальники махновців», й переконували, що «не буде ніякої махновщини».

Негативне ставлення до махновщини тоді продемонстрували провладні персонажі. Петро

Гецько, прем'єр-міністр так званої Республіки Підкарпатська Русь: «Теперішня майданна істерія та радикалізм нічого, крім шкоди, принести не можуть. Анархія в стилістиці Махна – ось найбільш близький аналог їхнього деструктивного сценарію». Закономірне, як для радянського экс-міліціонера, ставлення до махновщини показала Марина Гуренко-Вайцман, доктор юридичних наук із Криму: «Масові акції протесту в Києві породили у свідомості людей уседозволеність та безкарність», «...як людей, які втратили страх перед війною, які відчули смак беззаконня, махновщини, спробували мародерствувати, збиткою та зброєю в руках установлювати свою владу, змусити чи умовити знову стати законслухняними громадянами?»

Оскільки для старої влади Майдан – це і є махновщина з усім укладеним у цей термін політико-правовим негативізмом, то відповідну думку трансливав і рупор путінської пропаганди Дмитрій Кісельов, який 24 лютого оголосив, що «після себе Янукович залишив махновщину та анархію».

Майдан як утілення анархії, а отже, й махновщини – звичний штамп путінської пропаганди. Тому після перемоги Майдану російські й прокремлівські політологи наділяють махновськими епітетами й нову українську владу. Оригінальне трактування махновщини продемонстрував політтехнолог «Українського вибору» Ростислав Іщенко: її замовником та ініціатором в Україні є... США. Олесь Бузина також претензійно заявив, що Майдан був інспірований США.

Не був байдужим до махновського руху й сам Майдан. Для нього – це історичне підтвердження права українського на-

роду на повстання проти свавілля негідної влади. Журналіст Роман Чайка: «Невже Банкова хоче перевірити на практиці, чи може повстанський дух холоднорців, махновців та упівців передаватися через декілька поколінь комуністичного катка їхнім вільним онукам і правнукам?»

Протягом грудня – лютого позитивно про махновщину говорила опозиційна громадськість. Жоден опозиційний політик – про махновців ані пари з вуст. Негативно, зрозуміло, не можна, щоб не підігрувати владі, але чому не можна сказати щось позитивне?

Колишня опозиція заговорила про махновщину, щойно ставши владою, – і як заговорила! Уже 25 лютого голова Рівненської облради Михайло Кириллов (ВО «Батьківщина») застеріг: «У районах Рівненщини почалася махновщина». А ось новообраний голова Київської облради від УДАРу Микола Бабенко: «В жодному разі ми не можемо допустити махновщини і беззаконня». Володимир Бондаренко, нардеп від ВО «Батьківщина»: «Махновщина, що дістала розвиток в Україні, потребує рішень із роззброєння бандитів, що прикриваються революційним духом». Миський голова Івано-Франківська Віктор Анушкевичус: «Те, що відбувається, – це махновщина. Це порушення законодавства». Нардеп від ВО «Свобода» Юрій Михальчишин: «Десята колона працює щодня серед звичайних громадян України, сіючи паніку, недовіру, страх, розчарування, розбрат, анархію і махновщину». Знавцем махновщини показав себе й голова виконкому Івано-Франківської обласної організації УДАРу Ігор Росипайло: «Таке враження, що повертаються часи отаманщини, де кожен «великий революціонер» знає, як жити, краще за всіх... Махновщина – це шлях у нікуди». «Правий сектор», ніби виправдовуючись, бо й сам поспішає у владу, також накинувся на махновщину. Політичний референт організації Віталій Сергатюк: «Махновщина не до часу. «Правий сектор» розбереться із самодіяльністю». Тарас Стецьків перекоонує, що «для того, щоб країна могла себе захистити, потрібна зброя, а для того, аби не допустити махновщини, треба ретельно підійти до питання признань у МВС та інших відомствах».

У всіх цих заявах – бажання приструнити, взяти під контроль надто самостійні сегменти Майдану. Цікаво, чому це вирішили зробити за допомогою пропагандистської криміналізації махновщини?

УСІ ПРОТИ БЕЗЗАКОННЯ – І ПРОТИ ІСТОРИЧНОЇ МАХНОВЩИНИ?

Негативний образ махновського руху тиражується свідомо. Зі звинуваченнями в махновщині наприкінці березня виступив політолог Володимир Фесенко: «Конфлікт (нової влади) із «Правим сектором» – це банальна боротьба з махновщиною», «...потрібно боротися з махновщиною, особливо коли ця махновщина пов'язана із прямими порушеннями закону», «...якщо буде махновщина, якщо будуть змагання всередині країни, ми програємо, буде нова руїна». Історик за освітою, Фесенко трактує махновщину виключно негативно, хоча академічним науковим колам така категоричність не притаманна.

Негативне сприйняття махновщини продемонстрував директор Центру близькосхідних досліджень Ігор Семиволос: «Махновщина й отаманщина, споконвічні вороги української державності, мають бути поза законом, а монополію на легітимне насильство повинна мати лише держава». Тобто якщо «беспредел» озброєних людей здійснюється від імені держави, то це законно, а якщо він самочинний – це махновщина.

Спробу осмислити, а не просто затаврувати історичну махновщину здійснив Сергій Грабовський: «Відомо, що традиційним українським лихом була і залишається отаманщина... Проте водночас не забуваймо, що об цю отаманщину обламали зуби як Біла, так і Червона армії... Повною мірою феномен української отаманщини вилився в махновщину. Це була, з одного боку, геніальна селянська утопія і високомобільна селянська армія, здатна на ефективні дії. З іншого боку, у махновщині спостерігалися повне превалювання тактики над стратегією, оцінка ситуації з позиції власного «хутора» і готовність воювати геть з усіма, по черзі чи одночасно, не зважаючи ані на національні інтереси, ані на елементарний здоровий глузд, ані на власну спро-

РОМАН ЧАЙКА:
«Невже Банкова хоче перевірити на практиці, чи може повстанський дух холоднорців, махновців та упівців передаватися через декілька поколінь комуністичного катка їхнім вільним онукам і правнукам?»

ЮРІЙ МИХАЛЬЧИШИН:
«Десята колона працює щодня, сіючи анархію і махновщину»

можність перемогти. Головним тут було повоювати, одержати від того кайф, проголосити на весь світ, що тільки в разі втілення твоєї утопії настане всезагальне щастя, – а там хоч трава не росте».

Правова оцінка махновщини базується на радянській традиції розглядати повстанський махновський рух виключно як бандитизм. Складніше із політично-соціальними оцінками. Негативне ставлення попередньої влади до неї цілком закономірне, адже Махно повстав насамперед проти держави багатіїв, яка зневажала просту людину. Та, вочевидь, держава у принципі не любить таких протестувальників. Майдан ставився до Махна позитивно, нова ж влада, породжена Майданом, буквально повторює оцінки попередньої. Махновці – символ безладу, хаосу, на тлі якого держава вигідно позиціонується як символ порядку і спокою. Чому суспільству й тепер нав'язується тільки негативна оцінка махновщини? Бо владі так простіше й легше. Якщо вперто ототожнювати махновський рух із хаосом та беззаконням, то на уявних неомахновців можна перекласти відповідальність за всі негаразди в країні, зокрема й за свою безпорадність і некомпетентність. Для наших політиків з усіх таборів у всьому й завжди буде винний Махно.

Таке ставлення до махновщини стає можливим, коли знання історії підміняють міфами та стереотипами. Натомість громадські рухи дають цьому явищу інші оцінки. Один із рупорів протестного руху у Франції 1968 року Даніель Кон-Бендіт: «Махновський рух – модель майбутнього ідеального суспільства». Ідеального не тому, що «беспредел» і «беззаконня», а тому, що Махно, по суті, впроваджував (і то збройно!) принцип громадянського суспільства. Хіба не в цьому проявився справжній дух Майдану? Махновщина як жупел і ярлик цілком підходить для дискредитації громадянського протесту як такого в принципі.

Махновці, можливо, й не боролися за українську державність і янголами, звісно, не були, але за вільний український народ боролися точно. Вони боролися за людську гідність. Але ж і теперішню революцію називають Революцією гідності... ■

 Повну версію статті читайте на сайті www.tyzhden.ua

Уроки англійської

Що простіше: повторювати «Героям слава!» чи вшанувати справжніх героїв, які боролися за вільну Україну понад 60 років тому?

85-річний Іван Мирон провів у таборах чверть століття й досі не реабілітований Українською державою

ФОТО СЕРГІЙ БУКОВСЬКИЙ

Автор:
Юрій
Макаров

Щойно він заговорив, усі замовкли й повернулися в його бік. Одразу зрозуміло без зайвих сигналів, що Іван Васильович Мирон у свої 85 – безперечний авторитет для всіх мешканців села, хоча голос у нього тихий і дикція складна, бо зубів майже не залишилося. Але дивитися на нього приємно: підтягнутий, ошатний, у парадній вишиванці – не знаю, чи то на честь приїзду гостей, чи завжди так ходить. А головне – ця постава, цей вираз обличчя, без найменшої пози, найменшого наголосу, найменшого наміру справити враження. Якби не та обставина, що він служить дяком у місцевій греко-католицькій церкві Всіх Святих, я сказав би, що буд-

дист (який вигляд мають християнські праведники, не знаю, давно не бачив).

Зараз на полонині, куди нас привезли господарі, спекотно: все село вирушило на сінокіс, бо майже в кожній хаті худоба, переважно вівці й кози, хоча є й корови, взимку їх чимось треба годувати, тому завдання стратегічне. Вони косять, а я милуюся краєвидом долини між двома горами. «Наше» село Росішка затуляє одна з них, натомість майже під нами сусідня Косівська поляна, далі за горою Рахів. А з другого боку – то вже Румунія, ось там, де бані виблискують.

Дід Іван косить разом зі всіма. По-перше, рука ще тверда, по-

друге, виходу все одно немає: вони з панєю Христиною вдвох, без дітей, а пенсія – 800 грн. Що вдієш, стільки заробив за своє життя, адже за фахом він кочегар. Останні роки працював у котельні місцевого дитсадка, а до того на зоні.

Уперше зустрічаю людину, яка провела в таборі 25 років. Як тоді казали, від дзвінка до дзвінка. Сів у 1951-му, вийшов у 1976-му. Намагаюся уявити, як це, 25 років, чверть століття? Маю на увазі навіть не навантаження й випробування, а сам час. Для когось це половина свідомого життя, для когось третина або менше – все одно в голові не вкладається. Я десь читав, ніби тюрма «консервує» організм, за-

гартує, мало не додає здоров'я. Авжеж, Тихому, Литвину, Стусу чомусь не додала. Але Іван Васильович належить до попереднього покоління зеків – тих, що сиділи «за діло». Тобто не за книжечки чи правозахисну діяльність, а за збройну боротьбу проти радянської влади.

Я питаю пана Івана, як він потрапив до УПА, адже 50-й рік – це не 44-й і не 45-й, уже зрозуміло, що Совіти – то надовго, який сенс? Угадайте, яка в нього була мотивація!

«Я закінчив школу, вчителював, мені виповнилося 21, ось-ось мали взяти до армії. Постало питання, чи зможу я вимовити військову присягу моїм ворогам: СРСР і Сталіну? Вирішив, що ні. Тоді звернувся до свого провідника, з яким контактував уже два роки, що маю намір перейти на нелегальне становище».

Чуте, панове? Оце таке ставлення до слова! Ми, які покірно сиділи на комсомольських зборах (це я звертаюся до представників середнього та старшого покоління, молодь мене не зрозуміє), які виходили на першотравневі демонстрації, розповідали антирадянські анекдоти по кухнях, тримали дулю в кишені й покірно чекали, доки сконає черговий генеральний секретар... А пан Іван не міг вимовити слів, у які він не вірив...

Хлопцеві видали карабін, яким він жодного разу не скористався за призначенням. Дістав підпільне псевдо Малій. Йому було відведено роль зв'язкового. Носити повідомлення до іншого села, куди скажуть, тільки пішки, а як іще? Взимку. Дорога забирає день, а може, й два – це ж гори. Ночувати просто неба. Ховатися від кожного зустрічного. Звісно, УПА співчувала більшості, але зрадників не бракувало, чужих теж. Іван протримався близько півроку, в травні 1951-го його взяли разом з іншими 17 односельцями. Переважна частина, звісно, у бойових діях участі не брала. Хтось (акуратно цитую присуд трибуналу) «...передал бандитам компас, крім того незаконно хранив у себе 18 шт. винтовочних патронів...» Хтось «...с 1921 по 1929 г.г. являвся активним керівником націоналістического общества «Провсита», інформировал бандитов о проводимых мероприятиях в

селе», хтось «... в период мадьярской оккупации имел зажиточное хозяйство и принимал наемную рабочую силу, осенью 1949 г. имел две встречи с бандитами ОУН, однако скрыл и органам Советской власти не донес...» Іванові Мironу крім його активності зв'язкового інкримінували один епізод: «В апреле месяце 1951 г. совершил вооружённый налет на сельский совет, разоружил боем трех членов группы общественного порядка, забрал у них 3 винтовки, 35 штук боевых патронов и разбил в сельсовете телефонный аппарат». Кільком, хто «искренне раскаялся», дали по 5–8 років, решті – від 10 до 25. Іван дістав 25.

У чомусь йому пощастило: невдовзі помер Сталін, у системі пішли тріщини. Однією з перших стало знамените на весь світ Норильське повстання – про нього не варто згадувати поспіхом, краще подивитися хоча б матеріали в **Тижні** (див. **qr-коди**). Іван Мiron потрапив до Норильського «Горлагу» якраз напередодні. Його розповідь спокійна й детальна: що робив 4-й табір, що 5-й, що 3-й... Про себе, як завжди, дуже мало. Рухійною силою Норильського страйку, як відомо, були українці, тим більше що це понад дві третини контингенту в'язнів. Результатом стали водночас суттєві послаблення по всьому ГУЛАГу й жорстокі репресії щодо самих учасників. Під час придушення постріляли близько тисячі зеків (за офіційними ж даними 150), решту розкидали по країні. Але захиталася вся система, трохи пом'якшився режим, стали відпускати на волю спочатку кримінальників, а потім і політичних в'язнів (вояків УПА, звісно, це мало стосувалося), скасували носіння на бушлаті табірної номери, дозволили купувати харчі в місцевому магазинчику, а в 55-му – навіть виписувати поштою книжки!

...Про Івана Мironа вперше мені розповів мій приятель і колега. Сам він киянин, але батьки із Росії. Зрозуміло, що в дитинстві все літо він проводив тут. І дід Іван давав йому перші уроки англійської мови, яку сам вивчив у таборі. Я до цієї розповіді спершу поставився скептично: ну як це сам? Потім завагався, адже там сиділи й іноземці, вочевидь, можна було здобути знання з

Іван Мiron:
«Я закінчив школу, вчителював, мені виповнилося 21, ось-ось мали взяти до армії. Постало питання, чи зможу я вимовити військову присягу моїм ворогам: СРСР і Сталіну? Вирішив, що ні. Тоді звернувся до свого провідника, з яким контактував уже два роки, що маю намір перейти на нелегальне становище»

перших вуст. Виявилося, справді був британець, тільки він устиг дати одну-єдину консультацію, трохи підправити вимову, після чого його кудись перевели. Іван Васильович, сміючись, згадає текст першого уроку зі свого підручника: «Mister Burbank is more busy than a minister in Westminster...» Я приголошнений: його англійська бездоганна! Ну, може, якби ми розмовляли годину, вилізли б якісь помилки, а так...

Намагаюся усвідомити досвід, який не в змозі зрозуміти той, хто його не має сам. Що таке чверть століття день за днем? Лізу в інтернет.

Рік 1954-й: у США надійшов у продаж перший транзистор. Крим перейшов до УРСР. Білл Гейлі записав пісню «Rock Around the Clock». У Києві випустили побутовий магнітофон «Дніпро 8». Іван Мiron сидить уже три роки.

Рік 1955-й: підписано військовий договір між соціалістичними країнами, так званий Варшавський. Мартін Лютер Кінг очолив масовий рух у США проти сегрегації. У Каліфорнії відкрився роз-

ІВАН ДІСТАВ ПІДПІЛЬНЕ ПСЕВДО МАЛІЙ. ЙОМУ БУЛО ВІДВЕДЕНО РОЛЬ ЗВ'ЯЗКОВОГО

важальний парк «Діснейленд». Іван Мiron сидить.

Рік 1960-й: Джон Кеннеді виграв президентські вибори в США. В Африці здобули незалежність Конго, Нігер, Верхня Вольта, Берег Слонової Кістки, Чад, Габон, Малі – світова колоніальна система розвалилася. Радянський прем'єр ступає черевиком по трибуні ООН: «Мы вам покажем Кузькину мать!» Іван Мiron сидить.

Рік 1965-й: у Британії гурт The Beatles випускає альбом Rubber soul і фільм Help! США почали масові бомбардування Північного В'єтнаму. В СРСР космонавт Леонов вийшов у відкритий Космос. 9 травня оголошено вихідним днем. У Західному Сибіру отримано першу нафту. Іван Мiron сидить.

Рік 1970-й: в Америці здійснив перший політ Boeing-747. У Лондоні помер Джимі Гендрікс. В Італії дозволено офіційні роз-

лучення. У Чилі президентом обрано Сальвадора Альєнде. В Україні засновано місто Прип'ять, стартувало будівництво ЧАЕС. Іван Мирон сидить.

Рік 1975-й: у Лівані починається громадянська війна. В Іспанії помирає диктатор Франко. У Британії заборонено ІРА. У Фінляндії керівники 36 країн підписали так званий Гельсінський акт – холодну війну закінчено. У Харкові відкрито метро. Іван Мирон сидить.

Рік 1976-й: у Європі почалися регулярні польоти надзвукового пасажирського лайнера Concorde. У США створено компанії Apple і Microsoft. У Китаї заарештовано ліву опозицію в керівництві – так звану банду чотирьох. У Москві відкрився XXV з'їзд КПРС. Іван Мирон виходить на свободу. Навколо все інше: одяг, машини, повітря, самі люди. В Україні – епоха Щербицького: розквіт застою й русифікації.

Чи міг він вийти раніше? Міг. Наприкінці 1950-х його вперше викликали на так звану комісію зі зменшення терміну покарання. Звісно, формальність, але були шанси. Начальник загону написав попередню характеристику (такий був ритуал): «З/к Мирон работает хорошо. К инструментам относится бережно. Своего прошлого не осуждает». Голова комісії відразу втратив інтерес, але уточнив про всяк випадок: «Раскаиваетесь?» «Нет, мне не в чем раскаиваться».

Наступна комісія була через два роки. Характеристика аналогічна, але інспектор виявив більшу цікавість і навіть вступив у ідеологічну дискусію.

«Почему это вы считаете, что советский строй хуже британского колониализма?»

«Потому что Индия не посылает своих политзаключенных в Великобританию», – меланхолійно відповів Мирон.

«Вы государственный преступник, а не политзаключенный!»

Питання про зменшення терміну було знято з порядку денного. Більше на комісію його взагалі не викликали.

Ми розмовляємо неквапно, я готуюся якось вивести Івана Васильовича на тему морального вибору. Адже вибір завжди є! Можна тактично відступити, можна вдати, що здався, можна

надурити противника, у цьому навіть є певний виклик! І вийти на волю, почати жити нормальним життям, отримати квартиру, роботу (дехто йшов на компроміс і на заміну якимось ритуальним деклараціям, визнанням чи вибаченням навіть міг обрати собі місце проживання). І потім мати змогу робити щось корисне, що виправдало б будь-які зовнішні компроміси... Намагаюся сформулювати запитання й розумію, що це не має сенсу, бо для Івана Васильовича ніякого особливого вибору не було. Ну що робити, якщо людина не може піти проти себе й своїх переконань!

Тож замість звільнення його відправили під Іркутськ: «Коли Брежнев оголосив БАМ усеоюзним комсомольським будівництвом, значна частина залізниць від Тайшета до Лени вже була го-

талі його біографії й справ, могла би бути власним секретарем. А дід Іван, як уже було сказано, виконує в селі функцію морального авторитета. Не того занудного пенсіонера, який не може знайти собі місце й набридає всім повчаннями та скаргами. Не напрошується, але якщо запитаєте, то на будь-яку історичну тему прочитає лекцію. І деталі можете не перевіряти, все в голові. Про англійську вже не кажу. Я навмисно спостерігав за односельцями, які з ним спілкуються. Ні, таку шану неможливо імітувати навіть заради заїжджого кореспондента.

Взимку вся чоловіча частина Росішки була на Майдані, чергували, як вони тепер жартують, вахтовим методом. Гадаю, Іван Мирон до цього долучився самим фактом своєї присутності в житті цих людей. Смішно: колишній кочегар, та ще й із судимістю...

Так-так, в очах держави Україна він досі злочинець! Сам він на це не скаржиться, амністії не вимагає: «Амністія – це для винних, а я себе винним не вважаю». Але один односелець і пособник не був таким невластивим. На процесі він дістав так само 25 років, але в 1956-му вже звільнився, вочевидь, переконав комісію. Боронь Боже, а його ніяк не засуджую, навпаки, це щастя, що випустили! Після здобуття незалежності він почав вимагати справедливості для себе й товаришів. І ось цитата з офіційного листа:

«5 червня 1997 р. № 345н95. Гр. Скрипці В. В., село Росішка Рахівського р-ну Закарпатської обл. Повідомляю, що вашу скаргу на вирок військового трибуналу прикордонних військ Закарпатського округу від 11 січня 1952 року [...] Верховним Судом України розглянуто. З наявних у суді матеріалів вбачається, що в 1948-1951 роках на території Рахівського району ви були учасником банди. [...] А тому посилення в скарзі на необґрунтованість вашого засудження безпідставні. Ваші дії за ст. 56-17 КК УРСР кваліфіковано вірно. Скаргу залишено без задоволення. Заступник Голови Верховного Суду України Маляренко В. Т.»

Якщо відверто, відколи я це прочитав, мене безперервно тіпає, особливо коли чую на кожному кроці «Героям слава!» ■

ВЗИМКУ ВСЯ ЧОЛОВІЧА ЧАСТИНА СЕЛА РОСІШКА БУЛА НА МАЙДАНІ. ІВАН МИРОН ДО ЦЬОГО ДОЛУЧИВСЯ САМИМ ФАКТОМ СВОЄЇ ПРИСУТНОСТІ В ЖИТТІ ЦИХ ЛЮДЕЙ

това. Її збудували зеки». Ну а з 1961-го – табір, де зігнали справжніх політичних в'язнів – не тих, яких за Сталіна хапали за будь-що, аби виконати план, а переконаних ворогів. Через заклад ЖХ-385 із купую зон, розкиданих Мордовською АРСР (до речі, нинішні мордовські табори в РФ успадкували той самий індекс), пройшли в різний час митрополит Йосип Сліпий, Юрій Бадзьо, Олекса Тихий, Василь Стус, В'ячеслав Чорновіл, Михайло та Богдан Горині... Іван Васильович просить переказати принагідно вітання Левкові Лук'яненку та Василеві Овсієнку, з якими сидів разом.

Ну а після звільнення в житті Івана Мирона ніби ніяких яскравих подій не сталося. Повернувся додому. Працював. Одружився. Дітей немає (мені незручно було запитувати чому). Пані Христина набагато молодша від нього, але теж уже під сімдесят, волосся майже без сивини, не втомлюється, бо ніколи, а ще вона пам'ятає найменші де-

Детальніше
про Норильське
повстання
читайте тут:

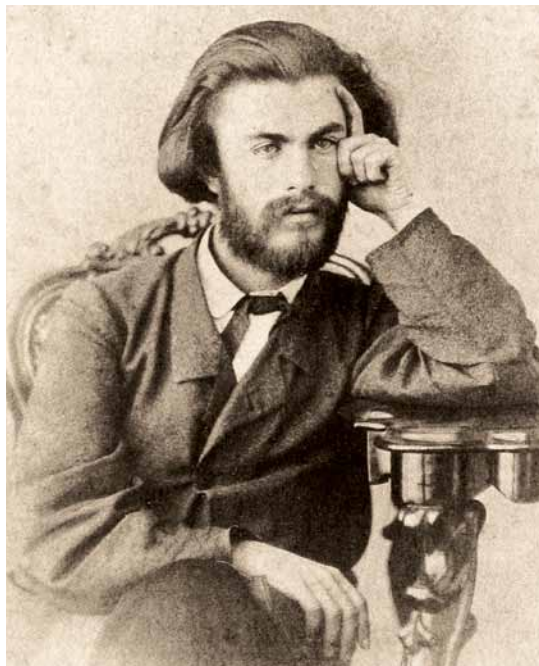
Україна XIX століття: між консерватизмом, лібералізмом і соціалізмом

Від 40-х років XIX і до початку XX століття український суспільно-політичний рух, здавалося, проявлявся лише серед «свідомих українців». Однак існували сили, які доти ще не заявили активно про свою належність до українства, але, безперечно, мали величезний суспільно-політичний потенціал

Автор:
Юрій Терещенко

Це була більш поміркована частина українського суспільства, переважно ліберальна інтелігенція, дворянство, чиновники різного рангу. З часом вони розгорнули діяльність у різних загальноросійських державних і громадських структурах: міських думах, земствах, регіональних відгалуженнях загальноросійських наукових, суспільних інституцій тощо. Займалися місцевими господарськими питаннями, народною освітою, охороною здоров'я, шляхами сполучення, статистикою, культурницькою працею. Така їхня діяльність тісно перепліталася із протидією асиміляції, яку проводили урядові установи, й забезпечувала в земствах, за висловом Михайла Драгоманова, «наші симпатичні національні порядки».

Крім того, надзвичайно важливим потенціалом розвитку українського руху залишалось українське селянство. Після скасування кріпацтва у 1861 році воно набуло як соціум якісно нових рис, ефективно скориставшись можливістю піднести свій матеріальний і суспільно-політичний рівень. Збайдужіле, на думку традиційних українських політиків, українське селянство на початку XX століття спалахнуло вибухом національного самоусвідомлення, мільйонними масами влившись в українську кооперацію, селоспілку, і згодом

Михайло
Драгоманов

підтримало Українську Центральну Раду як лідера національного руху.

Самодержавний російський режим не допускав відкритого політичного життя і поширення будь-яких опозиційних настроїв у суспільстві. Однак ці зусилля царизму були марні. Тарас Шевченко після заслання пише низку творів («Неофіти», «Юродивий» та ін.), у яких із новою силою утверджує ідею безкомпромісної боротьби з російським режимом в Україні, з усіма проявами тиранії та національного гноблення. Однією з особливостей творчості Шевченка є її національно укра-

їнська сутність. Поета відрізняло від інших українських діячів безкомпромісне засудження антиукраїнської політики Російської імперії. Його постать дала могутній поштовх до формування національної свідомості в якнайширшого загалу та утвердження в ньому ідеї української самостійності.

ЛІБЕРАЛИ І СЛОВ'ЯНОФІЛИ ПРОТИ «ГРОМАДЯН» І «ХЛОПОМАНІВ»

Наприкінці 1850-х років у Петербурзі засновується українське товариство «Громада», в якому найактивнішими були Микола Костомаров і Пантелеймон Куліш. Підтриманий відомими українськими жертводавцями, великими землевласниками Тарновським і Галаганом, Куліш організовує в північній російській столиці власну українську друкарню й починає видавати дешеві книжки для народного читання під загальною назвою «Сільська бібліотека», де друкуються твори Шевченка, Куліша, Марка Вовчка, Квітки-Основ'яненка, Мордовця, Ганни Барвінок, Стороженка та ін. «Громади» з часом утворились у Києві, Чернігові, Полтаві, Харкові, Катеринославі та інших містах.

Петербурзька «Громада» видавала щомісячний журнал «Основа» (1861–1862), який відіграв роль головного загальноукраїнського друкованого органу й посів важливе місце в історії української духовності, це був перший національний суспільно-науко-

вий і літературний часопис. Протягом майже двох років він суттєво впливав на літературний процес в Україні, розвиток її культури, утверджуючи в суспільній свідомості самостійність української нації та окремішність українського історичного процесу.

Діяльність «Основи» та гурту пов'язаних із нею українських діячів викликала підозру в більшості представників російського суспільства. Якщо державні чиновники імперії якийсь час не реагували на появу «Основи» та активізацію українського руху, то реакція російської ліберальної преси й низки представників інтелігенції була досить гострою і негативною. Причиною був успішний розвиток українського літературного процесу та посилення його громадсько-політичного впливу в різних верствах українського суспільства. Тому, якщо на початку ліберального правління Александра I російські журнали досить часто друкували українські літературні твори, то невдовзі ситуація змінилась, і в російському публічному житті виникає непримириме заперечення української культури, намагання довести, що мови, культури взагалі немає, а український рух – то польська інтрига. Так, Михайл Катков, редактор «Московских ведомостей» і «Русского вестника», представник поміркованого російського лібералізму, намагався переконати російську громадськість, що українська мова у творах українських літераторів є повністю штучною. Він стверджував, що наміри української інтелігенції розвивати власну літературу, культуру та науку є хибними і йдуть урозріз із потребами реального життя.

Російська ліберальна інтелігенція вбачала в українській культурі загрозу своєму неподільному пануванню не лише в царині духовного життя, а й у сфері політичній. Страх, що самостійний розвиток української культури, мови й літератури може стати важливим підґрунтям для політичної окремішності українського народу, не покидав російських інтелігентів, породжував підозри щодо українського політичного сепаратизму.

Позиція багатьох представників російської інтелігенції мало чим відрізнялася від централістичної «точки государственной

В'ячеслав
Липинський

принудительности», за виразом Миколи Костомарова, що, зрештою, і було її власним внутрішнім переконанням, попри ліберальну фразеологію. «Я не верю в возможность образования малорусского общего литературного языка, – кроме чисто народных художественных произведений, – не вижу к этому никакой возможности, не желаю и не могу желать никаких искусственных попыток нарушить цельность общерусского развития, отклонить малороссийских художников от писания на русском языке», – писав визначний діяч слов'янофільського напрямку Іван Аксаков.

Позиція слов'янофілів фактично змикалася із традиційною асиміляторською політикою Російської держави. Діячі «Основи» справедливо розглядали в ній погано прихований централістський намір не допустити розвитку нового українського руху і сформулювати в суспільстві ворожість до нього.

Як бачимо, російські слов'янофіли виступили спільно із централістами на кшталт Каткова, які вимагали застосування репресій до українців. Таке лицемірство було викрите Миколою Костомаровим у його статті «Правда Москвичам о Руси». «В Москве существуют люди, называющие себя славянофилами, еже скажутся славянолюбцами, то в сущности они не таковы, каковыми себя представляют, – зазначав

Костомаров. – Они хотят воспитать в своем народе неприязнь против другого славянского народа... О Москва! Как в нынешних чадах твоих зрятся отцы и деды их!»

Важливим суспільно-культурним явищем того часу стало «хлопоманство», що виникло наприкінці 1850-х років у середовищі спольщеної української шляхти Правобережної України. «Хлопомани» не поділяли думки шляхетського загалу про те, що відродження польської державності на українських землях поліпшить становище українців. Своїм громадським обов'язком вони вважали служіння народу, насамперед селянству (звідси й «хлопомани»), піднесення його культурного рівня, поширення освіти тощо. Лідером цього руху став Володимир Антонович, тоді студент Київського університету, а згодом відомий український історик. Він та його однодумці (Тадей Рильський, Кость Михальчук, Борис Познанський) вважали, що саме поширення освіти й культури, а не політична боротьба – єдиний шлях до економічного, політичного й духовного визволення народу. На думку «хлопоманів», перед польською шляхтою в Україні постала дилема: або залишатися в ролі визискувачів українського народу, гальмувати його національний розвиток, або повернутися до народності своїх предків й працювати на користь народу. Вливаючись в український рух, «хлопомани» (вчорашня шляхта) декларувалися і поповнювали собою інтелігентський прошарок. Необхідний був час, щоб правобережна шляхта усвідомила потребу зберегти себе як соціум, чий усебічний досвід мав бути долучений до українського суспільного руху. Цей новий етап повернення української шляхти до своєї ідентичності був започаткований дещо пізніше В'ячеславом Липинським.

У російському публічному житті існувало непримириме заперечення всього українського, намагання довести, що український рух – то польська інтрига

НОВА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ НА ЧОЛІ

У другій половині XIX століття керівництво українським національним рухом переходить до нової суспільної верстви – інтелігенції, що формувалася як зі шляхетської верстви, так і з «різночинного» соціуму. Нове покоління вже не ідеалізувало козацтва, як це робили кирило-мефодіївські братчики, а центр своєї уваги пе-

ремистилю на народ, який, на думку інтелігенції, потребував свободи, піднесення матеріального й духовного рівня. Саме в служінні народу, який отожднювався із селянством, українська інтелігенція вбачала своє першочергове завдання. Отже, якщо попередня доба характеризувалася насамперед прагненням відновлення колишньої козацької державності, то доба «народницька» висувала передусім захист народних інтересів.

Від 1860-х років народництво повністю утвердилося в українському русі й поширило свої погляди на суспільно-гуманітарні дисципліни та літературну творчість. Народницька школа історіографії (Костомаров, Лазаревський, Антонович, згодом Грушевський) на довгі роки утвердила в українському суспільстві свій погляд на історичне минуле України, де домінують були насамперед стихійні рухи народних мас, спрямовані на задоволення соціально-економічних інтересів. У дослідженнях козацької доби знецінювалася державницька діяльність старшини, інституту гетьманської влади, натомість прославлялася діяльність «черні», часом навіть відверто руйнівницька. Явною недооцінкою характеризувалося бачення української державності Княжої доби та початків Новочасної історії («литовсько-руський» період).

Ліберально-народницька інтелігенція, яка вважала себе єдиним репрезентантом українського народу, рішуче виступила проти спроб традиційної української аристократичної верстви відіграти самостійну політичну роль. Вона всіляко чинила перепони залученню до українського руху як її окремих суспільних груп, так і особистостей. Як наслідок, така поведінка відштовхувала від українського руху заможних та досвідчених політично і фахово мешканців України.

Однак поява й утвердження на суспільно-політичному обрії України народницької інтелігенції не означала ліквідації ідеологічного впливу української шля-

Володимир Антонович

Іван Франко

хетської верстви. Її представники та нащадки козацької старшини, долучившись до українського національного відродження, накинули українському руху традиційні автономістсько-федералістські погляди на державний устрій у контексті перспектив взаємин із Росією. Ці погляди української шляхти, доповнені ідеями західного лібералізму та суспільно-політичними концепціями Кирило-Мефодіївського братства, і стали центральними в ідеології українського народництва. Останнє тривалий час було визначальним в українському русі й характеризувалося непослідовністю та половинчастістю в підході до досягнення головної мети нації – здобуття державної незалежності.

Певний час царський уряд не застосовував репресій до українського суспільного руху, який у цей час переслідував в основному культурно-освітні цілі. Проте польське повстання 1863 року змінило ситуацію. Лозунг радикальних шляхетських кіл «За вашу і нашу свободу!», агітація серед українського селянства на підтримку повстання викликали безпідставну підозру в російського уряду щодо ймовірності сепаратизму в українському національному русі. Ця підозра підірвалася російськими шовіністичними колами, які вважали, що розвиток українського культурно-

результатом польської інтриги і що уряд слідом за польським має чекати й українське повстання.

Розпочалася кампанія проти українського руху, шкіль з українською мовою та української літератури. За розпорядженням царя в Україну був відправлений флігель-ад'ютант Мезенцев для розслідування «развившейся там малороссийской пропаганды».

У 1863 році з'явився циркуляр міністра внутрішніх справ Валуєва, який забороняв друкувати навчальні, а також популярні та релігійні книжки українською мовою. У листі до міністра народної освіти він писав: «Никакого отдельного малороссийского языка нет и быть не может». Російський царизм переслідував не лише спроби поширення ідей про право на політичне самовизначення України, а й українську культуру, українське слово, театр, школу тощо.

18 травня 1876 року Александр II, перебуваючи в німецькому місті Емс, доповнив політику репресій проти українства так званним Емським актом, який мав форму таємної інструкції. Імператор забороняв увозити з-за кордону книги українською мовою, друкувати оригінальні твори, переклади й навіть тексти до нот українською мовою, а також влаштовувати сценічні вистави та публічні читання.

ДРАГОМАНОВ І «ДРАГОМАНОВЩИНА»

Однак повністю приборкати український рух уже було неможливо. Його новий етап був пов'язаний із діяльністю Михайла Драгоманова. Виступаючи проти російського поліцейсько-самодержавного централізму, він висував програму еволюційного соціалізму, спираючись головним чином на ідеї Прудона. Його політичним ідеалом стає федералістська перебудова суспільства: вільні громади об'єднувались у федерацію в межах України, далі – створювали федеративну спільноту народів Росії, потім – слов'янську федерацію і, нарешті, федерацію народів світу.

Однак у колі київської «Громади» політична діяльність Драгоманова викликала вороже ставлення до його пропаганди соціалістичних ідей і призвела до заострення суперечностей у середо-

РОСІЙСЬКА ЛІБЕРАЛЬНА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ ВБАЧАЛА В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ ЗАГРОЗУ СВОЄМУ НЕПОДІЛЬНОМУ ПАНУВАННЮ НЕ ЛИШЕ В КУЛЬТУРНІЙ СФЕРІ, А Й У ПОЛІТИЧНІЙ

національного руху призведе до відокремлення України від Росії і зрештою до краху імперії. Згаданий уже Катков, а за ним і російська проурядова преса намагалися переконати російське суспільство, що український рух є

вищі «громадян» та появи у ній радикального крила. Зрештою після спроб порозуміння з поміркованими лідерами «Громади» у 1886 році Драгоманов розірвав із нею контакти – починається надзвичайно важливий етап його діяльності за кордоном.

Значення Михайла Драгоманова як політичного діяча полягає в тому, що він уніс у національне відродження усвідомлення потреби переходу до методів політичної боротьби, виходу за межі аполітичного культурництва, яке досі в ньому домінувало.

Крім того, надзвичайно важливу роль для українського руху мала діяльність Драгоманова щодо ознайомлення Європи з українською проблемою. Ще під час свого наукового відрядження за кордон він розпочав інформування західноєвропейської громадськості про українську літературу (1873). З його масштабних праць у цій царині слід вказати на участь у фундаментальному виданні *Etiage Reclus Nouvelle Geographie Universelle*, де у п'ятому томі науковий світ одержав розмаїту наукову інформацію про Україну.

Проте політична позиція Михайла Драгоманова так і не дала можливості молодому українському політикуму вирватися з цупких обіймів російського централізму. Вона не лише стала серйозною перешкодою на шляху творення самостійницьких українських політичних течій та організацій, а й, зрештою, затуманювала головну перспективу – необхідність послідовної боротьби за самостійну Українську державу. Концепція традиційного українського автономізму, поєднавшись завдяки Драгоманову з новітнім західноєвропейським федералізмом, на довгі роки лягла в основу політичної програми українського руху – з усіма наслідками в часи Визвольних змагань.

Після вбивства Александра II (1881) та посилення реакції для українського руху настали ще тяжчі часи. «Громади» частково припинили свою діяльність, а ті, що залишилися, вважали за доцільне здійснювати лише суто культурницьку й наукову аполітичну роботу, необхідну для обґрунтування окремішності українців серед інших народів.

Михайло Грушевський

Члени київської «Громади» беруть активну участь у роботі різного роду наукових товариств, зокрема Історичного товариства імені Нестора-Літописця, гуртуються навколо журналу «Киевская старина», заснованого з ініціативи Олександра Лазаревського та Володимира Антоновича й за підтримки українських меценатів – цукрозаводчика Василя Симиценка та дідача Василя Тарновського. У журналі публікувалися наукові праці з історії, етнографії, археології, літературознавства, художні твори, історичні документи. Тут друкувалися Дмитро Багалій, Орест Левицький, Михайло Грушевський, Михайло Драгоманов, Олександр Єфименко, Олександр Лазаревський, Іван Франко, Панас Мирний, Михайло Коцюбинський та ін. Крім того, українська наукова праця російською мовою здійснювалась у низці офіційних товариств Харкова, Одеси та інших міст.

нальної проблеми й були позбавлені перспективи боротьби за національне визволення. «Не маючи в душі цього національного ідеалу, – зазначав Франко, – найкращі українські сили тонули в общеросійським морі, а ті, що лишилися на своєму ґрунті, попадали в зневіру й апатію. Для нас тепер не підлягає сумнівові, що брак віри в національний ідеал, продуманий до крайніх консеквенцій також на політичному полі, був головною трагедією в життю Драгоманова, був причиною безнадійності його політичних змагань...».

Бачення автономної України в системі федеративної Російської держави було перейняте українськими соціалістичними та ліберальними партіями, від чого вони не відмовились остаточно навіть у ході національно-визвольних змагань 1917–1921 років. Це стало фатальною перешкодою на шляху усвідомлення українським суспільством необхідності власної незалежної держави.

СОЦІАЛЬНЕ ЧИ НАЦІОНАЛЬНЕ?

Примат соціальних завдань перед національними (байдуже, в інтересах вищих верств суспільства чи його низів) так чи інакше призводив в українському русі до втрати оптимальних політичних орієнтирів, породжував соціальну дисгармонію, неспроможність досягнути консолідації, такої необхідної для національного визволення. Лише усвідомлення суспільством потреби державної незалежності, зрештою, давало ключ до вирішення й найважливіших соціальних проблем.

Потрібна була «справжня революція супроти народницького світогляду», як зазначав В'ячеслав Липинський, щоб вивести український рух із глухого кута автономістсько-федеративних уявлень про перспективу майбутніх відносин між Україною і Росією. «Тільки величезним моральним зусиллям, – писав він у листі до Андрія Лівичького 16 жовтня 1919 року, – тільки безмежною любов'ю до української національної ідеї і до державної як політичного лицетворення повної національної волі, тільки об'єднанням абсолютно всіх чесних національних сил коло внутрішньої праці для цієї ідеї можна буде з 40 мільйонів темних само-

НАРОДНИЦЬКА ШКОЛА ІСТОРІОГРАФІЇ НА ДОВГІ РОКИ УТВЕРДИЛА ПОГЛЯД НА ІСТОРИЧНЕ МИНУЛЕ УКРАЇНИ, ДЕ ДОМІНАНТОЮ БУЛИ СТИХІЙНІ РУХИ НАРОДНИХ МАС ЗА ЗАДОВОЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ

Драгоманов намагався переконати українських діячів зосередити свої зусилля на демократизації і федералізації Російської та Австро-Угорської імперій, що, на його думку, створило б умови для вільного національного розвитку українців. На думку Франка, Драгоманов як політик назавжди залишився тим, ким він був, виїжджаючи з Росії: *gente Ukrainus, natione Russus*, який не міг собі уявити Україну «без близького зв'язку з Росією». Для Михайла Драгоманова ідеї федералізму стояли в одному ряду з європейськими ідеалами соціальної рівності й політичної волі, які затуманювали собою ідею національної самостійності. Така позиція вплинула на погляди цілих поколінь учасників українського руху, які на довгий час опинилися у полоні драгомановського бачення націо-

Бачення автономної України в системі федеративної Росії було перейняте від Драгоманова українськими соціалістичними й ліберальними партіями, що далося взнаки в 1917–1921 роках

Київська
«Громада»

їдуючих невільників виховати героїв, котрі збудують Україну, а в ній краще для всіх – людське життя».

Тривала відсутність у діяльності української еліти, яка акцентувала соціалістичну ідеологію, чіткої орієнтації на державну самостійність України не могла, однак, перешкодити витворенню потужного національно-культурного потенціалу, необхідного як підґрунтя національно-визвольної боротьби. Створенням такого потенціалу і було заповнене українське XIX століття.

Відпорність значної частини «верхів» українського суспільства, а також широких верств селянства до російського асиміляційного тиску, зрештою, і спричинила появу самостійницьких течій в українському політикумі.

У 1895 році один із діячів Української радикальної партії Юліан Бачинський опублікував брошуру *Ukraina ingredienta*, яка стала маніфестом українського державного самостійництва. Проте, що ця ідея вже виразно визріла в суспільстві, свідчила її оцінка у 1895 році Іваном Франком: «...як факт нашого політичного життя, як прояв національного почуття і національної свідомості». Він зазначив, що відчутна «потреба політичної самостійності України» «ввійде на порядок дня політичного життя Європи і не зійде з нього, поки не здійсниться».

До цих ідей політичної самостійності, які знаходимо у працях галицьких політиків, долучилася державницька концепція Миколи Міхновського, викладена ним у 1900 році в брошурі «Самостійна

Україна». Таким чином, по обидва боки Збруча ідея української самостійності почала реально кристалізуватись у виразну політичну програму.

І ВСЕ Ж ТАКИ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ!

З усвідомленням необхідності самостійної Української держави посилювалося розуміння того, що Україна має розвинути класово диференційовану структуру як передумову оптимального національного й державного існування. Повнокровний національний розвиток мав усунути соціальну деструкцію, породжену національним гнобленням. Саме в цій площині лежала критика Іваном Франком беззастережного «народолобства» Михайла Драгоманова, яку доповнювали перехід Великого Каменяра на самостійницькі позиції та відхід від марксистської ідеології.

ЛИШЕ УСВІДОМЛЕННЯ СУСПІЛЬСТВОМ ПОТРЕБИ ДЕРЖАВНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ДАВАЛО КЛЮЧ ДО ВИРІШЕННЯ НАЙВАЖЛИВІШИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

Обмежений погляд Драгоманова на місце й роль основних класів суспільства, його «мужикофільство», за висловом Франка, зумовило «і в чисто культурних та освітніх справах занадто вузьке розуміння нації як плебса, не дозволяло йому ставити діло національного розвитку так широко, як воно ставиться у нас нині».

Щоб подолати такий спрощений погляд на український соціум, потрібно було досягнути більш високого рівня соціально-політичного й національного самоусвідомлення серед вищих прошарків суспільства українського походження, які доти стояли на російському або польському національно-державному ґрунті.

Упродовж усього XIX століття українська аристократична верства переживала складний і неоднозначний процес національного пробудження по обидва боки Збруча. Підтвердженням цього були, зокрема, зміни в суспільно-національній свідомості й політичній орієнтації представників давніх українських шляхетсько-магнатських родин Пузин, Сангушків, Сап'їг, Шумлянських, Шептицьких, Федоровичів та інших у Галичині. У Великій Україні відповідну еволюцію пережили Галагани, Тарновські, Милорадовичі, Кочубеї, Тишкевичі, Скоропадські, Ханенки, Лизогуби та ін. Попри монополні позиції ліберальної демократії та соціалістичних течій в українському русі ця еволюція суспільної свідомості шляхетсько-дворянського стану продемонструвала прагнення до врівноваження ціннісних ідеологічних та політичних орієнтацій в українському русі й подолання недорозвиненості в українському русі правого консервативного крила.

Соціальний радикалізм більшості учасників українського руху відштовхував консервативно налаштовану українську шляхту, частина якої навіть опинилась у російських монархічних організаціях і партіях. Однак цей ухил шляхти не був остаточним, швидше це крок, спрямований на самозбереження й захист своїх соціально-економічних інтересів. Консервативні сили, які не декларувалися, відійшли від українського ліберально-радикального руху, однак не втратили свого національного інстинкту, який виразно проявився після лютого 1917 року. Їхня спроба реалізації в 1918 році традиційної національної державності була ланкою загальноєвропейського процесу консервативної революції, реакцією на торжество породженого XIX століттям лібералізму, прибраного в новітні демократичні шати після завершення Першої світової війни. ■

Тіні забутих

«Брати. Остання сповідь»: феміністське кіно про нечисту силу, чисту жінку і блідих чоловіків

Білими хвилями з чорними гребінцями ялин переливаються на екрані зимові Карпати. Життя завмерло, лишивши натомість лишень дві димні труби: там, у двох хатах, зовсім поруч один від одного, на сусідніх схилах, доживають свого довгого віку старі Войтко і Станіслав. Два брати. Два смертельні вороги, що розрубали багато років тому спільне пуповиння – криваво, з ненавистю, назавжди. Так і бачили б до кінця днів лише цівки диму, зітхаючи: «Ох, чи живий іще братик і коли вже здохне?» – якби не занесло до їхньої пустки письменницю, яка працює над книжкою про святих. Приїхала з лекцією до місцевих вірян та й залишилась у Войтка. Спершу, думалося, ненадовго, до останнього снігу, але доля зненацька вирішила по-іншому – і стала письменниця (у фільмі вона навіть імені не має) отією самою пуповиною, що з'єднає братів, замість іншої, колись порваної. Ота, колишня, могла б єднати, але надто вже ненависть закостеніла, і залишки пуповиння давно зігліли, згоріли у вогні братської злости. Виявляється, ненависть не має кінця-краю, як ті Карпати, в яких вона розліта.

Молода режисерка Вікторія Трофименко, дебютантка в ігровому кіно, кілька років тому прочитала повість шведа Торґні Ліндгрена «Джмелиний мед» – про братів, що зненавиділи один одного за замолоду, та так і померли без прощення й прощання. І раптом зрозуміла: ця таємнича й болісна драма, яка розігралася десь у скандинавській глибині серед боліт, дуже добре лягає на карпатську міфологію, що зберегла давні перекази про песиголовців, мавок та особливих місцевих відьом.

**Автор:
Катерина
Барабаш**

Письменниця з'являється на гірському відлюдді з усім своїм «божим» арсеналом: молитовниками, портретами святих, тоннами знань про віру, і здається, ніби провидіння зумисне занесло її сюди, щоб з усіма своїми запасами очистила вона тутешнє буття від нечистої сили. Йй, випадковому, застряглому в гірських снігах свідкові драми, що розігралася тут, обидва брати по черзі розказують історію свого життя й ворожнечі. Це їхня остання сповідь, прощальне зізнання в тому, як не зуміли протистояти нечистій силі, що колись зайшла в їхні домівки та й залишилася там назавжди.

А те, що саме нечиста сила порвала колись пуповину, яка

**САМЕ ЖІНКИ ВТІЛЮЮТЬ
У СТРИЦІ ДВІ ГОЛОВНІ
СТОРОНИ БУТТЯ,
ДВА КОЛЬОРИ – ЧОРНИЙ
І БІЛИЙ, МІНУС І ПЛЮС –
ДОБРО І ЗЛО**

У своєму дебюті режисерка Вікторія Трофименко спробувала осмислити естетику українського поетичного кіно

ще від моменту зачаття єднала братів, у тому жодного сумніву. Відомо, що відьми (в усіх міфологіях, не лише в карпатській) з'являються у вигляді вродливих добрих жінок, янгольська зовнішність і поступливий характер яких не залишають ані шпарки, куди вліз би сумнів щодо їхньої доброчесності. У дружнє працюйте життя двох молодих братів багато років тому в'їхала бричкою така красуня: біляве створіння, майже альбінос, напрочуд мила й беззахисна, під білою мереживною парасолькою від сонця. Це Станіслав привіз із сусіднього села юну дружину Ївгу. І жили б собі та милувалися, якби не одне: Станіслав був неабиякий ласун,

цілими днями наминав мед, варення, солодкі пироги. Ївга всілякі оті смаколики невтомно готувала й сама разом із чоловіком цим харчувалась. А Войтко у своїй хаті, зовсім поруч, тримає запаси сала і свіжого м'яса. Коли Станіслав від'їжджав, Ївга бігла на сусідній схил, до хати Войтка, де чекала на неї свіжина. І такі вони з чоловіковим братом були раді спільному гастрономічному щастю, що від тих радощів Ївга завагітніла й народила сина. Чи Войтко був батьком, чи Станіслав, ніхто ніколи не дізнається. Але звідси й почала ненависть свій пекельний танок, який ставав чимдалі швидшим, настирнішим і гучнішим...

Потім, коли трагедія, породжена ненавистю, запанує на тутешніх карпатських узгір'ях, Ївга зникне: так зезають відьми, зробивши свою справу і поспішаючи до інших нечистих своїх каверз. Глядача введуть в оману: він жаліє героїню, як усіляка нормальна людина – розгублену, скривджену істоту, й не бачить, які біси скачуть під янгольським чолом.

Ївгу грає зовсім юна українська актриса Вероніка Шостак:

із тією майже дитячою наївністю, яка обеззброює, тією простотою, що виявляється не лише гіршою за крадіяство – вона саме крадіяством і є. Органічність Вероніки просто немислима для такої юної актриси (на початку фільмування їй було тільки 17), і якщо вона зніматиметься у своїх і тільки своїх режисерів, знайде в собі сили й мудрість не тиражувати вдалий образ, у якому засвітилась уперше, то святкуватимемо народження нової зірки.

У ролі письменниці – відома театральна акторка, українська співачка, виконавиця народних пісень Наталія Половинка. Якщо Вероніка Шостак – символ веселого, веснянкуватого, молодого зла, яке й не відразу розпізнаєш, то персонаж Наталії – типова сувора доброчесність. Неюна письменниця, котра явно багато побачила в житті, небагатослівна, безіменна, у виконанні цієї актриси виявляється останнім у житті обох братів плечем, яке підставляють не замислюючись, безмовно й безкорисливо. І так само мовчки й несподівано суворо вона робить Войткові, який помирає, нехитру сексуальну послугу: вона, все життя

«проспілкувавшись» зі святими, знає достеменно, що таке гріх і де він закінчується, поступаючись місцем доброчесності; прекрасно відрізняє гріх істинний від уявного. І її мовчазна сексуальна послуга Войтку, що відходить у поза-світи, – зрозуміле протиставлення багатослівної кипучої ненависті й небагатомовної суворої любові.

І погляд в акторки превельми виразний – безупинно тривожний, він немов утікає кудись поза межі кадру, щось там шукаючи. Ніби щось вихоплює з відусіль, убирає в себе, живиться навколишньою дійсністю і її ж таки живить. Тільки людина, що знає ціну любові й Вічності, може так дивитися. Напрочуд точний вибір головної героїні. Взагалі, попри те, що центральні персонажі у фільмі – чоловіки, він вийшов абсолютно жіночим. Не в сенсі постановки, ні (режисерська рука Вікторії Трофименко якраз цілком чоловіча, впевнена, безстрашна), а в тих акцентах, що розставлені в картині цією нетремтячою рукою. На думку авторів кінострічки, світ – він усе одно жіночий, чоловіки в ньому лише допомагають основним

дійовим особам. І саме жінки втілюють у стрічці дві головні сторони буття, два кольори – чорний і білий, мінус і плюс – Добро і Зло. Між ними метаються не вельми виразні постаті, приречені присмачувати то одну, то другу власними слабкостями. Може, тому обидва головні герої бачаться у Вікторії Трофименко куди блідшими за своїх колег-жінок? Кожного брата втілюють два актори – в молодості й старості. У ролі Войтка знялися відповідно Микола Береза й головний режисер Тернопільського драматичного театру Олег Моїсчук. Станіслава грають Роман Луцький та відомий український артист, у недавньому минулому красень із абсолютно нетутешньою зовнішністю, Віктор Демерташ. Доросле покоління акторів-чоловіків із легкістю й задоволенням переграє молоде, проте до жіночого складу так і не дотягує.

Однак при тому, що режисерка успішно вибрала історію національного кінематографа й чесно спробувала осмислити естетику українського поетичного кіно від параджановських «Тіней забутих предків» до «Білого птаха з чорною ознакою», ця естетика багато в чому породила штампи, якими «Брати» рясніють. Немовби постановниця хотіла показати все й одразу, розповісти про все одним махом, окреслити всі проблеми миттю й назавжди. У фільмі як символи зла блукають чорні коти, доброчесна героїня несе на собі мертвого Войтка, мов хрест, тощо: всі ці знаки й метафори самодостатні, вони надокучливо впадають в око, не працюючи при цьому на драматургію, на розкриття характерів, існують самі собою – тільки щоб підкреслити: режисер іде за традиціями українського поетичного кіно. Може, це й так, але ця телесеріальна декларативність – лютий ворог усіякої поетичності. Проти неї вона масивна, громіздка, і в тому, що фільм непомірно розтягнутий, – її велика вина.

Хоча для дебюту все це цілком простимо. Головне не загратись у відродження національного кіно. Тоді – прорвемось. ■

Білявку Ївгу
напрочуд
органічно грає
юна Вероніка
Шостак

Акторка
Наталія
Половинка
втілила свій
драматичний
образ
практично
завдяки самим
очам

24-27 ЛИПНЯ

7 львівський
міжнародний
фестиваль
короткометражних
фільмів

СИЛЬНІШЕ, НІЖ ЗБРОЯ

Купуйте квитки онлайн
TICKET
club.com.ua

тел. 0635615722
info@wiz-art.ua
wiz-art.ua/festival

Тиждень

КНИГИ УКРАЇНСЬКОЮ
ТА ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ
ПОДАРУНКОВІ ВИДАННЯ
ТА АЛЬБОМИ
МАПИ, АТЛАСИ, ПУТІВНИКИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА
ЧЕКАЄМО НА ВАС ЩОДНЯ З 9:00 ДО 21:00

МУЗИКА ТА КІНО
КАНЦТОВАРИ, ЛИСТІВКИ
МІСЦЯ ДЛЯ ЧИТАННЯ
ЛІТЕРАТУРНІ ЗАХОДИ
БЕЗКОШТОВНИЙ
ІНТЕРНЕТ (WI-FI)[™]

САЙТ-МЕНЮ: WWW.BOOK-YE.COM.UA ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИН: WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

К Н И Г А Р Н Я

М. КИЇВ

вул. Лисенка, 3 тел.: (044) 235-88-54, вул. Спаська, 5 тел.: (044) 351-13-38,
пр-т Повітрофлотський, 33/2 тел.: (044) 275-67-42

М. ЛЬВІВ

пр-т Свободи, 7 тел.: (032) 235-73-68

М. ХАРКІВ

вул. Сумська, 3 тел.: (057) 731-59-49

М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

вул. Незалежності, 31 тел.: (0342) 72-29-04

М. ВІННИЦЯ

вул. Соборна, 89 тел.: (0432) 52-93-41

М. ТЕРНОПІЛЬ

вул. Валова, 7-9 тел.: (0352) 25-44-59

М. ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКИЙ

вул. Ковельська, 6 тел.: (03342) 2-19-57

www.book-ye.com.ua

І Н Т Е Р Н Е Т - М А Г А З И Н
WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP